

Nationaal Coördinator Groningen

Meerjarenprogramma 2017-2021

Concept Versie

Datum 14 oktober 2016
Status Concept

Colofon

Projectnaam: Meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen 2017-2021

Postadres: Nationaal Coördinator Groningen
Postbus 3006
9701 DA Groningen
Antwoordnummer 700
9700WB Groningen

Bezoekadres: Nationaal Coördinator Groningen
Waagstraat 1
9712 JX Groningen

Telefoonnummer: 088 041 44 44
(bereikbaar op werkdagen tussen 09.00 uur tot 17.00 uur)

E-mailadres: info@nationaalcoordinatorgroningen.nl

Versie: Concept

Kenmerk: 16140933

Inhoud

Colofon—2

1	Schadeherstel—17
1.1	Beschrijving—17
1.2	Doelstelling en Kaders—20
1.3	Belangrijkste ontwikkelingen in 2016—20
1.4	Wat gaan we doen in 2017?—21
1.4.1	Reguliere schade—21
1.4.2	Complexe Schade—22
1.4.3	Instituten—23
2	Versterken—26
2.1	Beschrijving—26
2.2	Doelstelling en kaders—26
2.3	Belangrijkste ontwikkelingen van 2016—27
2.4	Wat gaan we doen in 2017—27
2.4.1	Rol NCG—28
2.4.2	Resultaten—28
2.4.3	Activiteiten—28
2.4.4	Kaders versterking—33
2.4.5	Proeftuin Onderdendam—40
2.5	Versterking specifiek: Wonen—40
2.5.1	Beschrijving—40
2.5.2	Doelstellingen en kaders—40
2.5.3	Belangrijkste ontwikkelingen 2016—41
2.5.4	Wat gaan we doen in 2017—42
2.6	Versterking specifiek: Infrastructuur—43
2.6.1	Beschrijving—43
2.6.2	Doelstelling en kaders infrastructuur:—43
2.6.3	Belangrijkste ontwikkelingen 2016—44
2.6.4	Wat gaan we doen in 2017?—44
2.7	2.5 Agrarische sector—45
2.8	Chemische industrie—45
2.8.1	Beschrijving—45
2.8.2	Doelstelling en kaders chemische industrie:—46
2.8.3	Belangrijkste ontwikkelingen 2016—46
2.8.4	Wat gaan we doen in 2017?—47
2.9	Onderwijs—48
2.9.1	Beschrijving—48
2.9.2	Doelstelling en kaders onderwijs:—49
2.9.3	Belangrijkste ontwikkelingen 2016—49
2.9.4	Wat gaan we doen in 2017?—49
2.10	Zorg—50
2.10.1	Beschrijving—50
2.10.2	Doelstelling en kaders zorg:—50
3	Crisisorganisatie—54
3.1	Beschrijving—54
3.2	Doelstelling en kaders—54
3.3	Belangrijkste ontwikkelingen in 2016—54
3.4	Wat gaan we doen in 2017—54

3.4.1	Rol NCG—54
3.4.2	Resultaten 2017—55
3.4.3	Activiteiten 2017—55
3.4.4	Planning—55
4	Flankerend beleid—56
4.1	Energie—56
4.1.1	Doelstelling thema energie:—56
4.1.2	Belangrijkste ontwikkelingen in 2016—56
4.1.3	Wat gaan we doen in 2017—56
4.2	Economie—59
4.2.1	Doelstelling en kaders thema economie:—59
4.2.2	Belangrijkste ontwikkelingen in 2016—60
4.2.3	Wat gaan we doen in 2017—60
4.3	Leefbaarheid—65
4.3.1	Doelstelling & kaders thema leefbaarheid:—65
4.3.2	Resultaten 2016—66
4.3.3	Wat gaan we doen in 2017—66
4.4	Cultureel erfgoed en beeldbepalende panden—69
5	Wat hebben we nodig: Instrumentarium—70
5.1	Instrumentarium—70
5.1.1	Beschrijving—70
5.1.2	Koop bij knelpunten en ondersteuning bij moeizame verkoop—70
5.1.3	Vastgoedgerichte koop—71
5.1.4	Woonbedrijf—72
5.1.5	Waardevermeerdering bij aardbevingsschade en verduurzaming bij versterking—72
	Instrument voor Achterstallig onderhoud/ Fonds Woningonderhoud & Aardbevingen—73
5.1.6	Instrument ten behoeve van Nieuwbouw—74
5.1.7	Rechtsbijstandverzekering—74
5.2	Ruimtelijke Kwaliteit—75
5.3	Vergunning, Toezicht en Handhaving (VTH)—75
6	Onderzoeken—78
6.1	Onderzoeken—78
6.2	Critical review en validaties—84
6.3	Monitoring—84
6.4	Communicatie—86
7	Sturing en financiën—87

Voor we verder gaan

De winning van het gas in Groningen en de dreiging van aardbevingen hebben grote invloed op het dagelijks leven van de bewoners. Het komt bij mensen 'thuis' en beïnvloedt het leefklimaat. Veel Groningers worden dagelijks geconfronteerd met schade en een gevoel van onveiligheid en onrechtvaardigheid. Het onderzoek Gronings Perspectief van de RUG maakt dit meer dan duidelijk. In het Tussenrapport 2 (oktober 2016) wordt gesteld: 'Of ze nu wel of niet met de gevolgen van de gaswinning te maken hebben, de meeste respondenten vinden de besluitvorming rond de gaswinning en de regelingen voor compensatie onrechtvaardig. Inwoners van de hele provincie Groningen zijn solidair met elkaar.'

Het eerste jaar van de uitvoering van het meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen (MJP) heeft veel in beweging gezet. De inzet van gemeenten, provincie, rijk, maatschappelijke organisaties en inwoners heeft verbeteringen tot stand gebracht. De Arbitrer Aardbevingssschade is van start gegaan en heeft de ongelijke positie van NAM/CVW enerzijds en de eigenaar/bewoner anderzijds opgeheven. Complexe schadegevallen zijn overgeheveld naar de NCG en de casemanagers werken aan het oplossen daarvan. De circa 1800 schademeldingen aan de randen van het gaswinningsgebied zijn in behandeling genomen en er zijn 1.450 inspecties en engineering begonnen in Loppersum, 't Zandt, Ten Post, Overschild en Appingedam. Inmiddels worden er dit jaar nog 850 inspecties en engineering uitgevoerd in bijvoorbeeld Appingedam, Delfzijl, Uithuizen. De eerste woningen zijn volgens norm versterkt. Verder is het programma voor versterken en nieuwbouw van scholen vastgesteld. De middelen voor het programma zijn beschikbaar en met de uitvoering is gestart.

Deze eerste actualisatie van het MJP vindt plaats op het moment dat het Kabinet een nieuw winningsbesluit heeft genomen. In de afweging tussen leveringszekerheid en de veiligheid van de Groningers is besloten tot winning van 24 miljard kubieke meter aardgas in een normaal gasjaar. Een besluit dat tot gevolg heeft dat de risico's worden teruggebracht, maar dat de kans op schades en veiligheidsrisico's niet kan worden uitgesloten. Het gaat om twee zijden van dezelfde medaille: winning enerzijds en de negatieve effecten anderzijds. Waar in de vergunning kaders worden bepaald voor de gaswinning, moeten in het MJP kaders zijn voor de effecten van de gaswinning. Aan deze kaders hebben NAM – en in het verlengde daarvan Centrum Veilig Wonen (CVW) – zich te houden.

Voor veel Groningers zijn het winningsbesluit en de gevolgen daarvan moeilijk te accepteren. Hoezeer zij ook begrip hebben voor het feit dat velen voor hun verwarming en het koken afhankelijk zijn van het Groninger gas vinden ze de prijs die daarvoor in termen van schade, overlast, zorg en risico's door hen betaald wordt onevenredig groot. Daar komt bij dat er grote onvrede bestaat over het feit dat de NAM, als aansprakelijke partij, zo bepalend is in het schade- en versterkingsproces. Hetzelfde geldt voor CVW als uitvoeringsorganisatie van de NAM. De roep om onafhankelijkheid als het gaat om het schadeprotocol, het schadehandboek, de kwaliteitseisen die gesteld worden aan de experts, de nieuwbouwingeregeling en de versterking, wordt steeds luider. De NAM op afstand, het CVW als pure uitvoeringsorganisatie en de NCG sterker in een onafhankelijke regierol is daarvan de uitdrukking. Als deze positieveranderingen niet tot stand komen, is het de vraag of er daadwerkelijk voortgang kan worden geboekt en vertrouwen kan worden teruggewonnen.

Het wantrouwen van de maatschappelijke partijen richt zich in essentie op het feit dat de veroorzaker van de schade bepaalt hoe de schade (en de preventie) wordt afgehandeld. Deze partijen ervaren het als een slager die zijn eigen vlees keurt.

Provincie en gemeenten sluiten zich hierbij aan. Het komen tot een oplossing is noodzakelijk. Bij de behandeling van het winningsplan in de Tweede Kamer in september is hieraan uitdrukkelijk aandacht besteed. Onafhankelijke processen en de wens om tempo te maken, is daarbij centraal gesteld. Overigens onder gelijktijdige bevestiging dat de NAM de aansprakelijke partij is.

Omgaan met normen

De NPR is een praktijkrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen van panden en gebouwen. Binnen de 0,2 pga-contour moeten woningen die niet voldoen aan de NPR-norm van 10⁻⁵ (een kans van 1:100.000 per jaar om te overlijden door het instorten van de woning) binnen vijf jaar geïnspecteerd en beoordeeld zijn. Zodra de beoordeling bekend is, dienen ze ook binnen vijf jaar te worden versterkt om ze te laten voldoen aan de norm. De aanpak gaat dus niet alleen over versterking, maar ook over versterking binnen een beperkte periode. Een dergelijke aanpak kan rekenen op de instemming van de moederorganisaties en maatschappelijke partijen. De schaal waarop en de beschikbare tijd waarbinnen woningen moeten worden versterkt, vertonen de kenmerken van een crisisaanpak. Een aanpak waarbij toegepast beleid binnen een korte periode vastgesteld moet kunnen worden en de gewone 'gereedschapskist' (bestaand beleid, instrumenten en bevoegdheden) niet toereikend zal zijn.

Het eerste jaar van de NCG laat ook zien dat er veel tijd gemoeid is met het vaststellen de risiconormen voor aardbevingsbestendigheid. De veelheid aan onderzoeken geven steeds beter inzicht en aanleiding voor aangepaste normstelling. Dat is direct weer aanleiding voor veel discussie over de vraag welke norm vandaag geldt en welke morgen. Maar ook hoe de norm vertaald moet worden in maatregelen. Als inspecties van woningen starten, is het gewenst om een norm te bepalen die zowel bij de inspecties als bij de te nemen maatregelen kan worden gehanteerd. De looptijd van inspecties en engineering naar concrete versterkingsplannen is echter zodanig dat bij de uitvoering van maatregelen alweer nieuwe normen van toepassing kunnen zijn. Als alle woningen binnen de 0,2 pga-contour binnen vijf jaar aan de norm van 10⁻⁵ moeten voldoen, dan is het noodzakelijk om deze voortdurende cyclus te doorbreken, zodat het geen belemmering vormt om woningen veilig te maken.

De bewoner staat centraal dus aan de keukentafel van iedere bewoner/eigenaar moet uiteindelijk blijken wanneer, hoe en in welk tempo woningen kunnen worden versterkt. Daarnaast is de beschikbare uitvoeringscapaciteit mede van invloed hoeveel tijd er na vaststelling van de versterkingsopgave nodig is om de maatregelen uitgevoerd te hebben. Of dit ook binnen dezelfde 5 jaar moet blijken. Voor het gebied buiten de 0,2 contour – uitgezonderd het inspectieprogramma voor de meerlaagse bouw – is er door de beperkingen in capaciteit in combinatie met de huidige risico-analyses geen inspectie en vaststelling mogelijk. De opgave in dat gebied zal dus zo snel mogelijk, maar pas na afronding van de opgave binnen de 0,2 pga-contour, worden opgepakt. Tenzij nieuwe inzichten ten aanzien van risico's noodzaken dat hier tussentijds moet worden begonnen.

Op tal van andere terreinen, zoals op het gebied van infrastructuur, dijken of chemische bedrijven, ontbreken normen of methodes om vast te stellen of deze bestand zijn tegen een aardbeving met een kracht van 5 op de Schaal van Richter, rekening houdend met de grondversnelling en grondsamenstelling ter plaatse. Besluiten die genomen moeten worden, zoals over de versterking van de zeedijk Eemshaven-Delfzijl, leiden tot forse discussies over de te hanteren normen en de te nemen maatregelen. Antwoorden op vragen over de veiligheid van bijvoorbeeld het chemisch complex in Delfzijl of de bestaande infrastructuur in de regio blijven dan uit. Laat staan dat er daadwerkelijk maatregelen worden opgenomen.

Beleid vaststellen

Continue veranderingen op het gebied van kennis, normen en methodes gecombineerd met de beleidsuitspraak dat woningen binnen vijf jaar aan de norm moeten voldoen, maken het noodzakelijk om na te denken hoe effectief beleid en instrumenten kunnen worden gemaakt, vastgesteld en uitgevoerd. Zo is het noodzakelijk om in het MJP vast te leggen wat de normen en methodes zijn waarmee inspectie en engineering (I&E) plaatsvindt en waarop versterkingsmaatregelen gebaseerd moeten zijn. In deze actualisatie van het MJP zijn daarom naar het voorbeeld van de vroegere Planologische Kernbeslissing¹ **concrete beleidsbeslissingen** en *uitspraken met een indicatief karakter* opgenomen. Bij concrete beleidsbeslissingen is het gewenst dat partijen deze in acht nemen. Bij uitspraken met een indicatief karakter worden partijen geacht daarmee rekening te houden bij het voeren van beleid en het nemen van maatregelen.

Het MJP wordt opgesteld door de NCG die daarbij wordt geadviseerd door een bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroep. Het MJP wordt in een finaal bestuurlijk overleg besproken door het Rijk, de provincie Groningen en de betrokken gemeenten, samen met de NCG. Daarna brengt de minister van Economische Zaken het programma in het Kabinet waar vaststelling plaatsvindt. Vervolgens kan ook de Tweede Kamer daarover debatteren. Door de concrete beleidsbeslissingen en uitspraken met een indicatief karakter ook concreet te benoemen kan hieraan in de besluitvorming expliciete aandacht worden besteed en kan dit beleid op die manier worden gelegitimeerd.

De coördinerend minister, de minister van Economische Zaken, heeft in het debat over het winningsplan meegedeeld zich te beraden op de vraag of het gewenst is om de positie van de NCG verder – wettelijk – te verankeren. De uitkomst daarvan zal verwerkt worden in de definitieve versie van het MJP die besproken zal worden in het finale bestuurlijk overleg dat plaats zal vinden op 6 december a.s. De werking van de hiervoor geschetste aanpak is mede daarvan afhankelijk.

Schadeherstel, schadepreventie en versterken

Op grond van artikel 33 van de Mijnbouwwet moet NAM alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem gevegd kunnen worden om te voorkomen dat schade door bodembeweging wordt veroorzaakt en de veiligheid wordt geschaad. Voor schade is NAM aansprakelijk. Daarvoor is een specifieke aansprakelijkheidsregeling opgenomen in artikel 177 van boek 6 van het Burgerlijk Wetboek. Waar het gaat om schadeherstel, schadepreventie en versterken wordt NAM aangesproken op haar aansprakelijkheid. De politieke discussie in de Tweede Kamer heeft dat nogmaals onderstreept.

Waar voorwaarden worden verbonden aan de gaswinning zelf, moeten ook kaders worden gesteld als het gaat om de aansprakelijkheid. Schadeherstel, schadepreventie en versterken moeten bepaald worden door publieke normen en procedures. Ze moeten niet het resultaat zijn van de visie van de aansprakelijke partij, die enkel te beïnvloeden is door naar de rechter te gaan. Het is een afweging van de rijksoverheid om toestemming te geven voor gaswinning en daarmee te accepteren dat schade kan ontstaan en risico wordt gelopen. Dan moet het ook zo zijn dat er sprake is van publieke afweging van de wijze waarop wordt omgegaan met de beheersing van gevolgen (herstel en preventie). Het kan niet zo zijn dat er sprake is van een aanpak waarvan (uitsluitend) de visie van de aansprakelijke partij (NAM) de basis vormt.

¹ Planologische Kernbeslissing:

De regels en de risiconormen die in acht moeten worden genomen bij de aansprakelijkheid van de NAM voor schadeherstel, schadepreventie en versterken zullen expliciet onderdeel uitmaken van het jaarlijks vast te stellen MJP.

Toezicht op CVW

Ook de positie van CVW als de uitvoeringsorganisatie voor schadeherstel, schadepreventie en versterking maakt het noodzakelijk dat de normen en methodes publiek worden vastgesteld. De protocollen, handboeken en kwaliteitscriteria moeten onafhankelijk worden opgesteld, zodat de NCG daarop toezicht kan houden. Dat heeft de coördinerend minister uitdrukkelijk geformuleerd. Het gaat verder dan alleen uitspreken dat CVW een onafhankelijke uitvoerder moet zijn. Om dat te kunnen zijn, moeten de voorwaarden daarvoor geschapen worden en moet een startsituatie worden bepaald. Op grond daarvan kan worden vastgesteld dat de processen en procedures zodanig zijn, dat de onafhankelijkheid kan worden vastgesteld. Onafhankelijke protocollen, handboeken, kwaliteitseisen zijn bepalend voor het optreden. Om dat te kunnen bepalen wil de NCG een audit uitvoeren.

Het eerste jaar van de uitvoering van het meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen (MJP) heeft veel in beweging gezet. De inzet van gemeenten, provincie, rijk, maatschappelijke organisaties en inwoners heeft verbeteringen tot stand gebracht. Hoezeer dat ook zo is, er kan niet voorbij gegaan worden aan de boosheid van veel Groningers over het winningsbesluit, de problemen rond het schadeherstel en de tijd die is gemoeid met het op gang brengen van de versterkingsoperatie. De boosheid is begrijpelijk, omdat het gaat om het huis en thuis van veel Groningers. Groningers moeten zich daar veilig kunnen voelen. Hetzelfde geldt voor de boosheid en onbegrip over de prominente aanwezigheid van de NAM, waarbij 'de slager keurt zijn eigen vlees'-gedachte de boventoon voert. Zo wordt er gekeken naar het CVW. Niet onafhankelijk, maar afhankelijk van de NAM, dat is de perceptie. De roep om verandering is luid en duidelijk. Stappen dienen te worden gezet, ook al lijken die op het eerste gezicht onorthodox. Bij een ongebruikelijke situatie, horen ook ongebruikelijke antwoorden. In een crisissituatie is dat onvermijdelijk. En dus wil de NCG het volgende wijzigen in de aanpak:

Schade: Vereenvoudigen en Versnellen

Het afgelopen jaar zijn stappen gezet om het schadeproces te versnellen en te komen tot een aanpak waarin de bewoner centraal staat. Een proces – zo blijkt ook uit de rapportages van de Onafhankelijk Raadsman – dat met vallen en opstaan gepaard gaat. Complexe gevallen worden voortaan behandeld door de NCG. Een casemanager neemt deze zaken in behandeling en komt met een bemiddelingsvoorstel. De Arbiters Aardbevingschade zijn hun werk begonnen en daarmee is een belangrijke stap gezet in de gelijkwaardigheid van eigenaren/bewoners enerzijds en CVW/NAM anderzijds. Het bestaande protocol wordt aangepast aan de hand van tal van adviezen en rapporten die daarover zijn uitgebracht. Aan de hand van de eerder genoemde audit moet helder worden of procedures en de inrichting van de processen bij CVW daaraan bijdragen.

Vereenvoudiging proces kleine schades

De discussie over de aantallen C-schades (niet-aardbevingsgerelateerde schade) werpen een schaduw over de verbeteringen in het schadeproces. Dat geldt ook voor de strijd die vaak ontstaat over kleine schades. Betrokken bewoners ergeren zich aan de situatie waarin over schades onder de 1.000 euro disputen ontstaan. Waarvoor een second opinion moet worden ingeschakeld en de arbiter moet worden

ingeroepen om tot een oplossing te komen. De kosten daarvan overschrijden regelmatig in ruime mate het bedrag dat gemoeid zou zijn met schadeherstel.

Een vereenvoudiging van het schadeproces voor kleine schades is daarom gewenst. Schades kunnen met een mobiele telefoon op de foto worden gezet en per mail worden verzonden aan het CVW. Een panel van deskundigen kan deze meldingen vervolgens beoordelen en bij toekenning wordt de bewoner daarover geïnformeerd. De bewoner krijgt dan ook meteen een overzicht met plaatselijke aannemers waaruit hij of zij kan kiezen om de schade te laten herstellen. Bij afwijzing van de schade kan de normale procedure gevolgd worden, met een second opinion en het inschakelen van de arbiter.

Proef beoordeling schade

Er wordt ook gewerkt aan de verbetering van het huidige schadeafhandlungsproces door te experimenteren met nieuwe werkwijzen. Zo vindt er momenteel een proef plaats aan de randen van het aardbevingsgebied. In de proef worden schades opgenomen en vervolgens beoordeeld door een panel van deskundigen. Daarbij bestaat ook nog steeds de mogelijkheid voor een second opinion en het inschakelen van de arbiter. De begeleidingscommissie van de proef is uitdrukkelijk gevraagd om deze aanpak af te zetten tegen de standaardprocedure die in de rest van het gebied door CVW wordt uitgevoerd. De uitkomsten daarvan zijn vanzelfsprekend ook relevant voor een voorstel om tot vereenvoudiging te komen van kleine schades.

Effectgebied beving

De metingen die in het Groninger veld plaatsvinden, maken het mogelijk om bij een beving het effectgebied te bepalen. Met toepassing van deze methode zouden bewoners van het effectgebied kunnen worden gewezen op de plaatsgevonden beving en de mogelijkheid dat daardoor schade is ontstaan. Op die manier kunnen bewoners schade direct melden. Het is gewenst om een dergelijke aanpak zo spoedig mogelijk door externe deskundigen te laten uitwerken en valideren. Dit levert een vereenvoudiging en versnelling van de schadeafhandeling op. Het is bekend dat schades lang niet altijd direct zichtbaar zijn, waardoor deze aanpak niet zaligmakend is. In de uitwerking moet daaraan expliciet aandacht worden besteed.

De NCG heeft het voornemen om in samenspraak met de bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroep op korte termijn contact te leggen met de onafhankelijke deskundigen die het schadeprotocol, handboek en kwaliteitscriteria gaan opstellen. NCG zal hen vragen om met voorstellen te komen voor versnellen en vereenvoudigen van het schadeafhandlungsproces.

Versterking: Vereenvoudigen en Versnellen

In maart 2016 is gestart met de versterkingsoperatie door een aantal prioritaire gebieden aan te wijzen waar de eerste 1450 inspecties plaatsvinden. De inspecties worden gevolgd door engineering. Dit zijn berekeningen om te bepalen of versterking van deze woningen tot een niveau van 10^{-5} noodzakelijk is en welke versterkingsmaatregelen daarvoor nodig zijn.

De engineering vindt plaats aan de hand van de NLTH-methode², zoals opgenomen in de NPR. Dit is een ingewikkelde rekenmethode waarmee het meest exact antwoord kan worden gegeven op de vraag of versterking nodig is en op welke wijze. De complexiteit van deze methode en de beperkt beschikbare capaciteit om deze berekeningen uit te voeren, zorgen ervoor dat het ongeveer zes maanden duurt om de berekeningen uit te voeren. In het binnengebied (0,2 contour, KNMI-

² Non linear time history analysis

kaart 2015) staan alleen al ongeveer 23.000 woningen. Deze ingewikkelde rekenmethode geeft dan wel het meest precieze antwoord, maar de looptijd van de operatie overschrijdt verre de periode van vijf jaar om de versterkingsoperatie uit te voeren.

De afgelopen tijd is samen met CVW veel tijd gestoken in de vraag hoe de aanpak kan worden versneld. In de eerste plaats is daarbij aandacht besteed aan de vraag of het mogelijk is andere, meer eenvoudige, rekenmethodes toe te passen. Zo is gekeken of de uitkomsten van de verschillende methodes te vergelijken zijn. Hebben de uitkomsten bijvoorbeeld een beperkte bandbreedte of komen er aanmerkelijke verschillen aan het licht? Of zijn methodes verder uit te werken door te komen tot aanvullingen op geconstateerde tekortkomingen (kalibratie)? Het uitgangspunt is dat type woningen op de meest geavanceerde wijze (NLTH) zijn geëngineerd en dat is vastgesteld dat de berekende versterking ook zal leiden tot het voldoen aan de norm van 10^{-5} .

Catalogus maatregelen woningtypes

Geconstateerd kan worden dat er heel veel woningen staan in het kerngebied (23.000), maar dat veel woningen van hetzelfde type zijn. Als een bepaald type geheel geïnspecteerd en geëngineerd is, dan zijn alle kenmerken van dat type bekend. Daarmee zijn ook de zwakke plekken bekend en kan de in beeld gebrachte woning als referentie worden gehanteerd voor andere woningen van hetzelfde type. De locatieaspecten (de grondversnelling (pga-waarde) op locatie en de grondsamenstelling) en de resultaten van de inspectie op afwijkingen van de woning vormen dan het kader om een woning van hetzelfde type te kunnen beoordelen door een constructeur. Veel van de validatie van woningen zou dan gedaan kunnen worden door een deskundigen oordeel. Dat betekent dat iedere woning geïnspecteerd moet worden, maar dat het niet noodzakelijk is om iedere woning opnieuw te engineeren.

Indien een bepaald type woning in beeld is gebracht en vastgesteld is op welke wijze deze moet worden versterkt, ontstaat er een catalogus van maatregelen die passen bij dat type woning. De eerste resultaten van de engineering in het kerngebied laten zien dat bijvoorbeeld de aanwezigheid van een 'verstijfde' begane grond vloer een noodzakelijke maatregel is.

Aan de hand van een voorbeeld kan dit verduidelijkt worden:

Woning Martini, type M55 wordt geïnspecteerd. Via engineering wordt vastgesteld of de woning voldoet aan 10^{-5} gegeven een aardbeving van de kracht van 5 op de schaal van Richter. Als de woning niet voldoet, moet worden vastgesteld op welke wijze deze versterkt moet worden om daaraan te kunnen voldoen. Dan kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het verstijven van de vloer. De uitkomst daarvan moet door onafhankelijke deskundigen worden getoetst.

Voor alle Martini woningen, type 55, wordt deze uitkomst als referentie gehanteerd. De woningen worden geïnspecteerd op afwijkingen. Alle aandachtspunten van dit type worden beoordeeld. De locatiegegevens worden toegevoegd. Dit zijn de grondversnelling (pga) en de grondsamenstelling. De constructeur komt op grond hiervan tot een deskundigen oordeel en bepaalt aan de hand van de referentiewoning welke maatregelen moeten worden genomen. Via validatie zal moeten worden bepaald of daarmee in de betreffende situatie de juiste veiligheidsmaatregelen zijn genomen.

Een aantal type woningen is inmiddels op deze wijze in beeld gebracht (vooral rijtjes woningen). Op dit moment wordt daarnaast de aandacht gericht op de lagere gestapelde bouw (gebouwen tot ca. 18 meter hoogte). Bewust zal capaciteit ingezet worden om de verschillende typen in beeld te brengen en of ook voor de vrijstaande woningen referentiewoningen kunnen worden aangewezen. De uitkomsten daarvan zullen in alle gevallen extern worden gecontroleerd.

De ultieme toets is vanzelfsprekend of ook door middel van deze werkwijze kan worden vastgesteld of aan de NPR en de daarin opgenomen norm van 10^{-5} kan worden voldaan. Aan de NEN-commissie zal worden gevraagd om zich uit te spreken over de zodanige inrichting van het proces dat deze vraag positief kan worden beantwoord.

Tot slot

Het meerjarenprogramma is – zoals al eerder gesteld – het resultaat van overleg met alle betrokkenen en wordt door de NCG opgesteld waarbij de bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroepen hem adviseren. Het programma maakt onderwerp van beraad uit van Rijk, provincie en gemeenten (finaal bestuurlijk overleg) en wordt vastgesteld door de coördinerend minister en het kabinet. Het programma is ook onderwerp van beraad in de Gemeenteraden, Provinciale Staten en Tweede Kamer. Die politieke legitimatie is vervolgens de grondslag voor het handelen van de NCG. Dit is voorwaardelijk voor een crisisaanpak.

Het gaat bij het terugwinnen van het vertrouwen om zowel de rolverdeling – wie is waarvoor verantwoordelijk en aansprakelijk – als ook om het boeken van resultaten. Op beide vlakken moeten wijzigingen worden aangebracht en moet er snelheid worden gemaakt. Het is bijna een duivels dilemma als het gaat om de afweging tussen leveringszekerheid en veiligheid. De uitkomst verplicht ons tot handelen, ook als daarvoor onorthodoxe maatregelen noodzakelijk zijn. De veiligheid van de Groningers in hun eigen huis en thuis staat in de aanpak van de NCG voorop. Een aanpak waarbij de bewoner centraal staat.

Uitgangspunt daarbij is dat niet wordt gestreefd om tot tien cijfers achter de komma te rekenen en dan pas iets te doen, maar om te komen tot een goede balans tussen zekerheid over de noodzaak en maatregelen die de veiligheid vergroten. Concreet betekent dit dat bij twijfel of als er (te) veel tijd nodig is met een conservatieve benadering wordt gehandeld en versterkt. Beter nu maatregelen nemen waarvan we weten dat ze direct de veiligheid vergroten, dan wachten op ultieme zekerheid en de huidige onveilige situatie in stand houden. Alles is er op gericht in een keer maatregelen te nemen, zodat huizen weer veilig zijn en bewoners zich weer veilig kunnen voelen.

Opnemen in andere stukken

Bij instrumenten

De vraag zal ook onder ogen moeten worden gezien of er beschikt moet kunnen worden over instrumenten die nodig zijn om op een succesvolle wijze een stadsvernieuwingsachtige operatie uit te voeren waarvoor geen precedent bestaat. Het kunnen beschikken over een woningbedrijf – zoals al beschreven in het eerste programma Aardbevingsbestendige en Kansrijk Groningen – is noodzakelijk voor het beheer van opgekochte woningen, noodwoningen etc. De eerste indicaties uit de inspecties en engineering duiden er op dat de versterkingsoperatie een omvangrijke operatie zal worden (huizen, scholen, zorggebouwen etc.).

Schade

De NCG zal door onafhankelijke deskundigen een schadeprotocol laten opstellen, een schadehandboek laten samenstellen en in samenwerking met kwaliteitsinstituten kwaliteitseisen formuleren voor de experts die schade beoordelen. Het resultaat daarvan zal met alle betrokkenen worden besproken en voor advisering worden voorgelegd aan de bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroepen.

Ontijdige beslissingen

De versterking brengt ontijdige beslissingen met zich mee. Er moeten keuzes worden gemaakt die zonder de aardbevingen pas over tientallen jaren aan de orde zouden zijn. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar bij de aanpak van de versterking van de scholen. Dat stelt ook eisen aan de overheden. In het MJP is al gezegd dat het een gemiste kans zou zijn indien we niet in staat zijn om van een bedreiging een kans te maken. Het scholenprogramma staat niet op zichzelf, maar kan dienen als voorbeeld voor tal van terreinen, zoals de zorg. De ontijdigheid van de noodzakelijke investeringen gaan vaak de draagkracht van de individuele deelnemers te boven. Daar ligt – net als bij het onderwijsprogramma – een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

OPDRACHT EN DOELSTELLINGEN EN SPEELVELD

De NCG heeft van het kabinet de opdracht gekregen om het Meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen te maken en stuurt de uitvoering aan.

Opdracht

De NCG geeft leiding aan de publieke regie. Deze regie is noodzakelijk om de aanpak van schadeherstel, versterking en energietransitie "de 3-slag" te versnellen, verbreden en intensiveren. Daarnaast koppelt de NCG deze aanpak zoveel mogelijk aan de toekomstkansen voor het gebied. De NCG gaat niet over de gaswinning. Besluiten daarover worden door de minister van Economische Zaken genomen. Deze besluiten zijn uiteraard wel degelijk van grote betekenis voor het functioneren van de NCG en de inhoud van het Meerjarenprogramma. De opdracht, rol en verantwoordelijkheid van de NCG zijn verder beschreven in de aanvulling op het bestuursakkoord "Vertrouwen op herstel, Herstel van vertrouwen", onderdeel Overheidsdienst Groningen, het Instellingsbesluiten in het document "Governance programma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen" (zie bijlage II). Daarnaast zijn er aparte afspraken gemaakt met en voor de Stad Groningen (zie bijlage II).

Missie, visie, doelen

"De Overheidsdienst Groningen zorgt in dialoog met alle maatschappelijke stakeholders voor een planmatige en daadkrachtige regie en sturing op een duurzame versterking en vernieuwing van het aardbevingsgebied opdat deze regio weer veilig en sterker dan ooit een nieuwe balans vindt tussen gaswinning en een versterkte gebiedsidentiteit en gebiedskwaliteit met nieuwe economische kansen en een leefbare en aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving." Dit is de missie van de NCG volgens de governance notitie van de Overheidsdienst Groningen.

Voor dit Meerjarenprogramma vertalen wij deze missie kort maar krachtig in: Samen bouwen aan een aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen. Dit betekent de volgende hoofddoelen:

1. Bewoners, ondernemers en organisaties voelen zich veilig in de gebouwen en de omgeving waar ze wonen, leven, werken.
2. Zodra er schade ontstaat, wordt deze snel en afdoende verholpen. Daarbij kunnen bewoners, ondernemers en organisaties een beroep doen op begeleiding en flankerende maatregelen.
3. Bewoners, ondernemers en organisaties krijgen de mogelijkheid actief betrokken te zijn bij de toekomstige vormgeving van hun omgeving.
4. De activiteiten dragen bij aan het versterken van de economische structuur en de arbeidsparticipatie in het gebied.
5. De ingrepen in het gebied dragen bij aan het vergroten van de toekomstbestendigheid van de (gebouwde) omgeving, in de zin van energiezuinig maken, levensloopbestendig maken en rekening houden met de demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing).

Met deze visie voor het gebied voor 2025 geven we invulling aan de vier sporen die in het bestuursakkoord zijn afgesproken, te weten (1) veiligheid en preventief versterken, (2) schadeafhandeling en waardevermeerdering, (3) verbetering van de leefbaarheid en (4) economische perspectief. Deze vier sporen sluiten volledig aan op de programmalijnen van de Commissie Meijer. Op basis van deze vier sporen

hebben we de volgende concrete doelen voor het Meerjarenprogramma geformuleerd.

- a. De (gebouwde) omgeving en de infrastructuur in samenhang met het bestaande winningsniveau zodanig versterken, dat deze voldoen aan de vigerende norm.
- b. Goed voorbereiden van alle partijen op eventuele calamiteiten als gevolg van aardbevingen.
- c. Instellen van heldere regelingen voor eigenaren, bewoners en gebruikers en zorgen voor een snelle afhandeling.
- d. Zorgen voor goede, transparante en publieke toegankelijke informatievoorziening.
- e. Kwaliteit, kwantiteit en bereikbaarheid van de basisvoorzieningen laten voldoen aan de eisen van de toekomst en afstemmen op de demografische en sociaaleconomische prognoses.
- f. Neutraliseren van het versturende effect van de aardbevingsproblematiek op de woningmarkt en daarbij inspelen op de demografische ontwikkelingen.
- g. Maximaal behouden van het Groningse erfgoed, de landschappelijke kwaliteit en de gebiedsidentiteit.
- h. Stimuleren van adequate gemeentelijke handhaving op de norm voor aardbevingsbestendigheid en de staat van de (gebouwde) omgeving.
- i. Het regionale bedrijfsleven (groot en klein) een sterke positie in laten nemen bij de uitvoering van het Meerjarenprogramma.
- j. De bevolking via goede scholingsprogramma's de mogelijkheid geven om optimaal in te stromen in de aardbeving gerelateerde arbeidsmarkt.
- k. De innovatiekansen die voortkomen uit aardbeving gerelateerde werkgelegenheid zoveel mogelijk benutten.
- l. In het kader van het toekomstbestendig maken van de gebouwde omgeving en het ruimtelijk gebied de energieprestatie zo goed mogelijk verbeteren.

Attributie

De Nationaal Coördinator Groningen is met ingang van 1 juli 2015 ingesteld door middel van een instellingsbesluit van de Minister van Economische Zaken, onder wiens verantwoordelijkheid hij werkzaam is. Hij is belast met de totstandkoming en uitvoering van een programma dat, gerelateerd aan de gaswinning uit het Groningerveld, maatregelen en voorzieningen bevat voor de bescherming tegen veiligheidsrisico's en het voorkomen en afhandelen van schade en in samenhang daarmee de leefbaarheid, duurzaamheid en economie in het gebied te bevorderen. De NCG zorgt in dialoog met alle maatschappelijke stakeholders voor een planmatige en daadkrachtige regie op de duurzame versterking en vernieuwing van het gebied. De NCG stuurt op samenhang, integraliteit en voortgang van het programma en op draagvlak voor maatregelen en het programma als geheel.

De rolverdeling bij de uitvoering van het meerjarenprogramma is dat NAM aansprakelijk is voor de kosten van de uitvoering van schadeafhandeling en de versterkingsopgave, het CVW dit uitvoert en de NCG hierop publieke regie voert. Op dit moment is deze rolverdeling praktisch vastgelegd in samenwerkingsafspraken tussen NAM, EZ en NCG.

Tijdens de eerste maanden van uitvoering van het (eerste) MJP is de onafhankelijkheid van NAM bij schadeafhandeling en versterken een terugkerende discussie. In het debat over gaswinning in de Tweede Kamer leidde dit onder meer tot een motie. Daarnaast blijkt steeds meer dat de versterkingsopgave die voor

2020 gerealiseerd moet zijn een omvangrijke en complexe opgave betekent voor alle betrokken partijen waarbij een sterke publieke regie effectief kan zijn.

De minister van EZ heeft in de Tweede Kamer toegezegd met voorstellen te komen om de publieke regie van de NCG te versterken. De minister bereidt een wetsvoorstel voor waarin de positie van de NCG wordt versterkt en de afhandeling van schade en versterken meer op afstand wordt geplaatst van NAM. Als dit wetsvoorstel voor publicatie van dit MJP in procedure wordt gebracht, zal hieraan in de definitieve versie van dit MJP aandacht worden besteed.

Wijzigingen in wetgeving

Novelle bewijsvermoeden gaswinning Groningen

De Tweede Kamer heeft op 7 juli ingestemd met de novelle bewijsvermoeden, informeel vaak 'omkering bewijslast' genoemd. Na instemming van de Eerste Kamer zal deze in werking treden. Het bewijsvermoeden houdt in dat als fysieke schade aan gebouwen en werken ontstaat, die naar haar aard aardbevingsschade als gevolg van de gaswinning in Groningen zou kunnen zijn, wordt vermoed dat die schade daardoor is veroorzaakt. Bij een eventuele rechtsgang, hoeft een bewoner dan niet aan te tonen dat schade aan zijn woning het gevolg is van gaswinning. Indien de mijnbouwonderneming (i.c. NAM) dit bestrijdt dient zij aan te tonen dat dit causale verband er niet is. Hoewel deze wetswijziging strikt genomen alleen van betekenis is in een eventuele rechtszaak, werkt dit principe ook door in het werk van de Arbitrer Aardbevingsschade. Deze baseert zijn uitspraak op de geldende wetgeving.

Terminologie aardbevingsschade/mijnbouwschade

In reactie op vragen vanuit de Tweede Kamer over het gebruik van de termen mijnbouwschade en aardbevingsschade, heeft de minister van EZ aangegeven dat in het Burgerlijk Wetboek (art. 6:177 BW) wordt gesproken over schade die ontstaat door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of exploitatie van een mijnbouwwerk. Dit omvat zowel schade door aardbevingen als gevolg van gaswinning als schade door bodemdaling als gevolg van gaswinning. In de actualisatie van het Meerjarenprogramma wordt de term mijnbouwschade gehanteerd.

Met betrekking tot aardbevingsschade en de compensatie hiervan heeft de NCG in het MJP 2016-2020 voorstellen gedaan om de schadeafhandeling van de bewoners in Groningen te verbeteren. De minister heeft met NAM en NCG een samenwerkingsovereenkomst gesloten om de uitvoering van de voorstellen uit het MJP mogelijk te maken (Kamerstuk 33 529 nr. 248). Deze overeenkomst ziet onder andere toe op schadeafhandeling in verband met aardbevingen en de uitvoering daarvan door Centrum Veilig Wonen (CVW). Deze afspraken gaan ook in op de Arbitrer Aardbevingsschade.

NCG en NAM hebben afspraken gemaakt over welk proces moet worden doorlopen om ook bodemdaling onder het werkgebied van de NCG en de Arbiters te brengen. Dit proces is beschreven in het addendum op de samenwerkingsafspraken. Bodemdaling kan meerdere oorzaken hebben, waardoor ook meerdere partijen kunnen worden aangesproken. Voordat de Arbitrer op dit punt een uitspraak kan doen, zullen deze partijen zich moeten committeren aan de werkwijze van de Arbitrer. De NCG is daarom in gesprek met deze mogelijk aan te spreken partijen (bijvoorbeeld de waterschappen), zodat zij zich committeren aan de uitspraken van de Arbitrer Aardbevingsschade. Dit proces is in gang gezet en zal de komende periode verder worden opgepakt. [ovb overleg/ondertekening 12 okt: De waterschappen hebben zich met de ondertekening van samenwerkingsafspraken met de NCG in beginsel gebonden aan uitspraken van de arbitrer waarbij zij partij zijn.] Het proces van verbreding van de reikwijdte van de arbitrer is daarmee in gang gezet en zal de komende periode verder worden opgepakt door het voeren van

verkennde gesprekken met o.a. gemeenten, de Provincie Groningen, verzekeraars en hypotheekverstrekkers.

Schadepreventie

Op 30 september jl. heeft de minister van EZ een besluit genomen over het productieniveau voor de gaswinning uit het Groningenveld. Verschillende adviseurs, waaronder het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), hebben de minister geadviseerd om naast een adequate schadeafhandeling ook te kijken of er mogelijkheden zijn om schade te voorkomen. SodM is van mening dat schade in het winningsplan van NAM onderbelicht is. De beoordeling van NAM dat schade van niveau 'Damage State 1 (DS1; haardunne scheurtjes in enkele muren)' en zeker 'Damage State 2 (DS2; scheuren in meerdere muren)' voor de inwoners van Groningen acceptabel zou zijn, wordt door SodM niet gedeeld.

De minister van EZ heeft besloten om in de voorschriften en beperkingen in het instemmingsbesluit op te nemen dat NAM een rapport moet maken waarin een berekening is opgenomen van de mate van schade voor de schadegrenstoestanden DS1, DS2 en DS3. De minister van EZ is voornemens om de berekeningen tevens te laten doen door het onafhankelijke kennisprogramma effecten mijnbouw dat zal worden ingericht. De minister van EZ zal naar aanleiding van de uitkomsten van deze berekeningen bezien welke consequenties hieraan verbonden moeten worden en welke maatregelen passend zijn. In het eerste kwartaal van 2017 zal worden overwogen of er aanvullend beleid noodzakelijk is.

Aan de hand van het door NAM op te stellen rapport over de mate van schade voor de schadegrenstoestanden DS1, DS2 en DS3 kan worden bepaald of dit tevens tot aanpassing van het MJP van de NCG moet leiden. Hiertoe heeft de NCG onlangs de NEN gevraagd om met een update van de Nederlandse Praktijk Richtlijn (NPR) te komen. Eén van de updates betreft een nadere duiding van het begrip schade in de NPR.

Bestuurlijk organisatorische kaders: grenscorrecties en gemeentelijke herindelingen

Per 1 januari 2017 zal de grenscorrectie Meerstad formeel ingaan. Dat betekent dat een deel van de gemeente Slochteren zal overgaan naar de gemeente Groningen. Om er voor te zorgen dat de ongeveer 800 inwoners van dit gebied een beroep kunnen blijven doen op de regelingen en instrumenten van de NCG, blijft het uitgangspunt het grondgebied van de oorspronkelijke G9³ ten tijde van het oorspronkelijke bestuursakkoord van 17 januari 2014.

In het aardbevingsgebied zullen ook gemeentelijke herindelingen plaatsvinden. Ten Boer zal samengaan met de gemeente Groningen en Haren (1 december 2019). Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde gaan fuseren tot één gemeente per 1 januari 2018. In 2017 zullen de consequenties van deze herindelingen voor de aanpak van de aardbevingsproblematiek door de NCG in beeld worden gebracht. De NCG gaat er van uit dat de afspraken die gemaakt zijn op het punt van VTH Drieslag ook onverkort op het betreffende gebied van toepassing blijven.

³ Dit zijn de gemeenten Appingedam, Bedum, Delfzijl, De Marne, Eemsum, Loppersum, Slochteren, Ten Boer, Winsum

1 Schadeherstel

1.1 Beschrijving

De gaswinning in Groningen veroorzaakt schades aan woningen. Dit raakt de directe omgeving van de inwoners van Groningen: veel inwoners hebben zelf schade gehad, of kennen iemand in hun omgeving die ermee te maken heeft. De mijnbouwexploitant, in dit geval NAM, is wettelijk verplicht schade als gevolg van gaswinning te compenseren.

Afhandeling van reguliere schades

De meeste schadegevallen kunnen als reguliere schadegevallen worden aangemerkt. Om ervoor te zorgen dat deze schades netjes worden afgehandeld, zonder dat de bewoner de noodzaak voelt voor elke schade naar de rechter zou moeten gaan, is het belangrijk dat er een eenduidig stappenplan is.

Het is zeer van belang dat de betrokken personen en instanties de beleving van de bewoner als uitgangspunt nemen, deskundig zijn en in een omgeving functioneren die de noodzakelijke ruimte biedt voor onafhankelijke en kwalitatief hoogstaande oordeelsvorming. Indien het voor de bewoner helder is wat er gebeurt, is de verwachting dat het vertrouwen in de schadeafhandeling stapje voor stapje terugkeert. Hierbij is het uitgangspunt dat de aansprakelijkheid voor de schade bij NAM blijft. Het CVW is de uitvoeringsorganisatie voor de schadeafhandeling. De NCG zorgt ervoor dat deze uitgangspunten gerespecteerd worden en dat de benodigde afspraken en randvoorwaarden gecreëerd worden om op deze wijze de reguliere schades af te kunnen handelen.

Proces reguliere schade

Bij een schademelding wordt de schade opgenomen, beoordeeld door experts en er wordt een schaderapport opgesteld. Het schadeproces is zo ingericht, dat bewoners de mogelijkheid hebben ongenoegen te uiten tegen dit schaderapport en een second opinion aan te vragen. Als de bewoner zich ook hierin niet kan vinden, vindt de NCG dat er een laagdrempelige vorm van geschilbeslechting mogelijk moet zijn, hiervoor is de Arbitrer Aardbevingsschade in het leven geroepen. Uiteindelijk is het voor elke bewoner mogelijk om naar de rechter te gaan, op elk willekeurig moment in deze procedure. Hiervoor is een aardbevingskamer ingericht bij de Rechtbank Noord-Nederland.

Bemiddeling Complexe schadegevallen NCG

Behalve reguliere schade, is er in sommige gevallen ook sprake van complexe schade. In die gevallen bemiddelt de NCG met als doel een voor alle betrokken partijen aanvaardbare oplossing te vinden.

De criteria voor complexe schade zijn de volgende:

- Samenloop van factoren van schade;
- Omstandigheden die van invloed zijn op herstel van schade;
- Verschillende partijen moeten bijdragen aan de oplossing;
- Niet voldoende financiële draagkracht of bereidheid bij een van de betrokken partijen;
- Monumenten met vergunningplicht;

- Asbest;
- Redelijk vermoeden van samengaan van aardbevingsschade en bodemdaling;
- Aanwezigheid (in aanzienlijke mate) van potentieel gevaarlijke gebouwelementen (HRBE's);
- In het verleden uitgevoerde inspecties naar bouwkundig versterken.

CVW is ingericht voor de afhandeling van schade en daaraan gerelateerde schade, zoals omzet- en bedrijfsschade. In veel zaken speelt meer dan alleen de aardbevingsschade en direct daaraan gerelateerde schade. Bij andere oorzaken van schade dan door aardbevingen is het mandaat van CVW niet toereikend. Vaak kan bij de behandeling van de schademelding door CVW al snel worden geconstateerd dat het niet gaat om een regulier schadedossier. Daarnaast is er een categorie dossiers waarbij gaandeweg de afhandeling steeds meer gaat spelen, waardoor het dossier alsnog complex wordt. Veel van deze zaken hebben een lange looptijd, leiden tot discussie, het gevoel van machteloosheid en boosheid en teleurstelling.

Schade aan bedrijfspanden en direct daarmee samenhangende schade is voorzien in het schadeprotocol en kan worden gemeld bij CVW. Indien een dergelijk dossier complex wordt kan NCG eveneens bemiddelen. Waar het gaat om schade gerelateerd aan aardbevingen, die niet voorzien is in het schadeprotocol kan dat worden gemeld bij het bedrijvenloket van de NAM. Deze is te vinden op de site van de NAM. NCG werkt aanvullend samen met partijen aan de opzet van een steunpunt voor bedrijven.

Proces complexe schade

Als wordt vastgesteld dat een reguliere procedure bij CVW vanwege de aard van de problematiek niet leidt tot een oplossing, dan gaat NCG bemiddelen in een dossier. Een voorwaarde hierbij is dat de bewoner hiermee instemt. De NCG wijst een casemanager -in dienst van de NCG- aan, die in bemiddeling op zoek gaat naar een oplossing met alle betrokkenen. NCG beoordeelt niet de aard of omvang van de schade, maar brengt de totaalsituatie in beeld en probeert met alle betrokken partijen tot een aanvaardbare oplossing te komen. Hierbij kunnen ook andere partijen dan NAM partij en/of aansprakelijk zijn. De casemanager doet namens de NCG een bemiddelingsvoorstel. Als het voorstel aanvaardbaar is voor alle betrokkenen, dan kan het worden afgewikkeld. Als dat niet zo is, dan kan ook hier de zaak voorgelegd worden aan de Arbiter Aardbevingsschade. De NCG zet zich er voor in, dat ook andere partijen zich neerleggen bij de uitspraak van de Arbiter. Het mandaat van de Arbiter zal daartoe in overleg met die partijen worden uitgebreid. De bewoner houdt in alle gevallen het recht om de zaak op ieder gewenst moment voor te leggen aan de rechter.

De beschreven processen in de schadeafhandeling zijn er op gericht om te zorgen dat zaken afgerond worden en te zorgen dat er altijd een finaal oordeel wordt uitgesproken. En dat in het geval van complexe situaties het zoeken naar oplossingen niet het probleem van de eigenaar is. Als laatste element om dit te voorkomen kan de NCG in bijzondere situaties een op deze situatie toegesneden voorstel doen.

Onderzoeken met betrekking tot de afhandeling van schade

De NCG baseert zijn beleid met input van stakeholders en op onderzoek over de verschillende facetten van de schadeafhandeling. Deze onderzoeken strekken bijvoorbeeld van mogelijke oorzaken van schade, naar de wijze waarop de

schadeafhandeling het beste kan worden ingericht en naar gerichte pilots op de afhandeling van schade die benut kunnen worden om de afhandelingsprocedure aan te scherpen. NCG is in deze gevallen opdrachtgever van deze onderzoeken, betreft stuurgroepen bij de inrichting van het onderzoek en indien opportuun ook bij de begeleiding ervan.

Eind 2016 en in 2017 zullen een aantal onderzoeken worden afgerond, waarvan de resultaten rechtstreekse input zullen geven voor de wijze waarop de schadeafhandeling in Groningen wordt geregeld. Dit betreffen:

- Het onderzoek naar de uitwerking van het schadeprotocol in de praktijk (met betrekking tot het hoge percentage bewoners dat kiest voor uitbetaling etc.)
- De audit op de inrichting van processen en procedures bij het Centrum Veilig Wonen
- De evaluatie van de proef waarbij schade in het voormalig buitengebied wordt beoordeeld door een panel van experts.
- Onderzoek naar de mogelijke verschillende oorzaken van schade aan gebouwen in Groningen.
- Evaluatie van de Arbiters Aardbevingsschade in 2018

Daarnaast wil de NCG een proef starten waarbij voor schades onder een bepaald drempelbedrag een andere wijze van uitbetaling wordt gehanteerd dan nu het geval is.

Monumenten met vergunningplicht

Daar waar Gemeentelijke en Rijksmonumenten moeten worden hersteld is al snel sprake van vergunningplicht en daarbij zijn meerdere partijen betrokken. We willen dat dit traject schadeafhandeling bij dit type monumenten zo zorgvuldig mogelijk verloopt. Daarom behandelt de NCG deze complexe schadezaken.

Arbiter aardbevingsschade

Een laagdrempelige vorm van geschilbeslechting heeft zijn vorm gekregen door het instellen van de Arbiters Aardbevingsschade. Als bewoners het niet eens zijn met het schaderapport en de second opinion, kunnen zij hun zaak aanmelden bij de Arbiters. Dit kan ook als er sprake is van een complexe schadezaak. De Arbiters bepalen volgens hun Reglement of de zaak voor behandeling in aanmerking komt.

Commissie Bijzondere Situaties

In bepaalde gevallen komen er veel zaken bij elkaar. Niet alleen de materiële schade, maar ook eventuele sociale problematiek. Bewoners die vanwege medische en financiële redenen extra hulp nodig hebben bovenop bestaande compensatieregelen, kunnen via de burgemeester terecht bij de Commissie Bijzondere Situaties. Ook is toegeleiding mogelijk via de Onafhankelijk Raadsman en de Nationaal Coördinator Groningen.

De Commissie is een vangnet voor mensen die door de aardbevingen (extra) in de problemen zijn gekomen waarvoor de bestaande regelingen geen oplossing biedt. De Commissie Bijzondere Situatie is een onafhankelijke commissie.

Onafhankelijke Raadsman

Hoe we het ook vorm zullen geven, er moet altijd de gelegenheid zijn om bij een onafhankelijk raadsman een klacht in te dienen. De onafhankelijk raadsman kan alle betrokkenen - ook de NCG - scherp houden. Daarom blijft de onafhankelijk raadsman behouden en stelt de NCG hem in staat om zijn goede werk te blijven doen.

1.2 Doelstelling en Kadern

Doelstelling schadeherstel:

Het instellen van heldere regelingen voor eigenaren, bewoners en gebruikers en zorgen voor een snelle afhandeling.

Kadern om dit te realiseren:

- Vanaf 1 januari 2016 is de reguliere schadeafhandeling aangevuld met een Geschillenregeling. Dit betekent dat een eigenaar de Arbitrer Aardbevingsschade kan inroepen om een uitspraak te doen als er geen overeenstemming is. Deze uitspraak is bindend voor NAM. De Arbitrer is vanaf 1 mei 2016 ingesteld en wordt door de NCG ondersteund.
- Vanaf 1 januari 2016 wordt onderscheid gemaakt tussen reguliere en complexe schademeldingen.
- De NCG behandelt vanaf 1 januari 2016 complexe schademeldingen. De NCG zal in die situatie een casemanager, in dienst van de NCG, aanstellen die de opdracht krijgt om met alle betrokkenen te zoeken naar een oplossing en te komen met een bemiddelingsvoorstel; zo wordt de eigenaar ontzorgd.
- Vanaf 1 september 2016 is aan bewoners met oudere, complexe dossiers die nog bij NAM of CVW werden geholpen, voorgelegd of bemiddeling door NCG op prijs wordt gesteld. Bij akkoord is gestart met het bemiddelen.
- Er zijn een Commissie Bijzondere Situaties (CBS) en een Onafhankelijke Raadsman (OR). Deze hebben, net als de arbiters, onafhankelijke positie en worden door de NCG ondersteund.
- Bij de Commissie Bijzondere Situaties kunnen bewoners terecht waarbij naast schade ook psychische en/of sociale problematiek speelt. Dit gebeurt op voordracht van de Raadsman, de burgemeester en de NCG. Bij de raadsman kunnen bewoners klachten over de schadeafhandeling door CVW, NAM en/of de NCG terecht.
- Eigenaar-bewoners hebben recht op informatie over inspecties en onderzoeken die plaatsvinden of hebben gevonden bij de eigen woning.
- De NCG monitort de schadeafhandeling voortdurend.
- De bestaande protocollen en werkinstructies voor experts worden getoetst en samen met de NAM en het CVW besproken.
- De NCG bevordert samen met de NAM/CVW de instelling van een bedrijvenloket in samenspraak met VNO/NCW, LTO, MKB-Nederland en de Economic Board, voor kleinere bedrijven/ZZP'ers.
- De NCG stelt de maatschappelijke organisaties in staat een onafhankelijk steunpunt voor inwoners in te richten.

1.3 Belangrijkste ontwikkelingen in 2016

- Het team complexe schade is van start gegaan bij de NCG vanaf 1 januari 2016.
- De Arbitrer Aardbevingsschade is ingesteld vanaf 1 mei 2016
- Er is een werkwijze vastgelegd in het protocol complexe schade. Deze is gedeeld met de stuurgroepen.
- Sinds november 2016 behandelt de NAM geen (complexe) cases meer.
- Het proces van de eerste herziening van het schadeprotocol heeft geleid tot het overdragen aan NAM van een nieuw schadeprotocol. Bovenstaande verbeteringen van de schadeafhandeling zijn hierin verwerkt. Het nieuwe schadeprotocol treedt in werking op **PM datum**.

- De status van alle woningen die in het kader van aardbevingen in de stutten zijn gezet is in beeld gebracht en gecommuniceerd aan de betreffende gemeenten.
- Er is een klantvolgsysteem opgezet om dossiers goed te kunnen documenteren en te volgen.
- Het team van casemanagers is gestart en in de loop van het jaar uitgebreid naar 7 casemanagers.
- Er is een start gemaakt met de verbreding van het mandaat van de arbiters. In het addendum op de samenwerkingsafspraken is aangegeven dat de NCG met partijen die een rol en/of verantwoordelijkheid hebben in bij de afwikkelingen van complexe schades gespreken zal voeren om zich te binden aan het oordeel van de arbiters aardbevingsschade. Per 12 oktober hebben waterschappen Noorderzijlvest en Hunze&Aa's zich aan het oordeel van de arbiters te zullen verbinden als er sprake is van schade aan woningen als gevolg van het handelen van waterschappen. Dit betekent dat Arbiters zich over meer typen schades buigen dan alleen aardbevingsschade.

1.4 **Wat gaan we doen in 2017?**

1.4.1 *Reguliere schade*

In dit hoofdstuk worden de acties uitgewerkt die de NCG op het gebied van reguliere schade in 2017 zal gaan uitvoeren. Hierbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Aansprakelijkheid voor schade blijft bij NAM
- CVW blijft uitvoeringsorganisatie voor de afhandeling van reguliere schades.
- De NCG geeft instructie op de wijze waarop het Centrum Veilig Wonen de schade afhandelt.
- NCG draagt voor onderstaande punten zorg voor een transparant en objectief proces voor de vaststelling van de instructies voor CVW.
- NCG houdt toezicht op de schadeafhandeling door Centrum Veilig Wonen.

1.4.1.1 Rol NCG

De rol van de NCG bij de reguliere schade is regie voeren en toezicht houden.

1.4.1.2 Resultaten 2017

- Het inrichten van een transparant en gedragen proces voor het herzien van het schadeprotocol op belangrijke punten door een externe partij. NCG stelt het schadeprotocol vast.
- Het proces inrichten voor een onafhankelijke validatie van het handboek schade. NCG stelt het Handboek vast.
- Een externe partij heeft zich, in opdracht van de NCG, gebogen over onafhankelijk vastgestelde kwaliteitseisen

1.4.1.3 Activiteiten 2017

- *Schadeprotocol*

Met betrekking tot het schadeprotocol zal de inzet van de NCG nader uitgewerkt worden, maar in ieder geval bevatten:

- Een voorstel voor een kosteneffectievere en kwalitatief hoogstaande wijze van schadevaststelling, mede op basis van de resultaten van de evaluatie van de proef met schadevaststelling aan de randen van het gebied.

- De mogelijkheid van een second opinion (continuering contra-experts op verzoek bewoner)
- De mogelijkheid van laagdrempelige geschilbeslechting. (continuering arbiters).
- Een voorstel voor een algemene regeling voor schades onder een bepaald drempelbedrag

Het schadeprotocol wordt herzien, waarbij input van alle partijen die hierin betrokken willen worden wordt meegenomen, inclusief de NCG. Ook worden de onderzoeken die in opdracht van de NCG worden uitgevoerd betrokken in de herziening. Dit zijn bijvoorbeeld de resultaten van de evaluatie van de proef met het vaststellen van schade in de randen van het gebied, het onderzoek naar de praktische uitwerking van het schadeprotocol en de audit op het CVW. Het proces voor herziening van het schadeprotocol zal worden uitgevoerd door een nader te bepalen externe partij (zoals bijvoorbeeld een commissie of een extern bureau). Het voorstel voor dit herzieningsproces wordt aan de stuurgroepen voorgelegd ter advies.

- *Handboek schade*

Het Handboek Schade is op dit moment een door NAM opgestelde handleiding, ten behoeve van de eerstelijns-experts van het Centrum Veilig Wonen. De NCG zal kijken naar het daadwerkelijk gebruik van het Handboek en de inhoud van het Handboek onafhankelijk laten valideren.

De audit op het CVW levert nadere informatie over het daadwerkelijke gebruik door experts van het Handboek. De validatie van het Handboek zal in 2017 nader vormgegeven worden. Over de resultaten van de audit worden stuurgroepen geïnformeerd zodra de audit is afgerond. Een voorstel voor de validatie van het Handboek zal worden ingebracht in de stuurgroepen. Hierbij kan ook gedacht worden aan deelname aan de begeleidingscommissie.

- *Kwaliteitseisen*

De NCG signaleert een behoefte naar kwaliteitseisen voor eerstelijns-experts en contra-experts en wensen ten aanzien van de inhoud van de schaderapporten. Hierin klinkt ook de roep om onafhankelijke vaststelling van deze kwaliteitseisen. NCG wil deze kwaliteitseisen laten ontwikkelen en zal hiertoe een partij zoeken die ter zake kundig is. NCG stelt deze eisen vervolgens vast. De opdracht voor het opstellen van deze kwaliteitseisen zal aan de stuurgroepen worden voorgelegd ter advies. Ook de uitwerking van de eisen zal hier ingebracht worden.

1.4.1.4 Planning

In de eerste kwartaal van 2017 zal de NCG de resultaten van het onderzoek naar de praktische uitwerking van het schadeprotocol en de audit presenteren, het proces voor de herziening van het schadeprotocol (incl. kwaliteitseisen en validatie van het Handboek aardbevingsschade, en de inrichting van de evaluatie van de Arbiters Aardbevingsschade. Rond de zomer wordt de uitslag van het onderzoek naar de verschillende oorzaken van schade verwacht. Het streven is om in de tweede helft van 2017 de kwaliteitseisen, herzien schadeprotocol en het gevalideerde Handboek Aardbevingsschade te presenteren.

1.4.2 *Complexe Schade*

Vanaf januari 2016 heeft de NCG een bemiddelende rol in complexe schades. Om dat goed vorm te geven is een aantal randvoorwaardelijke zaken georganiseerd. De

activiteiten vinden plaats of er vindt een vervolg plaats in 2017. De nadruk bij Complexe Schade ligt op uitvoering van de bemiddelingstaak.

- 1.4.2.1 **Rol NCG**
Voor de complexe schade heeft de NCG een rol als bemiddelaar.
- 1.4.2.2 **Resultaten 2017**
- Bemiddelingsvoorstellen indienen voor het oplossen van complexe schadegevallen.
 - Commitment van betrokken overheden aan de werkwijze voor bemiddeling van complexe schade.
- 1.4.2.3 **Activiteiten 2017**
- Met gemeenten is een sessie belegd over toezicht en handhaving in relatie tot a/b, maar ook c-schade om uit te wisselen over het beschikbare instrumentarium, maar ook de leemtes daarin.
 - Vervolgtraject in de communicatie met gemeenten en CVW over woningen die in het kader van aardbevingen in de stutten zijn gezet.
 - Schrijven en voordragen van bemiddelingsvoorstellen door de casemanager.
- 1.4.2.4 **Planning**
Het behandelen van complexe schadegevallen en het schrijven van bemiddelingsvoorstellen is een proces dat het gehele jaar 2017 plaatsvindt.
- 1.4.3 **Instituten**
Bij de schadeafhandeling wordt gebruik gemaakt van verschillende instituten. We maken een onderscheid in:
- Arbiters Aardbevingsschade
 - Commissie Bijzondere Situaties
 - Onafhankelijke Raadsman
 - Steunpunt 'stut en steun' voor burgers
- 1.4.3.1 **Arbiters Aardbevingsschade**
De Arbiters Aardbevingsschade zijn op 1 mei 2016 begonnen aan hun taak. Dit houdt in dat zij op een laagdrempelige wijze geschillen tussen bewoner en CVW oplossen als er sprake is van een eerstelijnsrapport, een contra-rapport en een akte van (dis-)akkoord. Het oordeel van de arbiters is bindend voor NAM, maar niet voor bewoners. De NCG zal in 2017 de arbiters blijven ondersteunen, zodat zij hun werk zo voortvarend kunnen blijven doen als zij in het afgelopen jaar hebben gedaan. In 2017 zal de werkwijze van de arbiters worden geëvalueerd o.a. om te bezien of er nog mogelijkheden zijn om de werkwijze verder te stroomlijnen. Hierbij speelt ook mee dat in 2017 in de Eerste Kamer gesproken zal gaan worden over de novelle bewijsvermoeden, een wetsvoorstel waarin de omkering van de bewijslast wordt geregeld. Dit wetsvoorstel maakt het mogelijk dat NAM bij de rechter de partij is die moet aantonen dat schade aan woningen geen aardbevingsschade betreft. In het addendum op de samenwerkingsafspraken is afgesproken dat met verschillende partijen de mogelijkheid wordt onderzocht dat zij zich ook binden aan het oordeel van de arbiters. De waterschappen Noorderzijlvest en Hunze&Aa's

hebben dit inmiddels gedaan in oktober 2016. Dit traject is in 2016 ingezet en zal in 2017 worden voortgezet.

Het doorlopen van de schadeafhandelingsprocedure en het traject bij de Arbiter zijn zo ingericht dat de bewoner geen rechtsbijstand nodig heeft om deze trajecten te doorlopen. Indien de bewoner daar prijs op stelt, kan hij of zij wel rechtsbijstand inschakelen via een rechtsbijstandsverzekering. Hierbij let de NCG op of er voldoende partijen zijn waarbij een rechtsbijstandsverzekering afgesloten kan worden. Daarnaast kunnen bewoners, als zij onder een bepaalde inkomensgrens vallen, gebruik maken van gesubsidieerde rechtsbijstand. Hiervoor is een speciaal artikel opgenomen in de regeling voor rechtsbijstand.

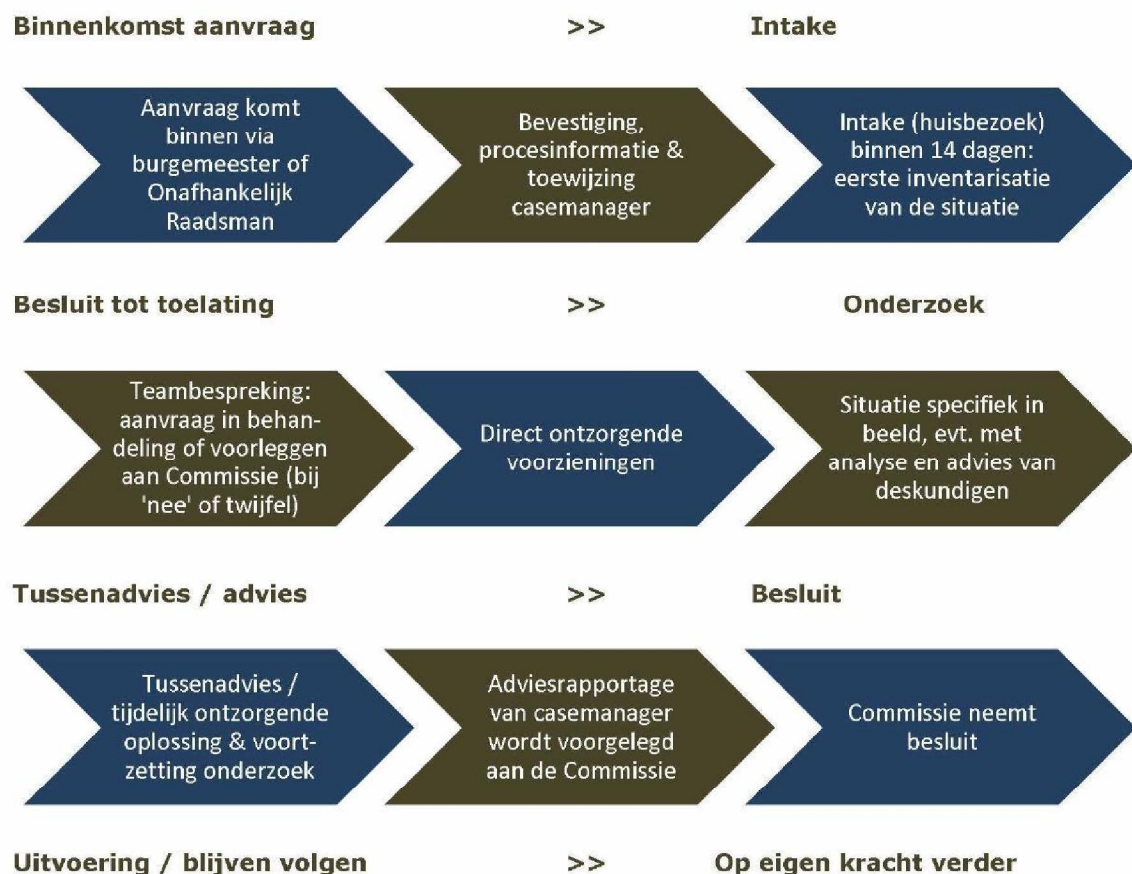
1.4.3.2 Commissie Bijzondere Situaties

De Commissie Bijzondere Situaties is een vangnet voor mensen die door de aardbevingen (extra) in de problemen zijn gekomen waarvoor de bestaande regelingen geen oplossing biedt. Om voor het vangnet in aanmerking te komen moet er sprake zijn van een stapeling van problemen: schade aan de woning, medische en /of psychische problemen en financiële problemen.

Toegeleiding naar de Commissie loopt veelal via de burgemeester. Daarnaast kunnen de Onafhankelijk Raadsman en de Nationaal Coördinator Groningen een situatie aan de Commissie voorgedragen.

Elke situatie is uniek en wordt daarom individueel beoordeeld en krijgt – als men voor het vangnet in aanmerking komt – een individuele – op maat gesneden – oplossing. De Commissie behandelt alleen particuliere gevallen.

Het proces van de Commissie ziet er als volgt uit:

Het secretariaat van de Commissie Bijzondere Situaties is ondergebracht bij de NCG. De Commissie – die ingesteld is door de minister van EZ – functioneert onafhankelijk van de NCG. De besluiten die de Commissie neemt zijn bindende adviezen voor de NAM. Met andere woorden: de NAM moet deze besluiten uitvoeren.

1.4.3.3

Onafhankelijke Raadsman

De Onafhankelijke Raadsman is sinds april 2013 het centrale meldpunt voor klachten over de afhandeling van schadeclaims door de NAM. Ook voor klachten over het CVW dat de schade-afhandeling sinds januari van de NAM heeft overgenomen, kunnen bewoners bij de Onafhankelijke Raadsman terecht. Het gaat bij die claims uitsluitend om schade door aardbevingen als gevolg van gaswinning in Groningen. De Onafhankelijke Raadsman is een persoon én een instantie, vergelijkbaar met de Nationale Ombudsman. De minister van Economische Zaken heeft de Onafhankelijke Raadsman benoemd: Mr. Leendert Klaassen. Ook in de nieuwe situatie blijft de Onafhankelijke Raadsman onafhankelijk. Hij wordt wel ondergebracht bij de NCG. Toevoeging is dat de Onafhankelijk Raadsman ook toegankelijk wordt voor vragen die samenhang hebben met de versterkingsopdracht.

De Onafhankelijke Raadsman heeft op 12 oktober een nieuwe rapportage uitgebracht waarin hij een aantal aanbevelingen doet. Er zou meer aandacht moeten komen voor de effecten van de gaswinning op de (psychische) gezondheid. Schadepreventie zou daarom een prominentere rol moeten krijgen binnen het dossier, onder andere via de gekozen herstellmethodiek. Daarnaast is hij van mening dat kleinere schades op een snelle, effectieve en daarmee tevens kostenbesparende wijze zouden moeten worden afgehandeld. Verder vindt de Raadsman dat de NCG de regierol zou moeten hebben in onder andere de herziening van het schadeprotocol en het Handboek Aardbevingschade. Als slotakkoord geeft dhr. Klaassen aan dat het mandaat van de NCG uitgebreid zou moeten worden.

1.4.3.4

Steunpunt 'stut en steun' voor burgers

De Groninger Bodem Beweging heeft, met ondersteuning van de overige maatschappelijke organisaties, het initiatief genomen tot het op- en inrichten en het beheren van de stichting Stut & Steun in mei 2016.

Het steunpunt wordt beheerd door maatschappelijke organisaties. De doelstelling van de stichting is hulp en ondersteuning bieden aan burgers die te maken hebben met de schadelijke gevolgen van mijnbouwactiviteiten in Groningen. Deze ondersteuning bestaat o.a. uit het informeren, begeleiden en doorverwijzen van burgers die vragen hebben over o.a. schademelding, schadeafhandeling, veilig maken, bouwkundig versterken en dien aangaande regelingen o.a. zoals opgenomen in het MJP. De stichting is onafhankelijk

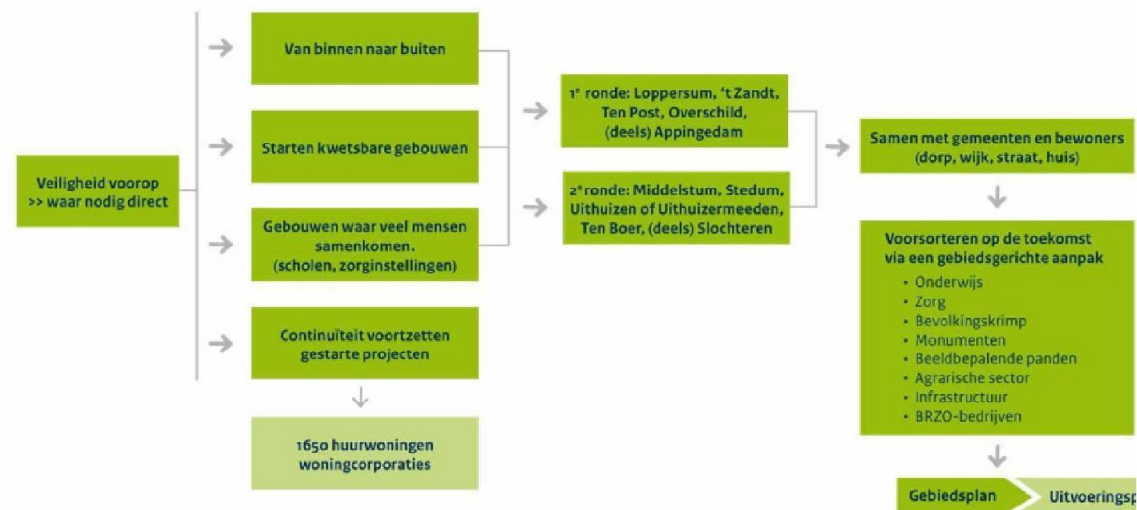
2 Versterken

2.1 Beschrijving

Zoals reeds is opgemerkt in dit MJP moet NAM op grond van de Mijnbouwwet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van haar gevegd kunnen worden om te voorkomen dat schade door bodembeweging wordt veroorzaakt en de veiligheid wordt geschaad. In dat kader wordt niet alleen aan schadeherstel gedaan, maar worden gebouwen ook (preventief) versterkt. In dit hoofdstuk zal de algemene lijn worden belicht die geldt voor het versterken van gebouwen. Vervolgens zijn onderwerp-specifieke zaken nader uitgewerkt.

De uitgangspunten van MJP 2016-2020

Het volgende schema geeft een overzicht van de uitgangspunten die we vorig jaar hebben vastgesteld en de lijn waarlangs we gewerkt hebben in 2016

2.2 Doelstelling en kaders

Doelstelling versterken:

De (gebouwde) omgeving en de infrastructuur zodanig versterken, dat deze voldoen aan de vigerende norm. Zorgen voor goede, transparante en publiek toegankelijke informatievoorziening.

Kaders om dit te realiseren:

- Risico's en prioriteiten bepalen;
- No-Regret aanpak langs vier lijnen;
- Gebiedsgerichte aanpak om maximaal gebruik te kunnen maken van koppelkansen;
- Bewoner staat centraal; als vastgesteld is dat versterking moet plaatsvinden, kan er pas gestart worden als er overeenstemming bestaat met de eigenaar of bewoner.

'Veiligheid voorop' is het uitgangspunt. Wat betekent dit?

- Als de veiligheid in het geding is, dan meteen handelen
- Definitie veilig: norm 10^{-5} . Net zo veilig als de rest van Nederland (= "near collapse").
- Deze norm combineren met PGA-kaart: afbakening van gebied van versterking <5 jaar
- Prioritering t.b.v. praktische uitvoering: alles tegelijk kan niet.

2.3

Belangrijkste ontwikkelingen van 2016

Onderzoek is nodig om de versterkingsopgave in beeld te krijgen. We zijn hiermee gestart in het gebied met de hoogste seismische dreiging. De verdere prioritering is/wordt vervolgens bepaald op basis van de kwetsbaarheid van een gebouw, de opbouw van de ondergrond en door de gebiedsgerichte aanpak (koppelkansen) Voor wat betreft de sterkte van gebouwen zijn nagenoeg alleen nog statistische gegevens beschikbaar. Door uit te voeren onderzoek en beoordelingen krijgen we steeds meer zicht op welke gebouwen in combinatie met de grondsoort feitelijk het meest kwetsbaar zijn. Constante bijsturing van het programma is daarom nodig om naast gebiedsgericht ook zoveel mogelijk risico-gestuurd te prioriteren. De eerste resultaten van onderzoek en beoordeling van gebouwen komen nu beschikbaar. Op de huidige wijze verder werken betekent dat we de tijdshorizon van vijf jaar niet halen. Het tempo van inspecteren en engineeren (onderzoek en beoordeling) moet omhoog.

Sinds december 2015 is de witte NPR beschikbaar. Voluit heet deze: Nederlandse Praktijk Richtlijnen 9998:15 nl – Beoordeling van de constructieve veiligheid bij nieuwbouw, verbouw en afkeuren – Grondslagen bij aardbevingsbelastingen: geïnduceerde bevingen. In deze witte versie van de NPR zitten nog veel aannames. Alle inspecties en berekeningen die onder regie van de NCG zijn uitgevoerd in 2016 zijn tegen de achtergrond van deze witte NPR uitgevoerd. Op basis van de ervaringen hiermee hebben we de conclusie getrokken dat voor een aantal onderdelen nog nadere uitwerking van de NPR gewenst is.

De NPR kent 4 verschillende rekenmethodieken. Het afgelopen jaar is er veel gediscussieerd over welke rekenmethode toegepast zou kunnen of moeten worden, met name voor bestaande bouwwerken. Duidelijk is dat de zogenaamde NLTH-methode (Non Linear Time History) de meest geavanceerde methode is alsmede de meest tijdrovende.

De fase van onderzoek en beoordeling is gestart met toepassing van met name deze methode. Hierdoor ontstaat, met de aannames in acht genomen, het meest exacte beeld wat de omvang is van de versterkingsopgave. Naar de kennis die nu bestaat wordt de berekening op een wijze die het meest aansluit bij de feitelijke situatie.

- Vallende objecten – PM
- Verweking – PM

2.4

Wat gaan we doen in 2017

- We gaan door met ontwikkelen van normen (opdracht NEN Cie; Industrie en Infra;
- We blijven prioriteren (No-regret blijft in tact; prioritering woningen en overige gebouwen)

- We gaan versnellen door:
 - Toepassen eenvoudiger rekenmethodieken NPR
 - Nieuwe aanpakken ontwikkelen: deskundigenoordeel en Expert systeem
- We gaan door met de gebiedsgerichte aanpak. De bovengenoemde keuzes leiden tot het volgende programma in 2017 met een doorloop in 2018:

2.4.1 *Rol NCG*
Regisseur versterking

2.4.2 *Resultaten*
PM

2.4.3 *Activiteiten*

Ronde 1 van prioritair aangewezen gebieden

In 2016 is gestart met het uitvoeren van inspecties en berekening in de volgende gebieden:

- Loppersum,
- 't Zandt,
- Ten Post/ Winneweer/Lellens,
- Overschild,
- Opwierde Zuid (Appingedam).

De inspectie en beoordelingscapaciteit wordt uitgebreid. Dit maakt het mogelijk dat alle beoordelingen of een woning wel of niet wordt versterkt voor deze kernen in de eerste helft van 2018 worden afgerond.

Ronde 2 van prioritair aangewezen gebieden

Onder de tweede ronde van prioritair aangewezen gebieden vallen:

- Middelstum
- Stedum
- Holwierde
- Ten Post/Woltersum
- Een deel van de gemeente Eemsmond
- Een deel van de gemeente Slochteren

In nauw overleg met de gemeente Eemsmond is bepaald dat wordt gestart binnen de kernen:

- Uithuizen
- Kantens
- Zandeweer

In nauw overleg met de gemeente Slochteren is bepaald dat wordt gestart binnen de kernen:

- Slochteren
- Schildwolde

Door de verschuiving van het seismische dreiging richting het oosten en het verhoogde risicoprofiel van de (lage categorie van) meerlaagse bouw zijn aan de tweede ronde toegevoegd:

- Opwierde Noord (Appingedam), en
- (Delfzijl)

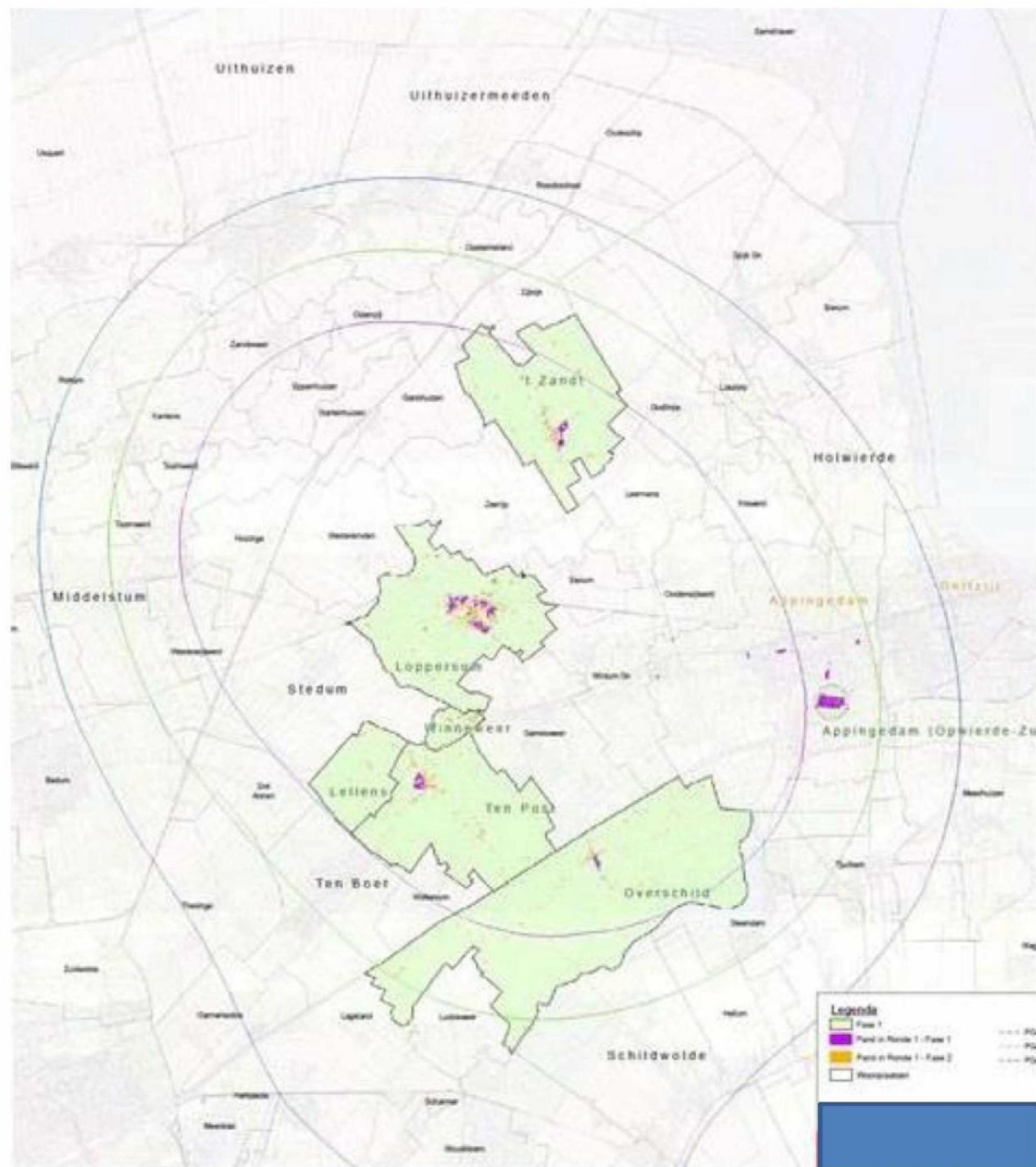
Hiermee is op een gebiedsgerichte wijze invulling gegeven aan het aangekondigde Inspectie & Engineeringsprogramma (dit moet nog nader uitgeschreven) voor Verhoogd Risicoprofiel.

Binnen de tweede ronde wordt voornamelijk gestart met de woningen met het hoogste risicoprofiel, zoals rijtjes woningen en de meerlaagse bouw. Het aanwijzen van de adressen wordt in overleg met de gemeenten gedaan.

Het versterkingsprogramma wordt in 2017 vervolgd.

Ronde 1

In Opwierde Zuid/ Appingedam zijn de inspecties afgerond. Vanuit de Versterkingspunten in Loppersum, Overschild, Ten Post en 't Zandt wordt de volgende fase aangepakt. Onderstaande kaart laat zien om welke gebieden het gaat.

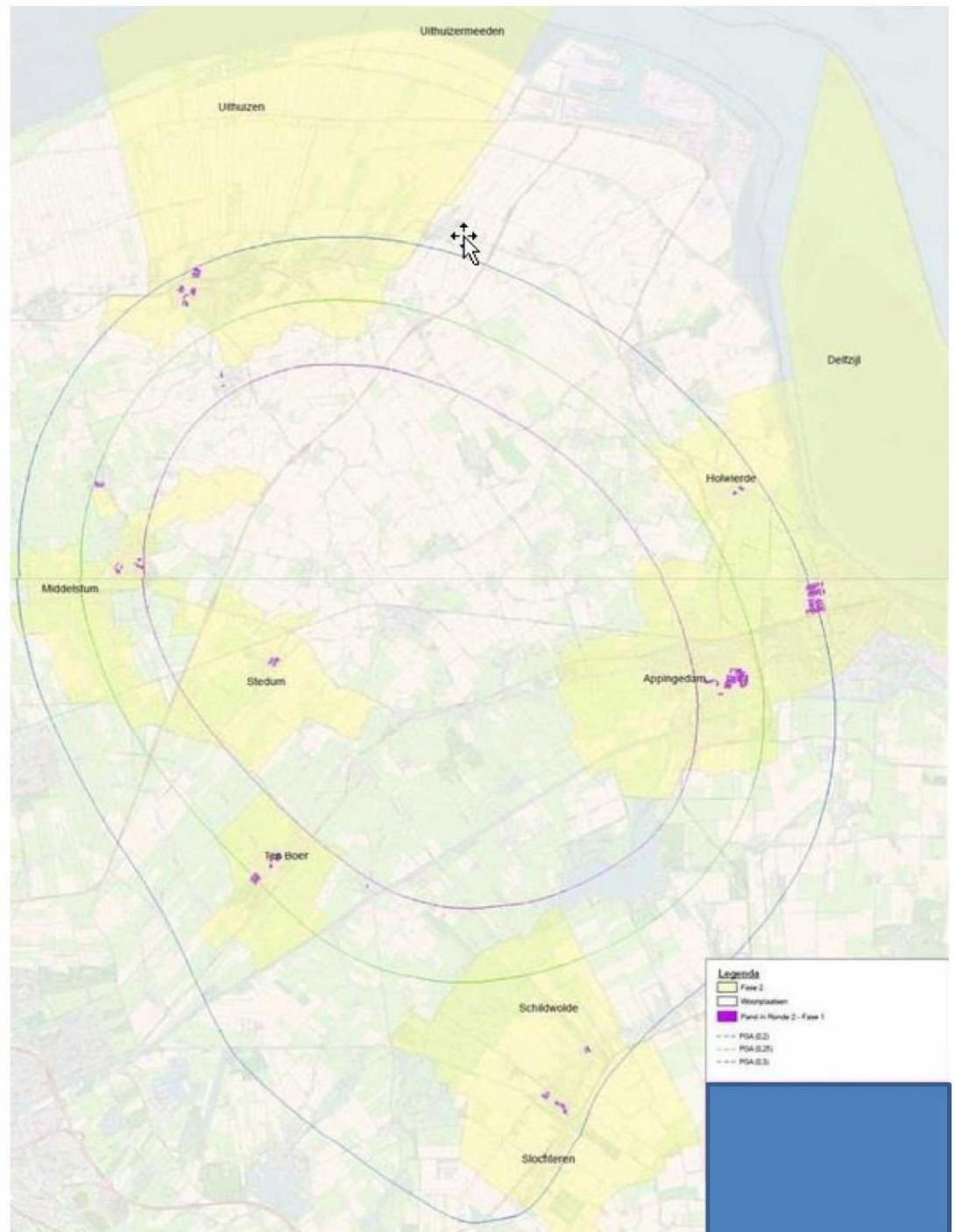

Voor medio 2018 worden alle woningen binnen deze kernen geïnspecteerd, doorgerekend en beoordeeld.
 Toe te passen oordeelsvormen

Ronde 2

In de woonplaatsen Middelstum, Stedum, Uithuizen, Uithuizermeeden, Slochteren, Schildwolde, Ten Boer, Appingedam, Delfzijl en Holwierde gaat de tweede ronde van start. Het gaat om de volgende aantallen woningen

					
gemeente	kern	meerlaags	Validaties grondgeb	overig	Totaal
Appingedam	Appingedam	531	188	231	950
Delfzijl	Delfzijl Noord Holwierde	168	198 37	459 28	825 65
Eemsmond	Uithuizen Kantens Zandeweer		200 5 19	160 60 1	360 65 20
Loppersum	Middelstum Stedum		44 0	100 100	144 100
Slochteren	Slochteren Schildwolde		12 34	158 24	170 58
Ten Boer	Ten Boer Woltersum		65 0	195 8	260 8
Totaal					

Toe te passen oordeelsvormen

Meerlaagse bouw:

Opwierde Noord (Appingedam), Delfzijl-Noord

Voor de lage categorie van meerlaagse bouw is een I&E-programma vastgesteld. Daarbij is aansluiting gezocht bij de gebiedsgerichte aanpak (Opwierde Noord,

Delfzijl Noord). ... flats worden uitgebreid geïnspecteerd en berekend, de overige ... flats (... adressen) worden gevalideerd en voorzien van een oordeel voor... 2017

PM – concrete invulling

2.4.4 *Kaders versterking*

2.4.4.1 Ontwikkeling van NPR; opdracht aan de NEN-commissie

Een beving kan de grond verweken doordat plots samenhang van de grondsamenstelling teniet wordt gedaan waardoor de draagkracht verdwijnt. Bij het vallen van niet-constructief gebouwonderdeel zoals een kopgevel, een balustrade of niet-dragende binnenwand lopen gebruikers ook risico. Omdat de eerste berekeningsresultaten nu worden verwacht, is van belang om op korte termijn te beschikken over een norm. In de NLTH-analyses worden ook de niet-structurele elementen in beeld gebracht. Deze zullen ondanks dat ze niet in de NPR staan vermeld toch worden meegenomen de versterkingsvoorstellen.

Daarom is NEN gevraagd om voor de volgende onderwerpen een offerte uit te brengen:

1. Het verhelderen en expliciet maken van de toepassingsmogelijkheden van vier verschillende methoden (twee lineair, twee niet-lineair). Welke berekeningsmethode is in welke situatie bruikbaar? Duidelijk moet worden gemaakt hoe sonderingen betrokken kunnen worden in de rekenmethodes. Hoe kan voor deze methoden betrouwbare input verkregen worden en welke beperkingen zijn er?
2. Verweking. Waar op basis van de huidige kennis verweking een rol speelt en hoe de onzekerheden in de huidige bepalingsmethodiek verkleind kunnen worden.
3. Het verhelpen van onduidelijkheden in definities van niet-constructieve vallende objecten, inclusief opname van een methode om te bepalen of er veiligheidsrisico's zijn ten aanzien van niet-constructieve vallende objecten en hoe deze te betrekken zijn in de berekeningen.
4. Een adviesrapport over in hoeverre schadepreventie momenteel is opgenomen in de NPR, of de NPR een instrument is om dat te doen en zo ja op welke wijze schadepreventie mogelijk in de toekomst in de NPR kan worden opgenomen.
5. Mogelijkheden voor het aanbieden van communicatiemiddelen waaronder cursussen over de NPR.
6. Een internationale review van de NPR.

Tot de NPR is geactualiseerd zijn er geen normen voor niet-structurele elementen. **Uit de NLTH-analyses worden deze niet-structurele elementen wel in beeld gebracht. Deze zullen ondanks dat ze niet in de NPR staan vermeld toch worden meegenomen in de aanpak.**

2.4.4.2 Ontwikkeling van overige normen en/of kaders

Schuivende panelen waar het gaat om kennis en het vaak nog ontbreken van normen en methodes om vast te stellen of de veiligheid in het geding is, gecombineerd met de beleidsuitspraak dat binnen vijf jaar helderheid moet bestaan,

maken het noodzakelijk om na te denken hoe in die situatie effectief beleid en instrumentarium kan worden gemaakt, vastgesteld en uitgevoerd.

Verderop in dit document worden daarom hiervoor concrete beleidsbeslissingen voorgesteld, maar hieronder worden de betreffende onderwerpen aangestipt:

- Schadepreventie

SodM heeft in haar advies in het kader van het Winningsbesluit aan de orde gesteld of het redelijk is dat voor versterken als ondergrens het schadeniveau DS4 (Near Collapse) is gedefinieerd. Aan de NEN-cie wordt daarom gevraagd of de huidige NPR bijdraagt aan schadepreventie. Indien dit niet het geval is, dan wordt de commissie gevraagd of er mogelijkheden zijn om dit te doen. Daarbij wordt opgemerkt dat een mogelijkheid uiterlijk in de zomer van 2017 toegepast zou moeten kunnen worden. De versterkingsoperatie heeft namelijk een tijdshorizon van 5 jaren. Het heeft geen zin als eerst in een aantal jaren een rekenmethode moet worden ontwikkeld (zie punt 4 inzake de NEN-offerte).

- Industrie en Infra

PM – (zie uitgewerkte tekst Industrie en Infra)

2.4.4.3 Voortdurend schuivende panelen in opbouw van kennis; vastklikken van beleid en referentiekaders

Er komt voortdurend nieuwe kennis beschikbaar. In een aanpak waarbij de bewoner centraal staat, is het echter zeer onwenselijk als gedurende een proces van inspectie, beoordelen en uitvoeren de referentiekaders veranderen.

Daarom:

- **blijft het beleid gehandhaafd dat enkel per 1 januari en 1 juli de kaders kunnen wijzigen;**
- **blijven referentiekaders die gelden ten tijde van start van een programma gehandhaafd gedurende de uitvoering van dat programma.**

Dit betekent niet dat de ogen worden gesloten voor nieuwe ontwikkelingen, maar dat de spelregels voor programma's die in gang zijn gezet ongewijzigd blijven, uiteraard tenzij de veiligheid in het geding is.

2.4.4.4 Tijdshorizon

De versterkingsoperatie heeft als tijdshorizon vijf jaar. Dit betekent dat als wordt vastgesteld dat gebouwen niet voldoen aan de norm dan moeten die gebouwen binnen vijf jaren worden versterkt zodat ze wel aan de norm voldoen.

Daarnaast hebben wij ons ten doel gesteld dat binnen vijf jaar worden alle woningen binnen de 0,2-contour (KNMI-kaart oktober 2015) beoordeeld of zij versterkt moeten worden of niet. Dit programma richt zich erop dat dit kan worden uitgevoerd. Daarbij wordt echter de flexibiliteit ingebouwd, dat als er aanleiding is, ook buiten de 0,2-contour gebouwen kunnen worden versterkt.

Deze aanleiding kan bestaan uit bijvoorbeeld probleemgevalling (combinatie met complexe schade), corporatiewoningen (combinatie met grootschalig onderhoud) of andere vormen van Eigen Initiatief. De aantallen zullen echter ondergeschikt moeten blijven aan die van de gebiedsgerichte aanpak, omdat vanuit de lijn van prioriteren de bulk van de beschikbare capaciteit daar ingezet moet worden.

- PM – uitwerking Eigen initiatief

2.4.4.5 Prioriteren

Binnen de 0,2-contour staan ongeveer 23.000 grondgebonden woningen. Deze kunnen niet allemaal gelijktijdig worden opgepakt. Daarom wordt er nog steeds geprioriteerd.

De hoogste prioriteit wordt toegekend aan gebouwen waar zich het hoogste risico bevindt. Dit risico kan worden berekend als de sterkte van een gebouw bekend is, de maximale grondversnelling en de opbouw van de ondergrond.

In het kader van het Winningsplan is NAM verplicht om risico's in kaart te brengen. NAM heeft derhalve een studieprogramma en actualiseert regelmatig haar Hazard & Risk Assessmentstudy. In het kader ontvangt de NCG halfjaarlijks een prioriteringsadvies van NAM.

Eerder is in dit MJP is opgemerkt de versterking moeten worden bepaald door publieke normen en procedures en niet door de resultante van de zienswijze van de aansprakelijke partij. Dan moet het ook zo zijn dat er sprake is van publieke afweging van de wijze waarop omgegaan wordt met de beheersing van gevolgen (herstel en preventie). Daarom voert de NCG gevoeligheidsanalyses uit.

2.4.4.6 Gevoeligheidsanalyses

Om goed te kunnen prioriteren hebben wij een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd.

RESULTAAT PRIORITERING LATER INVVOEGEN

2.4.4.7 Prioriteringssystematieken

Omdat de beschikbare kennis verschillend is per gebouwtype of -onderdeel is het (nog) niet mogelijk om middels één integraal prioriteringssystematiek te prioriteren. Daarom vindt dit plaats via drie methodieken:

1. Woningen (cc1b)
2. Gebouwen waar veel mensen bijeen komen (cc2/cc3)
3. Kwetsbare gebouwonderdelen (vallende objecten en niet-constructieve onderdelen)

PM - Invulling methodieken

2.4.4.8 No Regret-aanpak MJP 16-20

Er zijn nog weinig definitieve berekeningen beschikbaar. Zowel de Hazard & Riks Assessment als de prioriteringssystematieken gaan daarom uit van statistische gegevens. De eerste voorlopige engineeringresultaten laten zien dat de versterkingsopgave aanzienlijk is, maar er zijn nog te weinig feitelijke situaties bekend van verschillende typologieën van bouwwerken. Daarom dienen we ons nog steeds te baseren op de verhoogde risicoprofielen zoals deze in de statistische benaderingen zijn weergegeven.

De No Regretaanpak ten behoeve van de prioritering van het vorige MJP blijft daarom in tact. Maar daarnaast zal ook gezocht worden naar mogelijkheden om te komen tot uitsluiting.

De No Regret-aanpak kenmerkt zich door 4 lijnen:

1. Van binnen naar buiten
2. Te starten met de meest kwetsbaren gebouwen/gebouwonderdelen
3. Gebouwen waar veel mensen bijeenkomen

4. Continuïteit

Onder uitsluiting moet worden verstaan dat per typologie in kaart wordt gebracht tot welke grondversnelling dat type versterkt dient te worden. Woning typologieën die NLTH worden doorgerekend kunnen hiervoor worden gebruikt. Daarvoor zullen alle woningen in 2017 binnen de 0,2-contour (KNMI-kaart oktober 2015) gecategoriseerd gaan worden. Woningen buiten de 0,2-contour zouden theoretisch gezien ook uitgesloten kunnen worden, ware het niet dat er geen capaciteit beschikbaar is om de categorisering van al deze tienduizenden gebouwen te doen.

2.4.4.9 Oordelen

Om een goed beeld te krijgen van de omvang van de versterkingsopgave is het noodzakelijk om een betrouwbaar beeld te krijgen van de feitelijke situatie. Doordat gerekend is met de meest geavanceerde rekenwijze die de NPR kent, geven de eerste (voorlopige) berekeningen een behoorlijke duiding. De opgave zal naar nu lijkt omvangrijk zijn.

2.4.4.10

De versterkingsoperatie gaat te langzaam

In 2016 is gestart met een Inspectie & Engineeringsprogramma van ongeveer 1.450 woningen. Binnen de 0,2-contour (KNMI-kaart oktober 2015) staan 23.000 grondgebonden woningen. Voor iedere woning dient een inspectie te worden uitgevoerd en een versterkingsoordeel worden geformuleerd. Met het huidige tempo worden de tijdshorizon van vijf jaar bij lange na niet gehaald. Daarom heeft de NCG de afgelopen maanden met het CVW verkent op welke wijze de snelheid van de beoordelingen of een woning versterkt moet worden, kan worden vergroot.

2.4.4.11

NLTH-capaciteit

In de afgelopen periode is nagenoeg voor alle gebouwen middels de zeer geavanceerde NLTH-methode gerekend. Deze methode is zeer arbeidsintensief, kent een lange doorlooptijd en vraagt daarnaast ook veel specialisme. Deze vorm van specialisme is zo weinig voorhanden dat berekeningen voor de Groninger gebouwen zelfs worden uitgevoerd in Italië, de Verenigde Staten, Japan en Australië. Het opbouwen/uitbreiden van deze vorm van specialisme is niet eenvoudig, maar de vraag is ook of dit nodig is. Eenvoudigere rekenmethoden kunnen namelijk gekalibreerd worden aan deze geavanceerde methode. Eenvoudigere methoden hebben als voordeel dat de berekeningen een aanzienlijk kortere doorlooptijd hebben en dat veel meer ingenieursbureaus het kunnen uitvoeren.

2.4.4.12

Eenvoudige(re) NLPO-rekenmethoden

Een minder geavanceerde rekenmethode mag dan als voordeel hebben dat het sneller gaat en er meer capaciteit in de markt aanwezig is, maar er zitten ook nadelen aan. Zo gaat een eenvoudige methode vaak uit van een aantal (statische) aannames. Hierdoor zijn ze veelal conservatiever (dit betekent....) Daarnaast kan een eenvoudigere methode pas worden toegepast als deze gekalibreerd is aan een geavanceerde methode. (Dit betekent....)

Momenteel lopen er een aantal kalibratietrajecten voor zogenaamde NLPO-methodes (Non Lineair Push Over-Analyse):

2.4.4.13 Overige methode om te komen tot oordeelsvorming; het Deskundig Oordeel en Expert Systeem

- Deskundig Oordeel

Een andere methode om tot versnelling te komen is het uitvoeren van een Deskundig Oordeel met gestandaardiseerde en gevalideerde versterkingsmaatregelpakketten. Bij de toepassing van een Deskundig Oordeel wordt wel iedere woning geïnspecteerd en wordt de maximale grondversnelling en de grondopbouw bepaald, maar wordt niet aan elke woning afzonderlijk gerekend. Het is toe te passen bij woningen waarbij sprake is van een referentiewoning die geavanceerd middels NLTH is doorgerekend. De referentiewoningen vormen samen het Expert Systeem.

Vervolgens zijn er twee varianten:

1. De te beoordelen woning komt overeen met een referentiewoning uit het Expert Systeem. In het Expert Systeem zijn gestandaardiseerde versterkingsmaatregelpakketten opgenomen bij verschillende maximale grondversnellingen. Om de exacte grondversnelling te kunnen bepalen dient per object te worden bepaald waar deze zich bevindt en wat de grondsamenstelling is middels een sondering. Uiteraard wordt ook iedere woning geïnspecteerd om er zeker van te zijn dat deze overeenkomt met de referentiewoning.

2. De te beoordelen woning komt niet geheel overeen met de doorgerekende woning, maar is een subcategorie ervan. Door middel van een inspectie wordt gecontroleerd of de bezwijkmechanismen (de zwakke plekken) overeenkomen met de referentiewoning. Afhankelijk van de maximale grondversnelling en grondopbouw ter plaatse kan een gestandaardiseerd versterkingsmaatregelpakket worden bepaald door gebruik te maken van de opgebouwde kennis in het Expert Systeem. De grondopbouw ter plaatse wordt gebaseerd op basis van een diepte sondering over de bovenste 30 meter van de ondergrond. De opbouw van deze 30 meter is namelijk van groot belang of de beving wordt opgezweept of afgezwakt.

Wat is het Expert Systeem?

De referentiewoningen vormen samen het Expert Systeem. Het Expertstelsel wordt gevuld met woningen die NLTH worden doorgerekend en geeft gestandaardiseerde versterkingsmaatregelpakketten voor deze woningen voor verschillende grondversnellingen. Ook voor woningen waarbij een oordeel wordt gevormd op basis van het Expert Systeem geldt dat elke woning wordt geïnspecteerd, maar eveneens niet elke afzonderlijke woning wordt berekend. Deze aanpak wordt reeds toegepast in de eerste ronde van prioritair aangewezen gebieden.

2.4.4.14 Kwaliteit en onafhankelijkheid: valideren

Het oordeel of en zo ja op welke wijze een woning versterkt moet worden is een belangrijk besluit. Doordat de kennis voor een groot deel, ook bij de experts, nog opgebouwd moet worden, is het belangrijk dat de oordelen van goede kwaliteit en onafhankelijk zijn.

De NCG draagt daarom zorg voor validatie en kwaliteitsborging van het gehele proces van Inspectie, Engineering en Uitvoering.

NLTH en NLPO

- Validatie van I&E-proces
- Validatie rekenpakketten inclusief kalibraties voor NLPO

- Audits
- Steekproeven
- Validatie inspectierapporten en sterkteberekeningen

Deskundig Oordeel

- Validatie categorie-indeling (toewijzen referentiewoning)
- Validatie gestandaardiseerde maatregelpakketten
- Validatie inspectierapporten en oordeel m.b.t. versterkingsadvies

Expert Systeem

- Validatie full swingberekeningen
- Validatie gestandaardiseerde maatregelpakketten

Deze uitgebreide vorm van validatie en kwaliteitsborging is nog niet ontwikkeld. Daarom is een tijdelijke validatiecommissie ingericht. De werkwijze van deze commissie is als volgt (AANVULLEN)

2.4.4.15 De aanpak

2.4.4.15.1 Samenwerkingafspraken vormen de basis

Als invulling van de samenwerkingsafspraken is een rolverdeling afgesproken

- De NAM is de aansprakelijke partij waar het gaat om versterking.
- Het CVW zal zodanig ingericht moeten worden – protocollen, handboeken, kwaliteitseisen, dat het kan optreden als de uitvoeringsorganisatie.
- De NCG zal regie op het gehele proces moeten voeren, waarbij hij het MJP opstelt en zorg draagt voor de uitvoering. Nader definiëren

PM- SCHEMATISCHE WEERGAVE ROLLEN,
PM -En uitwerking in 22 STAPPEN

2.4.4.15.2 Gebiedsgerichte aanpak

In het MJP 2016-2020 is ervoor gekozen de versterkingsopgave gebiedsgericht aan te pakken. In het MJP 2017-2021 wordt de gebiedsgerichte aanpak voortgezet en uitgebreid. Dit vanuit de blijvende overtuiging dat de uitvoering meer moet zijn dan het objectgericht versterken van gebouwen. Uiteraard gaat het primair om versterken en daarmee om het bieden van veiligheid. Maar waar versterking aan de orde is kan tegelijkertijd worden gekeken of deze te koppelen is aan andere doelstellingen zoals nieuwe ontwikkelingen, inzichten en wensen op het gebied van onderwijs, leefbaarheid, krimp, erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en energie. Door de opgave gebiedsgericht te benaderen ontstaat de kans de koppeling tussen versterking en andere doelstellingen niet alleen per pand maar ook voor een dorp of wijk als geheel te maken.

De gebiedsgerichte aanpak vereist een nauwe en intensieve samenwerking tussen alle betrokken partijen en met name tussen de gemeenten en de NCG. Het 'Plan van aanpak Gebiedsgericht werken' (14 maart 2016) bevat hiervan de uitwerking. Het beschrijft de rolverdeling en samenwerking tussen alle betrokkenen, de stappen die gezet moeten worden om tot inrichting en uitvoering te kunnen komen en de concrete manier van werken in de gebieden. De werkprocessen en afspraken zijn gedetailleerd uitgewerkt met als doel de bewoners optimaal te kunnen begeleiden tijdens het proces van versterken waarbij rekening wordt gehouden met individuele wensen en ideeën.

Het kabinet heeft de toezegging gedaan (conform de aanbeveling van Meijdam) dat binnen vijf jaar de woningen en andere gebouwen die een veiligheidsrisico tussen 10-4 en 10-5 per jaar hebben op norm moeten worden gebracht. Het streven is dat alle gebouwen binnen de aangewezen gebieden binnen 5 jaar worden geïnspecteerd en geëngineerd om te bepalen of ze voldoen aan de norm van 10-5 zodat waar dat niet het geval is de noodzakelijke maatregelen getroffen kunnen worden waardoor het bebouwde gebied wel aan deze norm voldoet. Een woning of een gebouw kan pas daadwerkelijk worden aangepakt als daarover met de eigenaar overeenstemming is bereikt. Het gaat om iemands thuis of werkplek. Daarover gaan mensen zelf. Dit betekent dat tijdens de gehele uitvoering de bewoner en diens veiligheid centraal staat.

Een uitvoering derhalve waarin de inwoner en diens veiligheid centraal staat met oog en oor voor zijn of haar belangen, behoeften, beweegredenen en dromen en met een scherpe blik voor de kansen die met de versterkingsopgave te verbinden zijn.

2.4.4.15.3 Kaders om dit te realiseren:

- De bewoner staat centraal en bepaalt.
- Er wordt gewerkt vanuit integrale gebiedsvisies. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de (overkoepelende) gebiedsvisies (beleidsregie).
- De aanwijzing van de prioritaire gebieden gebeurt door de NCG in samenwerking met de gemeenten. In de prioritaire gebieden wordt door NCG en gemeenten in samenwerking met lokale stuurgroepen, die bottom-up concrete gebiedsversterkingsplannen maken.
- De algemene regel geldt dat het versterkingsprogramma gebiedsgericht opstart, tenzij er sprake is van gebiedsoverstijgende belangen, zoals bij scholen en zorg.

2.4.4.15.4 Sectorale aanpak

Daar waar gebied overstijgende aspecten spelen, wordt gekozen voor een sectorale aanpak. De scholenaanpak is al gestart in 2015, maar ook voor zorg wordt een sectorale aanpak voorbereid, alsmede Monumenten, Infra en Industrie.

PM- concretisering (afstemming deeltwerkingen)

In de samenwerkingsafspraken en uitgewerkte stappenplannen wordt zoveel mogelijk de gebiedsgerichte aanpak als uitgangspunt gehanteerd. Daar waar een afwijkende aanpak wenselijk is, wordt dit per sector vastgelegd in afspraken tussen de verschillende partijen.

2.4.4.16 Wat gaan we uitvoeren?

Door de voortdurende nieuwe kennis en de verwachte vele beoordelingsresultaten lijkt het onverstandig om verder dan een half jaar vooruit te kijken. Daarom wordt in dit programma niet verder dan een half jaar vooruit gekeken daar waar het concrete voorstellen van het opstarten van Inspectie & Engineeringsprogramma's betreft. Er zal geen voorschot worden gedaan op een eventuele start van een derde

ronde van prioritair aangewezen gebieden. **Halverwege 2017 zal worden afgewogen of nieuwe prioritaire gebieden worden toegevoegd.**

PM - INVULLING AAN TRANSITIE?

...

- 2.4.5 *Proeftuin Onderdendam*
Doel: Verschillende , aan het aardbevingsdossier gerelateerde , ontwikkel- en onderzoek opgaves in de praktijk van Onderdendam te faciliteren, om zodoende ervaring op te doen met en leren van gebiedsgerichte, participatieve aanpak.
- 2.4.5.1 Rol NCG
Ontwikkelen, beheren, en faciliteren van het onderzoek en ontwikkelprogramma van de proeftuin Onderdendam.
- Programma- en projectmanagement
 - Projectleiding van de projecten waarvan NCG de trekker is
 - Ondersteuning
- 2.4.5.2 Resultaten
Uitgevoerd participatietraject, ondersteuning van eigen initiatief, praktijkervaring voor aanpak elders op met name de thema's sociale cohesie, erfgoed, schade en energie.
- 2.4.5.3 Activiteiten
Op basis van de dorpsvisie wordt samen met de stakeholders een ontwikkel- en onderzoeksprogramma voor de proeftuin Onderdendam ontwikkeld en eind 2016 vastgesteld
- Ontwikkelen uitvoeringsprogramma (2016)
 - Beheren en faciliteren van proeftuin Onderdendam (2017)
 - Inbrengen van, en deelnemen aan deelprojecten in de proeftuin Onderdendam
 - Uitdragen van de resultaten van de proeftuin Onderdendam
- 2.4.5.4 Planning
2016/2017
- 2.5 **Versterking specifiek: Wonen**
- 2.5.1 *Beschrijving*
Het thema Wonen is een belangrijk thema in de versterkingsaanpak van de NCG. De versterking is onder andere gericht op het voorzien in een veilig (t)huis. Het thema raakt verschillende onderdelen van het programma. Er is een koppeling met versterking, zorg, instrumenten en onderzoeken.
- 2.5.2 *Doelstellingen en kaders*
Doelstelling thema wonen:
- Bewoners, ondernemers en organisaties voelen zich veilig in de gebouwen en de omgeving waar ze wonen, leven, werken.
 - De ingrepen in het gebied dragen bij aan het vergroten van de toekomstbestendigheid van de (gebouwde) omgeving, in de zin van

energiezuinig maken, levensloopbestendig maken en rekening houden met de demografische ontwikkelingen (ontgroening en vergrijzing).

- De (gebouwde) omgeving en de infrastructuur zodanig versterken, dat deze voldoen aan de vigerende norm. Zorgen voor goede, transparante en publiek toegankelijke informatievoorziening.
- Instellen van heldere regelingen voor eigenaren, bewoners en gebruikers en zorgen voor een snelle afhandeling.
- Neutraliseren van het versturende effect van de aardbevingsproblematiek op de woningmarkt en daarbij inspelen op de demografische ontwikkelingen.

De kaders worden bepaald door de wijze waarop de versterking wordt vorm gegeven en de omvang van de versterking. Daarnaast vormen de uitkomsten van de woningmarktonderzoeken een belangrijke basis.

De versterking van woningen wordt zoveel mogelijk gebiedsgericht opgepakt. Uitgangspunt daarbij is dat er gestart wordt met de relatief kwetsbare gebouwen. Uitgangspunt is ook dat er gekoppeld wordt met de krimp aanpak van de gemeenten in het gebied. In combinatie met de eventueel benodigde versterking wordt ook invulling gegeven aan de koppelkansen die er zijn op het punt van energiezuinigheid en levensloopbestendigheid van de woningen. Dit natuurlijk in overleg met de eigenaar/bewoner van de woning.

Aanvullend op de uitgangspunten gericht op veiligheid is het soms nodig om instrumenten in te zetten. Zie voor de uitwerking van de instrumenten op het gebied van Wonen paragraaf 5.1 Instrumentarium.

2.5.3 *Belangrijkste ontwikkelingen 2016*

Inspectie en engineeringprogramma voor 1450 woningen gestart in de vijf prioritaire gebieden.

Het versterken en verduurzamen van 1650 corporatiewoningen loopt sinds oktober 2015 en is een voorbeeld van een traject dat vanwege continuïteit in de aanpak doorgaan heeft gevonden. De NCG heeft in overleg met NAM en woningcorporaties wel gezocht naar aansluiting bij de gebiedsgerichte aanpak. Dit heeft geresulteerd in de afspraak dat 375 woningen die vallen onder pilot fase 1B van dit traject en die gelokaliseerd zijn in de eerste vijf prioritaire gebieden waar de NCG de versterking is gestart, met voorrang worden opgepakt. De eerste 170 woningen zijn versterkt en er vindt een evaluatie plaats over dit traject

Op basis van nieuwe inzichten is ook een aanpak voor de meerlaagse bouw bepaald. Inspectie en engineeringcapaciteit wordt daar ingezet waar de risico's het grootst worden geacht op basis van de meest recent beschikbare studies en wordt zoveel mogelijk gekoppeld aan de gebiedsgerichte aanpak wen start in Appingedam en Delfzijl.

Koopinstrument, zie Instrumentarium

Heft in Eigen Hand

Vijftig particuliere eigenaren van woningen, die zelf de regie willen hebben over de uitvoering van versterkingsmaatregelen, al dan niet in combinatie met een verbouwing, hebben zich kunnen aanmelden voor de pilot het 'Heft in eigen Hand'. Op basis van de ervaringen met de pilot in 2016, wordt in 2017 bepaald of dit model op grotere schaal wordt ingezet.

- Waar staan we nu?

Op een enkele woning na zijn ze allemaal opgenomen door een constructeur en de eerste resultaten van de versterkingsberekeningen komen nu binnen. Eind 2016 zijn alle resultaten bekend.

- Wat gaat er in 2017 gebeuren?
In 2017 zullen de eigenaren bepalen op welke manier zij hun woning willen laten versterken. De bouwbegeleiders zullen hen helpen bij het vinden van een aannemer die de werkzaamheden uit zal voeren. De bouwbegeleider helpt de eigenaren verder onder andere bij het aanvragen van een vergunning voor de werkzaamheden en het verkrijgen van een krediet van NAM voor de uitvoering van de versterkingswerkzaamheden.
- Planning?
Eind 2016 alle berekeningen voor wel of niet versterken bekend. Maart 2017 eerste versterkingsplannen definitief, mei start eerste versterkingswerkzaamheden

2.5.4 *Wat gaan we doen in 2017*

2.5.4.1 Rol NCG
De NCG voert de regie over de versterking

2.5.4.2 Resultaten 2017
In de prioriteitsgebieden binnen de 0,2 pga contour wordt herkenbaar op verschillende plekken gewerkt aan de versterkingsopgave en is de koppeling zichtbaar met energietransitie e/o cultureel erfgoed e/o gewenste toekomstwaarde van de woningvoorraad.

- Voor (particuliere) eigenaren van woningen is inzichtelijk welke flankerende maatregelen er zijn om het heft in eigen hand te nemen en zijn de eerste particuliere opdrachten voor versterking/verbetering verstrekt.
- Met gemeenten en andere overheden zijn afspraken gemaakt hoe toezicht en handhaving in de aardbevingsregio kan worden verscherpt.
- Bewoners zijn tevreden over de invloed die ze hebben
- Er is een woonbedrijf opgezet en in bedrijf.
- Er is een nieuwbouwregeling.
- Vervolg op Heft in Eigen Hand?

2.5.4.3 Activiteiten 2017

- Voortzetten I&E programma 1450 in de eerste vijf prioritaire gebieden en versterking oppakken daar waar nodig
- Ontwikkelen catalogusaanpak voor versterking van woningen. Om voor een versnelling in het versterken van woningen te zorgen, zal de NCG starten met het ontwikkelen van een catalogus van maatregelen die passen bij een bepaald type woning. Dit staat beschreven in paragraaf 2.1 Versterken.
- I&E programma voor meerlaagse bouw verder ontwikkelen en versterken daar waar nodig. Het inspectie en engineeringsprogramma Meerlaagse Bouw is gekoppeld aan de gebiedsgerichte aanpak van start gegaan en is gericht op het op basis van onderzoek meest kwetsbaar geachte type (meerlaagse bouw tot 18 meter, bouwjaar 1950-1980, onversterkt metselwerk
- Versterken en verduurzamen 375 corporatiewoningen (extensie pilot 1A). De aanpak van de 375 corporatiewoningen gaat mee in de gebiedsgerichte aanpak.
- De 1100 uit de pilot overgebleven corporatiewoningen opnemen in het I&E programma van de NCG. Hiermee wordt invulling gegeven aan de aangenomen

motie Dik-Faber c.s. (Kamerstuk 33 529, nr. 296) waarmee de regering is verzocht ervoor zorg te dragen dat de afspraken over het verstevigen en verduurzamen van 1650 huurwoningen (van woningcorporaties) worden nagekomen.

- Opzetten en inzetten woonbedrijf
- Evaluatie koopinstrument en Heft in Eigen Hand
- Onderzoeken woningmarkt, zowel door CBS als door OTB.
- Opzetten nieuwbouwregeling

2.5.4.4 Planning
2017, per activiteit uitwerken

2.6 Versterking specifiek: Infrastructuur

- **Uitwerking risicobeleid zal van invloed zijn op het thema Infrastructuur**

2.6.1 Beschrijving

Aardbevingen mogen geen extra risico vormen voor infrastructuur. Hoewel infrastructuur in het algemeen robuust ontworpen is vanwege reguliere grote belastingen, en daarom in zijn algemeenheid verwacht wordt dat aardbevingen een beperkte impact hebben, moet dit per specifiek project aantoonbaar zijn. Technische uitgangspunten om te bepalen of infrastructuur hieraan voldoet zijn er niet. In overleg met de beheerders van infrastructurele objecten en het ministerie van IenM is hiertoe een plan van aanpak opgesteld; uitvoering van dit plan is medio 2016 gestart. Een belangrijk onderdeel hiervan is een kwalitatieve risico-inventarisatie van de infrastructuur in het gebied, op basis waarvan kwetsbare objecten bij voorrang kunnen worden opgepakt.

Verder speelt, naast deze inventarisatie, de uitwisseling en ontwikkeling van kennis een belangrijke rol in het gehele proces om tot de ontwikkeling van uitgangspunten te komen. Specifiek voor het risico op verweking in de ondiepe ondergrond is het wenselijk om tot extra kennisontwikkeling te komen.

Op initiatief van de provincie is het Platform Aardbevingsbestendige Infrastructuur opgericht. Doel van dit platform is om de kennisdeling tussen en informatievoorziening aan beheerders van infrastructuur te verbeteren. De NCG faciliteert dit platform.

Daarnaast vindt kennisontwikkeling plaats op basis van projecten waar aardbevingsbestendig bouwen of versterken al aan de orde is ("lessons learned") en zal gebruik worden gemaakt van de kennisplatformen boven- en ondergrond die vanwege de problematiek in Groningen worden ingesteld.

2.6.2 Doelstelling en kaders infrastructuur:

Doelstelling infrastructuur:

De (gebouwde) omgeving en de infrastructuur in samenhang met het bestaande winningsniveau zodanig versterken, dat deze voldoen aan de vigerende norm.

Kaders om dit te realiseren:

De NCG zet een proces in gang om tot vaststelling van benodigde uitgangspunten te komen om een normering voor infrastructuur vast te stellen. Om kennisdeling en informatievoorziening tussen infrabeheerders te stimuleren, is door de provincie het

Platform Aardbevingsbestendige Infrastructuur opgericht. Dit platform wordt gefaciliteerd door de NCG.

2.6.3 *Belangrijkste ontwikkelingen 2016*

- Oprichting PAI
- Kwalitatieve risicoinventarisatie infrastructuur
- Kennisontwikkeling

2.6.4 *Wat gaan we doen in 2017?*

2.6.4.1 Rol NCG:

- Regievoering van samenwerkings- en afstemmingsproces(sen)
- Facilitering van Platform aardbevingsbestendig Infra
- (Zo nodig) begeleiding van overleg infrabeheerders met NAM inzake specifieke/concrete infrastructurele projecten met een versterkingsopgave
- (zo nodig) laten uitvoeren: aanvullende onderzoeken

2.6.4.2 Resultaten 2017

- Een kwalitatieve risico-inventarisatie van infrastructuur is uitgevoerd;
- Eerste prioriteringslijst infrastructurele projecten en gebiedsgerichte aanpak op basis van veiligheid en met zicht op andere risico's;
- Start door beheerders met versterkingsprojecten kritische en vitale infrastructuur infraobjecten indien dit volgt uit de prioriteringslijst
- Voortgaande kennisontwikkeling voor het bepalen van uitgangspunten per type infra-object voor het aardbevingsbestendig bouwen van infrastructuur;
- Meer structurele afspraken tussen infrabeheerders en NAM over de:
 - (1) te volgen werkwijze en
 - (2) te vergoeden meerkosten door NAM in verband met de maatregelen die voor het aardbevingsbestendig bouwen van infrastructuur moeten worden gemaakt;

2.6.4.3 Activiteiten 2017

1. Plan van aanpak, in 2016 opgesteld en gestart, wordt in 2017 uitgevoerd. Hiervoor worden de volgende activiteiten ondernomen:
 - a) Op basis van een kwalitatieve risico-inventarisatie die met behulp van een marktpartij wordt gedaan wordt een prioriteringslijst opgesteld en een gebiedsgerichte aanpak voorbereid;
 - b) Instellen wetenschappelijke commissie vanuit Kennisplatformen die dmv reviews komt tot 'onafhankelijke' kennis (waaronder onderzoeken en te hanteren uitgangspunten) en meedenkt in opstellen kennisagenda;
 - c) Zo nodig wordt aanvullend onderzoek gedaan naar andere dan veiligheidsrisico's;
 - d) Eventuele kennishiaten worden gevuld middels onderzoek; zoals t.a.v. verweking en te hanteren veiligheidsfactoren;
2. Overleg starten met NAM om te komen tot afspraken over de te volgen werkwijze en de te vergoeden meerkosten door NAM in verband met de maatregelen die voor het aardbevingsbestendig bouwen moeten worden gemaakt.
3. (a) Actief delen van kennis en informatie middels Platform Aardbevingsbestendig infra.

- (b) Tijdelijk extra capaciteit beschikbaar stellen voor ondersteuning Platform Aardbevingsbestendig Infra in verband met uitvoering plan van aanpak en ondersteuning (kleine) infrabeheerders;
4. Verdere afstemming tussen het relevante beleidsvelden industrie, infrastructuur en versterking gebouwde omgeving en daarmee bijdragen aan de uitwerking van een consistent risicobeleid voor het gehele gebied (mede op basis van de uitwerking en aanbeveling Cie Meijdam) t.a.v. infrastructuur???

2.6.4.4 Planning

1. Uitvoering plan van aanpak:
 - a. Eerste kwartaal 2017
 - b. 2017
 - c. 2017
 - d. 2017
 2. eerste helft 2017
 3. (b) gestart in oktober 2016 tot vierde kwartaal 2017
 4. eerste helft 2017
-
1. a. kwalitatieve inventarisatie vindt in 2016 plaats
 2. c. afhankelijk van de inventarisatie enz.

2.7 **2.5 Agrarische sector** pm

2.8 **Chemische industrie**

2.8.1 *Beschrijving*

- **Uitwerking risicobeleid zal van invloed zijn op het thema chemische industrie.**

In het aardbevingsgebied bevindt zich een aantal industriële installaties met potentiële risico's voor de veiligheid, de volksgezondheid en het milieu ingeval zich een zware aardbeving voordoet. Het gaat hierbij om installaties en activiteiten die onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO) en het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) vallen. In beide besluiten zijn gedetailleerde veiligheidsregels en normen opgenomen voor bedrijfsactiviteiten met gevaarlijke stoffen, zoals de chemische industrie en buisleidingen voor het transport van gevaarlijke stoffen. Het wettelijke veiligheidsregime bevat sinds 1 juni 2016 bepalingen over het aardbevingsrisico, maar deze zijn erg globaal en bevatten geen technische normen voor aardbevingsbestendigheid van industriële installaties.

De mogelijke risico's bij de chemische industrie en buisleidingen als gevolg van aardbevingen worden onderzocht door de bedrijven. Het onderzoek gebeurt aan de hand van een Handreiking die daartoe door TNO en Deltares is ontwikkeld. Het uitgangspunt daarbij is de uitspraak van minister Kamp dat het bestaande veiligheidsniveau bij de industrie niet mag verminderen door het aardbevingsrisico. Daarnaast wordt onderzocht op welke wijze de beoordeling van aardbevingsbestendigheid van installaties kan worden versneld. (PM: na bespreking in Stuurgroep Industrie 10 november tekst toevoegen over aanpak versterking en afronding toetskader veiligheid. Met link naar website NCG voor de relevante documenten).

Stuurgroep en werkgroep industrie

De Nationaal Coördinator Groningen (NCG) heeft de Stuurgroep Industrie ingesteld. Deze bestaat uit bedrijven, ministeries, gemeenten, de Omgevingsdienst Groningen, de Veiligheidsregio Groningen, de provincie Groningen en de NAM, onder voorzitterschap van de NCG. De Stuurgroep bespreekt de voortgang en aanpak van de onderzoeken, neemt besluiten over de aanpak of adviseert over de normering. De Stuurgroep wordt voorbereid door de werkgroep Industrie onder leiding van de burgemeester van Delfzijl.

2.8.2 *Doelstelling en kaders chemische industrie:*

Ervoor zorgen dat het bestaande veiligheidsniveau van en rond de industrie niet vermindert door aardbevingen.

Kaders om dit te realiseren:

- De NCG bevordert dat er een eenduidig en gedragen ijkpunt en methode komt om te bepalen welke installaties in ieder geval versterkt moeten worden, evenals een ijkpunt en methode om te bepalen of installaties veilig genoeg zijn;
- De NCG bevordert dat er een kader komt voor de vergoeding door NAM van versterkingsmaatregelen bij bedrijven;
- De NCG heeft de Industrietafel ingesteld, bestaande uit een Stuurgroep en een werkgroep industrie, waarin de voortgang en aanpak wordt besproken;
- De NCG bevordert dat – zo nodig – middelen beschikbaar komen voor bedrijven en bevoegde gezagen ten behoeve van de extra inzet voor onderzoek en maatregelen.

Kunnen de kaders nog meer een update krijgen? Nieuwe tekst van Jacoba

2.8.3 *Belangrijkste ontwikkelingen 2016*

Ontbreken technische uitgangspunten en toetsingskader

Het wettelijke veiligheidsregime bevat sinds 1 juni 2016 bepalingen over het aardbevingsrisico, maar deze zijn erg globaal en bevatten geen technische normen voor aardbevingsbestendigheid van industriële installaties. Zulke installaties zijn niet specifiek ontworpen en gebouwd om aardbevingen te weerstaan, maar dat hoeft overigens niet te betekenen dat ze daar onvoldoende tegen bestand zijn. Volgens de bedrijven (en bevestigd door onderzoek van de Omgevingsdienst Groningen) hebben de aardbevingen tot nu toe geen schade veroorzaakt aan hun installaties.

De mogelijke risico's bij de chemische industrie en buisleidingen als gevolg van aardbevingen worden onderzocht door de bedrijven. Medio 2016 staan er 46 bedrijven op de prioriteringslijst. Het onderzoek gebeurt aan de hand van een Handreiking die daartoe door TNO en Deltares is ontwikkeld. Fase 1 van het onderzoek is een kwalitatieve risicobeoordeling en toont aan bij welke constructies de faalkansen als gevolg van een aardbeving het grootst zijn. Naar verwachting zullen alle 46 bedrijven in 2016 hun fase 1 onderzoek hebben afgerond. Vervolgens moet van de meest kwetsbare installaties de aardbevingsbestendigheid worden berekend. Dit deel van de methodiek is complex en bevindt zich nog in een conceptstadium. Bovendien ontbreken criteria waaraan de aardbevingsbestendigheid kan worden afgemeten.

Afronden instrumentarium voor onderzoek

Op verschillende manieren wordt toegewerkt naar afronding van het benodigde instrumentarium.

Een beleidsmatig toetsingskader wordt ontwikkeld, dat naar verwachting nog in 2016 door het Rijk zal worden vastgesteld. Daarnaast wordt onderzocht op welke wijze de beoordeling van aardbevingsbestendigheid van installaties kan worden versneld. Het streven is om over deze te hanteren rekenmethodiek in 2016 een keuze te maken. De NCG bevordert en faciliteert dit proces om tot eenduidige en gedragen uitgangspunten voor de beoordeling van aardbevingsbestendigheid van installaties en transportleidingen te komen.

Stuurgroep en werkgroep industrie

De Nationaal Coördinator Groningen (NCG) heeft de Stuurgroep Industrie ingesteld. Deze bestaat uit bedrijven, ministeries, gemeenten, de Omgevingsdienst Groningen, de Veiligheidsregio Groningen, de provincie Groningen en de NAM, onder voorzitterschap van de NCG. De Stuurgroep bespreekt de voortgang en aanpak van de onderzoeken. De Stuurgroep neemt zo nodig besluiten over de aanpak of adviseert over de normering. De Stuurgroep wordt voorbereid door de werkgroep Industrie onder leiding van de burgemeester van Delfzijl.

2.8.4 *Wat gaan we doen in 2017?*

2.8.4.1 Rollen NCG

Regisseur : van (werk) processen

Adviserend: aan kabinet over beleidsvoorstel

Faciliterend: stelt zo nodig middelen beschikbaar voor onderzoek, dan wel

Opdrachtgever van onderzoek

2.8.4.2 Resultaten

1. *een beleidsvoorstel en een uitgewerkte beoordelingsmethodiek voor de beoordeling of installaties en buisleidingen bij de chemische industrie veilig genoeg zijn;*
2. Onderzoek of er installaties bij de geprioriteerde bedrijven zijn die in ieder geval versterkt moeten worden, vooruitlopend op latere veiligheidstoets met (1); afhankelijk van de uitkomsten worden maatregelen getroffen
3. (a) een uitgewerkte beoordelingsmethode voor de 200 bedrijven die niet op de prioriteringslijst maar wel op de risicokaart staan; (b) duidelijkheid over eventuele veiligheidsrisico's bij deze bedrijven en te nemen maatregelen; (c) afhankelijk van (b) worden er maatregelen getroffen;
4. Een keuze in het omgaan met het verwekingsrisico bij de vier locaties waar chemische industrie is gevestigd;
5. Een plan van aanpak voor andere bedrijven, die niet op de risicokaart staan maar waar wel een toets op veiligheid nodig is;

2.8.4.3 Activiteiten

1. in 2016 heeft de NCG opdracht gegeven om de berekeningsmethodiek (fase 2 van de Handreiking van TNO/Deltares) te voorzien van een toetskader. Dit vindt via twee sporen plaats, te weten

(1) Een werkgroep (met KNMI en TUDelft) onder leiding van prof. dr. Ira Helsloot, werkt aan een beleidsmatig voorstel betreffende een maatgevende aardbeving (het realistische worst case scenario), een definitie in constructietermen die overeenkomt met "geen loss of containment" en de berekeningswijze waarmee de bestendigheid

wordt aangetoond volgens deze nieuwe aanpak. De werkgroep komt ook met een methodisch voorstel om te beoordelen welke installaties in ieder geval versterkt moeten worden, vooruitlopend op een definitief toetskader voor de veiligheid van installaties.

(2) TNO, Deltares en RIVM ontwikkelen een aanvullend voorstel om acceptabele faalfrequenties te bepalen aan de hand van importantiefactoren

Over de voortgang in beide sporen vindt in het vierde kwartaal van 2016 overleg plaats.

(PM) In de stuurgroep industrie van 10 november wordt het voorstel van de werkgroep Helsloot dat binnenkort wordt verwacht besproken met een daarbij voorgestelde marsroute. De tekst in het mjp zal op dit punt na het advies worden aangepast.

2. *(PM) In de stuurgroep industrie van 10 november worden hierover afspraken gemaakt. De tekst in het mjp zal dan worden aangepast.*
3. Voor de ongeveer 200 bedrijven die niet op de prioriteringslijst staan, maar wel op de risicokaart van Groningen is een Plan van Aanpak opgesteld. De uitvoering van het plan van aanpak - die in 2016 is gestart wordt in 2017 afgerond.
4. Onderzoek laten uitvoeren naar verwekingsproblematiek (zie onderzoeken t.b.v. NPR en t.b.v. infra)
5. De prioriteit in werkzaamheden wordt bepaald door de potentiële omvang van het veiligheidsrisico. Om die reden is de aandacht thans volop gericht op de chemische industrie. Hierop volgend is een plan van aanpak gemaakt voor de overige 200 bedrijven die op de risicokaart staan. Tenslotte blijft er nog een groep bedrijven over die niet op de risicokaart staan, maar waar versterking – om andere redenen – aan de orde kan zijn. De NCG zal in 2017 deze bedrijven in kaart brengen, criteria benoemen voor het uitvoeren van onderzoek en in overleg met betrokken partijen een aanpak opstellen.

2.8.4.4 Planning

1. Vierde kwartaal 2016/eerste kwartaal 2017
2. *(PM) In de stuurgroep industrie van 10 november worden hierover afspraken gemaakt. De tekst in het mjp zal dan worden aangepast.*
3. *Vierde kwartaal 2017?*
4. *2017*

2.9 Onderwijs

2.9.1 Beschrijving

Het scholenprogramma richt zich op het aardbevingsbestendig en toekomstbestendig maken van 101 schoolgebouwen in negen gemeenten in Groningen die te kampen hebben met de gevolgen van door gaswinning veroorzaakte aardbevingen. De aanpak binnen het scholenprogramma gaat verder dan alleen het versterken van schoolgebouwen en herstel van schade. Ook de gevolgen van krimp, de leerlingendaling, het onderwijsaanbod in de regio en de huidige eisen die gesteld worden aan onderwijsgebouwen maken daarvan onderdeel. De Nationaal Coördinator Groningen (NCG) heeft in samenspraak met gemeenten, schoolbesturen en NAM onderzocht wat er nodig is voor het versterken, toekomstbestendig maken en verduurzamen van scholen in het aardbevingsgebied. Juist deze samenwerking en de gekozen aanpak biedt de kans om te borgen dat de kinderen in het gebied niet alleen in een veilig schoolgebouw onderwijs krijgen, maar dat het gebouw ook toekomstbestendig is en voldoet aan de eisen van de 21e eeuw.

Het scholenprogramma is het voorbeeld van hoe de NCG binnen de andere sectoren, zoals bv de zorg, de versterking wil aanpakken.

2.9.2 *Doelstelling en kaders onderwijs:*

Doelstelling:

Het aardbevingsbestendig en tegelijkertijd toekomstbestendig maken van schoolgebouwen. Het scholenprogramma is er op gericht dat de kinderen in het aardbevingsgebied niet alleen in een veilig schoolgebouw onderwijs krijgen, maar dat dit schoolgebouw ook toekomstbestendig is en voldoet aan de eisen van de 21^e eeuw. Conform het advies van de Commissie Meijdam moet het scholenprogramma binnen 5 jaar afgerond zijn.

Kaders om dit te realiseren:

- Binnen de sector onderwijs is er sprake van een krimpopgave. De NCG zoekt hier nadrukkelijk de koppeling met de versterkingsopgave en het verduurzamingsprogramma.

2.9.3 *Belangrijkste ontwikkelingen 2016*

Inmiddels loopt het programma een jaar. In dat jaar is door intensieve samenwerking met alle betrokkenen veel gerealiseerd. Voor iedere gemeente is in een programmaplan in beeld gebracht wat nodig is om de schoolgebouwen die binnen het aardbevingsgebied liggen te versterken en toekomstbestendig te maken. De gevolgen van de gaswinning, maar ook van krimp, leerlingdaling en de stand van het gebouw zijn daarin meegenomen. Binnen de afzonderlijke gemeenten heeft besluitvorming plaatsgevonden over deze plannen. Hiermee kan los van een mogelijke verschuiving, het scholenprogramma nu als volgt in beeld gebracht worden. Van de 101 schoolgebouwen worden:

- 29 nieuwe schoolgebouwen gerealiseerd;
- 41 schoolgebouwen bouwkundig versterkt; en
- 60 schoolgebouwen aan de onderwijsfunctie onttrokken.

Door de NCG is het belang van het scholenprogramma en de noodzaak van aanvullende middelen voor toekomstbestendige investeringen onder de aandacht gebracht van het kabinet. Dit heeft ertoe geleid dat het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap €50 miljoen beschikbaar heeft gesteld door middel van een structurele overboeking naar de begroting van Economische Zaken van €3 miljoen per jaar vanaf 2017 en het ministerie van Economische Zaken ten behoeve van de verduurzaming van de schoolgebouwen €23,5 miljoen beschikbaar stelt. De NCG heeft met de 9 gemeenten, schoolbesturen en ministerie van OCW een bestuurlijke afspraak gemaakt over de verdeling en inzet van de rijksbijdrage die verloopt via een decentralisatie-uitkering in het Gemeentefonds. Deze is gepubliceerd op de website van de NCG. De basis van deze verdeling ligt in de programmaplannen van de gemeenten. De NCG voert regie over de inzet van de rijksbijdrage en de uitvoering van het scholenprogramma. Eind 2018 vindt een mogelijke herijking plaats van de verdeling van de middelen. De stand van de uitvoering op gemeentelijk niveau is daarvoor bepalend. In de aanloop naar deze herijking zal ieder half jaar een tussenrapportage plaatsvinden.

2.9.4 *Wat gaan we doen in 2017?*

De jaren 2017 tot en met 2020 staan in het teken van de uitvoering van de projecten. Binnen meerdere gemeenten wordt gestart met de realisatie van de tijdelijke scholen, de nieuwbouw en de versterking van de bestaande scholen. In een aantal gemeenten is daarmee reeds gestart. In de gemeente Bedum is op 2 september 2016 een tijdelijke school geopend. In deze school worden gedurende

het schooljaar 2016-2017 de leerlingen van De Horizon en de Walfridus ondergebracht. In het volgende schooljaar nemen de leerlingen van De Regenboog plaats in het gebouw.

De versterking van de scholen is een grote opgave die noodzakelijk is. Het vraagt niet alleen veel van de gemeenten en schoolbesturen, maar het heeft ook impact op de leerlingen, ouders, leraren en de omwonenden van een school. Alle betrokkenen hebben zich gecommitteerd om voortgang te houden op de projecten zodat het scholenprogramma uiterlijk in 2020 afgerond kan worden.

De NCG realiseert zich dat tegen de grens van het aardbevingsgebied zoals deze binnen het scholenprogramma wordt gehanteerd, ook schoolgebouwen staan. Het gaat dan om schoolgebouwen binnen de gemeente Winsum, De Marne en Groningen. Vooralsnog vallen deze schoolgebouwen onder het reguliere versterkingsprogramma van de NCG., waarbij prioritering conform het vastgestelde kader van de NCG is.

2.10 **Zorg**

2.10.1 *Beschrijving*

In Nederland wordt sinds enige jaren gewerkt aan een forse verandering in de zorg. Waar eerder de nadruk lag op 'afwezigheid van ziekte' richten gezondheid en zorg zich nu op eigen kracht, regie op het eigen leven en het zoveel mogelijk naar vermogen participeren in de samenleving. Mensen moeten zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen en thuis zorg ontvangen als ze het nodig hebben. De verandering en zorgvernieuwing hebben gevolgen voor het woningbestand, zeker in combinatie met vergrijzing en krimp die delen van Groningen treffen. Alle bij zorg betrokken partijen hebben aan deze veranderingen een complexe opgave. De aardbevingen komen daar nog eens bij. Dat vraagt om, analoog aan het scholenprogramma, het bundelen van de krachten om van een bedreiging een kans te maken.

De ontwikkelingen in de zorg hebben ook invloed op het vastgoed in de zorg. Een van die ontwikkelingen is het zo lang mogelijk (zelfstandig) thuis wonen. Bij de versterkingsoperatie stimuleert NCG een koppeling met deze ontwikkeling.

2.10.2 *Doelstelling en kaders zorg:*

Het aardbevingsbestendig en tegelijkertijd toekomstbestendig maken van zorggebouwen. De NCG stimuleert de verschillende partijen in de zorg om te komen met een plan, zodat de versterking voorziet in de toekomstige behoefte.

Kaders om dit te realiseren:

- De NCG stimuleert bij de versterking van zowel woningen als zorgpanden het toepassen van levensloopbestendige aanpassingen.
- Er moet een goed onderbouwd plan van aanpak komen waarbij de koppelkansen tussen de versterkingsopgave en de toekomst van de zorg concreet worden gemaakt.

De ontwikkelingen in de zorg die de aardbevingsregio raken zijn onder meer:

Pas als het echt niet meer anders kan en mensen 24 uur per dag zware vorm van zorg nodig hebben is opname in een intramurale instelling mogelijk (verpleeghuis). Zorgtaken verschuiven meer en meer in de keten van specialistische zorg (ziekenhuiszorg, verpleegzorg) naar eerstelijns zorg (huisarts, paramedische zorg en gezondheidscentra) en de thuissituatie. Ook binnen de ziekenhuiszorg bestaat de trend van het langer zelfstandig thuis wonen; mensen worden eerder ontslagen om

thuis (verder) te herstellen. De ziekenhuiszorg in de ommelanden van Groningen verandert. Er wordt gebouwd aan een nieuw ziekenhuis in Scheemda. De locaties in Delfzijl en Winschoten sluiten. Nieuwe samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld in de vorm van anderhalvelijnszorg) zullen ontstaan.

Een dergelijke verandering van zorg 'in een tehuis/ziekenhuis' naar zoveel mogelijk zorg 'thuis', heeft verregaande gevolgen, bijvoorbeeld voor het aantal verpleeghuisbedden. De nadruk op samenredzaamheid en eigen kracht leidt tot verschillende, innovatieve burgerinitiatieven in de zorg. Er zullen nieuwe vormen van zorgaanbod en samen wonen ontstaan.

Zo lang mogelijk thuis blijven wonen vraagt om levensloopbestendige woningen. Woningen waarin van jong tot oud gewoond kan worden inclusief eventuele gebreken en benodigde zorg.

Kortom, er is sprake van verandering en zorgvernieuwing op alle onderdelen van gezondheid en zorg. De verandering en zorgvernieuwing hebben gevolgen voor het woningbestand, zeker in combinatie met vergrijzing en krimp die delen van Groningen treffen.

2.10.2.1 Rol NCG

Vanuit de opdracht om kansrijk te versterken zijn er op het domein zorg grofweg drie onderwerpen aan te geven waar de werkzaamheden van de Nationaal Coördinator Groningen aan raken.

- Zorgvastgoed

De NCG heeft een rol in de versterkingsopgave van de huidige zorgpanden. De NCG koerst op versterken van toekomstbestendige zorg. Dat betekent dat de versterking passend bij de ontwikkelingen in de zorg uitgevoerd wordt. Het betekent ook het bevorderen van investeringen in nieuwe zorgconcepten.

- Gezondheid- en veiligheidsbeleving

De NCG monitort de invloed van de gaswinning op veiligheids- en gezondheidsbeleving van bewoners. Op basis van de resultaten wordt waar mogelijk actie ondernomen.

2.10.2.2 Belangrijkste ontwikkelingen 2016

In 2016 zijn de eerste stappen op weg naar een plan van aanpak voor zorginstellingen gezet. In juni is een bestuurlijke werkconferentie georganiseerd en in oktober heeft de tweede bestuurlijke conferentie plaatsgevonden. De NCG heeft de prioriteit gelegd op de versterking van de 24 uurszorginstellingen in de aardbevingsregio. Diverse panden zijn geïnspecteerd. Om toekomstbestendig te versterken binnen de zorg, faciliteert de NCG de partijen betrokken bij zorg bij het opstellen van een zorgvisie. Deze zorgvisie is voorwaardelijk voor een kansrijke uitvoering van de versterkingsoperatie.

Samen met Healthy Ageing Network North Netherlands, Economic Board en Healthy Life Alliance heeft de NCG een Memorandum of Understanding getekend. Partijen zetten zich in om de komende jaren levensloopbestendigheid te stimuleren in de aardbevingsregio. Inmiddels hebben zich ook andere partijen bij deze intentieverklaring aangesloten. Doel is om op korte en middellange termijn zichtbare resultaten te behalen.

2.10.2.3 Wat gaan we doen in 2017

In 2017 staan de volgende drie onderwerpen centraal:

- Plan van aanpak 24 uurszorginstellingen
- Versterking zorgpanden zijnde niet 24uurszorg

- Stimuleren levensloopbestendigheid

2.10.2.4 Plan van aanpak 24 uurszorginstellingen: kansrijk versterken van 24 uurszorginstellingen

2.10.2.4.1 Rol NCG:

NCG heeft de regierol bij versterken van zorgvastgoed. Vastgoed in zorg kan niet los gezien worden van de ontwikkelingen die er binnen de zorg zijn waaronder de ontwikkeling naar zo lang mogelijk (zelfstandig) thuis wonen. Bij de versterkingsoperatie stimuleert de NCG een koppeling met deze ontwikkeling.

2.10.2.4.2 Resultaten

Een gedragen plan van aanpak versterking 24 uurszorginstellingen dat vervolgens uitgevoerd wordt

2.10.2.4.3 Activiteiten

- Criteria voor prioritering
- Projectmanagement voor zorgvastgoed
- Faciliteren ontwikkeling inhoudelijke zorgvisie voor aardbevingsregio
- Governance en financiële verantwoordelijkheden bepalen en er naar handelen

2.10.2.4.4 Planning

2017

2.10.2.5 Versterking zorgpanden zijnde niet 24uurszorg kansrijk versterken zorgpanden niet zijnde 24 uurszorginstellingen

2.10.2.5.1 Rollen NCG:

Ook voor de niet 24 uurszorginstellingen zijn er zorginhoudelijke ontwikkelingen. Partijen als gemeenten, zorgvragers en zorgleveranciers bepalen de zorgvisie. De NCG heeft de regie over de versterkingsopgave

2.10.2.5.2 Resultaten

Een werkwijze voor versterking zorgpanden niet zijnde 24 uurszorg

2.10.2.5.3 Activiteiten

- Aanpak voor de eventuele versterking van verschillende zorg-/woonvormen die geen zorginstellingen met een erkenning en geen reguliere woningen zijn (worden die wel/niet als reguliere woning beschouwd); Zorggebouwen als onderdeel van CC2/CC3 versterkingsprogramma benoemen
- Afspraken hoe om te gaan met eigen initiatief (verbouw bv) bij zorginstellingen in relatie tot de capaciteit

2.10.2.5.4 Planning

2017

2.10.2.6 Stimuleren levensloopbestendigheid
versterken combineren met meet levensloopbestendige aspecten in woningen,
gebouwen en openbare ruimte

2.10.2.6.1 Rollen NCG:

NCG stimuleert levensloopbestendigheid bij woningen en zorginstellingen als ook in de openbare ruimte.

2.10.2.6.2 Resultaten:

- Een voorbeeldproject
- Meer bewustzijn bij bewoners

2.10.2.6.3 Activiteiten:

- Met input van bewoners een aantal pakketten voor levensloopbestendige aanpassingen opstellen, waarbij de kosten in kaart gebracht worden
- Een voorbeeldproject waarbij concrete aanpassingen worden gedaan uitwerken

2.10.2.6.4 Planning en financiering

2017

3 Crisisorganisatie

3.1 Beschrijving

Het is noodzakelijk dat de regio is voorbereid op een calamiteit als gevolg van een aardbeving. De Veiligheidsregio Groningen is belast met de voorbereidingen op rampen, crises en incidenten. Hieronder valt ook de voorbereiding van hulpdiensten op de gevolgen van een aardbeving met de daarbij behorende specifieke aandachtspunten. Er is door de Veiligheidsregio Groningen een Incident Bestrijdings Plan Aardbevingen opgesteld. De Veiligheidsregio Groningen werkt continu aan. De Veiligheidsregio is door het ministerie van EZ en NCG in staat gesteld twee kwartiermakers aan te stellen om de multidisciplinaire calamiteitenorganisatie voor te bereiden op het risicotype aardbevingen. De Nationaal Coördinator Groningen heeft de bestaande afspraken over deze personele ondersteuning van de Veiligheidsregio Groningen van de minister van Economische Zaken overgenomen.

3.2 Doelstelling en kaders

Doelstelling crisisorganisatie:

Goed voorbereiden van alle partijen op eventuele calamiteiten als gevolg van aardbevingen.

Kaders om dit te realiseren:

- Er is door de Veiligheidsregio Groningen een Incident Bestrijdingsplan (IBP) Aardbevingen opgesteld. Het IBP is in april 2016 vastgesteld.
- De Veiligheidsregio is door het ministerie van EZ en NCG in staat gesteld twee kwartiermakers aan te stellen om de multidisciplinaire calamiteitenorganisatie voor te bereiden op het risicotype aardbevingen. De Nationaal Coördinator Groningen heeft de bestaande afspraken over deze personele ondersteuning van de Veiligheidsregio Groningen van de minister van Economische Zaken overgenomen. De NCG heeft naast deze afspraken geen wettelijke rol in de organisatie van hulpdiensten in geval van calamiteiten.

3.3 Belangrijkste ontwikkelingen in 2016

De Veiligheidsregio is door het ministerie van EZ en NCG in staat gesteld twee kwartiermakers aan te stellen om de multidisciplinaire crisisorganisatie voor te bereiden op het risicotype aardbevingen. De Nationaal Coördinator Groningen heeft de bestaande afspraken over deze personele ondersteuning van de Veiligheidsregio Groningen van de minister van Economische Zaken overgenomen.

Het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio Groningen heeft in april het IncidentBestrijdingsplan Aardbevingen vastgesteld. Deze wordt momenteel door de Veiligheidsregio geïmplementeerd.

3.4 Wat gaan we doen in 2017

3.4.1 *Rol NCG*

Tijdens een calamiteit is de Veiligheidsregio de verantwoordelijke partij voor de calamiteitenbestrijding. De NCG heeft geen formele positie hierin. In de fase die volgt na het incident en de directe bestrijding daarvan heeft de NCG wel een rol. Het betreft dan vooral het faciliteren en stimuleren van een goede

schadeafhandeling en herstel daarvan, zodat Groningers zo goed mogelijk geholpen worden. Het is goed om in de koude fase duidelijke afspraken te maken over rollen en verwachtingen onderling.

3.4.2 *Resultaten 2017*

- Afspraken NCG – VRG over communicatie
- Afspraak over eventueel vervolg op personele ondersteuning VRG

3.4.3 *Activiteiten 2017*

- Periodiek overleg VRG en NCG

3.4.4 *Planning* 1^e half jaar 2017

De Minister van Economische Zaken heeft aan de Veiligheidsregio Groningen toegezegd om een ondersteuning te bieden waardoor een programmamanager en een communicatiemedewerker kon worden aangetrokken voor een periode van drie jaar. Vanaf 1 augustus 2014 is er daarom een programmamanager aardbevingen en een communicatieadviseur bij de VR Groningen in dienst. De ondersteuning hiervoor is tot en met 31 juli 2017 voorzien. Met de komst van de NCG is de vergoeding vanuit EZ overgeheveld naar de NCG.

4 Flankerend beleid

4.1 Energie

De wens om een ambitieus energie-transitieprogramma tot stand te brengen leeft breed in Groningen. Enerzijds om de balans tussen de lusten en lasten van de gaswinning te herstellen en anderzijds om de regio nieuw economisch perspectief te bieden.

4.1.1 *Doelstelling thema energie:*

In het kader van het toekomstbestendig maken van de gebouwde omgeving en het ruimtelijk gebied de energieprestatie zo goed mogelijk verbeteren.

Kaders om dit te realiseren:

- De NCG en de woningcorporaties bezien hoe de particuliere woningeigenaren in de nabijheid van een project van de woningcorporaties kunnen aansluiten bij de uitvoering van het gecombineerd versterken en energetisch verbeteren.
- De NCG kijkt hoe in de particuliere woningvoorraad, voor de te versterken huizen, verduurzaming kan worden gerealiseerd.
- De NCG heeft budgettaire verantwoordelijkheid genomen voor de programmalijn Energietransitie van de Dialoogtafel in het "Programma lokale energietransitie: met collectieve kracht naar duurzame energievoorziening" die in samenwerking met betrokkenen is vormgegeven en onder regie van de Provincie wordt uitgevoerd. Dit programma faciliteert coöperatieve decentrale energieprojecten.
- De NCG en de provincie nemen het initiatief om met betrokken belanghebbenden de ontwikkeling van smart grids en lokale opslagtechnieken te stimuleren.

4.1.2 *Belangrijkste ontwikkelingen in 2016* PM

4.1.3 *Wat gaan we doen in 2017*

NCG gaat de komende jaren bijdragen aan deze ambitie door:

- Verduurzaming bij versterking;
- Stimuleren lokale energiecollectieven;
- Smart grids en lokale opslagtechnieken.

1 Verduurzaming bij versterking gebouwde omgeving

Er is veel winst te behalen door het bouwkundig versterken en het energetisch verbeteren van de gebouwde omgeving geïntegreerd met elkaar uit te voeren.

1a. Nul-op-de-meter in de huurvoorraad door corporaties

De pilot Nul op de Meter (Nom) bij woningcorporatiewoningen is uitgevoerd. De achtergrond daarvan is dat volgens het beleid van de woningcorporaties alle woningen uiterlijk in 2050 energieneutraal moeten zijn, en dat zij bij een ingrijpende renovatie uitgaan van een minimale levensduurverlening van 50 jaar.

Momenteel wordt de pilot geëvalueerd. De eerste bevindingen van het evaluatie-onderzoek wijzen er op dat nul-op-de-meter niet gerealiseerd is in de pilot, maar dat sprake is van een (forse) verbetering van de energieprestatie. De definitieve bevindingen volgen waarschijnlijk in oktober.

1b. Particuliere woningvoorraad

Voor de particuliere voorraad is initieel de ambitie van nul-op-de-meter (Nom) uitgesproken bij de versterkingsaanpak. Het model dat is toegepast bij de pilot van de corporatiewoningen is daarbij als uitgangspunt gehanteerd en vastgelegd is dat voor de eigenaar/bewoner een vergelijkbare regeling tot stand zou moeten komen.

Op basis van recente berekeningen blijkt dat Nom alleen haalbaar is bij sloop/nieuwbouw van rijtjeswoningen. In andere gevallen, bij (ingrijpende) versterking, blijkt dat een boven proportionele inspanning geleverd moet worden om tot Nom te komen.

NCG onderzoekt daarom hoe, op basis van een vergelijkbare regeling als van de pilot huurwoningen, forse stappen gezet kunnen in de verbetering van de energieprestatie van woningen in combinatie met de versterkingsmaatregelen. Daarbij hecht NCG eraan dat de bereikte verduurzaming meetbaar wordt en verantwoord kan worden.

De verbetering van de energieprestatie kan in de eerste plaats bereikt worden door verduurzamingsmaatregelen aan de woning te treffen, maar kan ook bereikt worden door participatie in collectieve energieopwekking en/of - besparing op straat-, wijk- of dorpsniveau.

Voor particuliere woningeigenaren waarvan woningen versterkt moeten worden komt een instrument beschikbaar, een regeling voor verduurzaming bij versterking, die zowel woning gerichte maatregelen als collectieve verduurzamingsmaatregelen faciliteert.

Aanvullend op de verduurzamingsregeling kunnen eigenaar bewoners gebruik maken van de

subsidiemogelijkheden vanuit BZK (vloer-, dak-, spouw-, gevel-, en raamisolatie) en vanuit EZ/ISDE (pellet kachel, biomassakachel, warmtepomp en zonneboiler). Van de eigenaar-bewoner wordt een eigen bijdrage gevraagd, evt. kan dit geleend worden bij het Nationaal Energiebesparingsfonds. Met een redelijke terugverdientijd moet dit betaald kunnen worden uit de besparing op de energierekening.

De praktische uitvoerbaarheid en de uitvoeringskosten zijn belangrijke aandachtspunten bij het vormgeven van de regeling.

Vertrekpunt is en blijft vanzelfsprekend dat de eigenaar-bewoner zelf de keuze maakt of en hoe de beschikbare subsidies en financieringsarrangementen in te zetten zijn voor extra energieprestaties boven het niveau dat met het versterken wordt gerealiseerd. Voor het ondersteunen van de bewoner bij zijn keuze sluiten we aan bij de digitale gemeentelijke energieloketten.

1c. Overig vastgoed

Het scholenprogramma is in uitvoering. Verduurzaming is daarbij een belangrijke component. Hiervoor is 23,5 miljoen uitgetrokken.

Gekoppeld aan de soort gebouwen waar versterking plaats zal vinden, zal worden bekeken hoe verduurzaming vorm kan krijgen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de zorggerelateerde gebouwen en agrarische bedrijven.

4.1.3.1 Rol NCG

- NCG heeft de regie in de versterkingsoperatie en daaraan gekoppeld de verduurzaming (energetische verbetering en levensloopbestendigheid)
- NCG geeft de regeling verduurzaming bij versterking vorm en inhoud. Het wordt uiteindelijk een ministeriële regeling van het ministerie van EZ. NCG heeft een faciliterende rol in de uitvoering van de regeling met het oog op ontzorgen van bewoners.

4.1.3.2 Resultaat 2017

Verbetering van de energieprestatie van te versterken woningen.

4.1.3.3 Activiteiten 2017

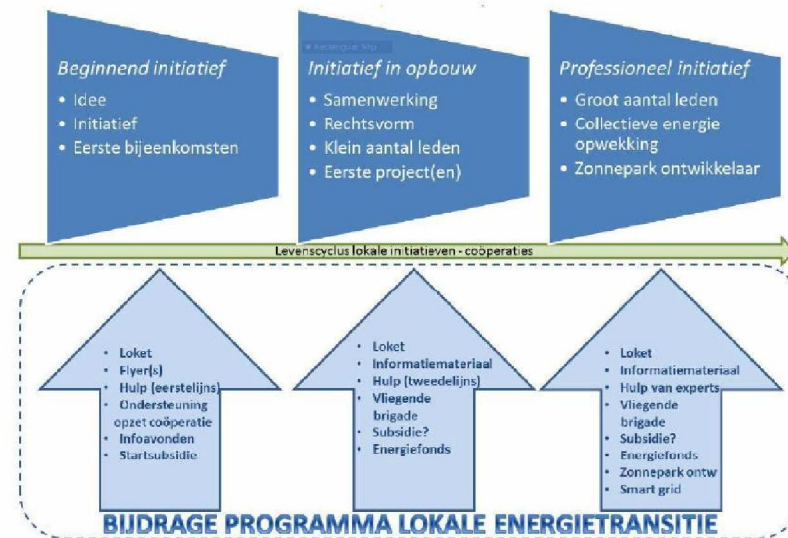
- Vorm en inhoud geven aan de regeling verduurzaming bij versterking, afgestemd op het inspectie-, engineering- en versterkingsproces.
- Bewoners faciliteren bij aanvragen van de regeling verduurzaming bij versterking en zo nodig andere aanvullende subsidies van BZK (subsidie energiebesparing eigen huis) en EZ (ISDE, energieopwekking) en aanvullende financiering.
- De NCG zal het CVW verzoeken ruimte te scheppen om bedrijven te contracteren die in staat zijn energieprestatiegaranties af te geven op het uitgevoerde werk.

2 Stimulans voor lokale energiecollectieven

Tekst wordt nog afgestemd met provincie Groningen

NCG heeft een bijdrage van 5 mln. euro verleend aan de provincie Groningen voor uitvoering van het "Programma Lokale Energietransitie: met collectieve kracht naar een duurzame energievoorziening!". Het programma heeft als doel het vergroten van de leefbaarheid en het versnellen van de energietransitie door het werven en ondersteunen van lokale-energie initiatieven en het realiseren van energiebesparing en duurzame energieopwekking met de ambitie om een dekkend netwerk te krijgen aan energiecollectieven, die streven naar energieneutraliteit op gebiedsniveau en waarbij de karakteristieken van het landschap van Groningen behouden blijft. Onder een dekkend netwerk wordt verstaan dat voor alle inwoners in het aardbevingsgebied het mogelijk moet zijn bij een collectief aan te sluiten.

Het programma heeft een looptijd van 4 jaar, van 2016 t/m 2019 en de provincie voert het uit samen met partners zoals Natuur en Milieufederatie Groningen, Grunneger Power en Groninger Energiekoepel. Het programma bevat een aantal actielijnen die gericht zijn op verschillende fasen in de levenscyclus van energie initiatieven en coöperaties (zie onderstaande figuur).

Bron: provincie Groningen, Programma Lokale Energietransitie

3 Smart grids en lokale opslagtechnieken

Groei van het aantal gebouwen dat ook energie opwekt, brengt grote pieken en dalen

in vraag en aanbod van elektriciteit op het midden- en laagspanningsnet.

Toepassing

van smart grids³⁷ en lokale opslagcapaciteit kan dit oplossen.

De NCG wil de ontwikkeling van smart grids en lokale opslagtechnieken stimuleren.

Het ontwikkelen van een technologische- en kennisvoorsprong op dit terrein kan voor de economie en werkgelegenheid in Groningen van grote betekenis zijn.

Belanghebbenden op dit thema worden bijeengebracht, met als doel een onderzoeks- en ontwikkelprogramma voor de toepassing van smart grids en lokale energieopslag in de aardbevingsregio tot stand te brengen.

4.2 Economie

De NCG wil enerzijds bijdragen aan een duurzaam economisch perspectief voor Groningen en daarnaast wil de NCG stimuleren dat de herstel- en de versterkingsopgave een positieve impact heeft op bedrijfsleven, innovatie en regionale arbeidsmarkt. Bij deze ambitie werkt de NCG met vele partijen samen, maar specifiek met de Economic Board Groningen (EBG), die met een eigen programma, eigen budget en eigen governance-structuur werkt aan een sterke economische toekomst van het aardbevingsgebied.

4.2.1 Doelstelling en kaders thema economie:

Doelstelling

- Het regionale bedrijfsleven (groot en klein) een sterke positie in laten nemen bij de uitvoering van het Meerjarenprogramma.
- De bevolking via goede scholingsprogramma's de mogelijkheid geven om optimaal in te stromen in de aardbeving gerelateerde arbeidsmarkt.
- De innovatiekansen die voortkomen uit aardbeving gerelateerde werkgelegenheid zoveel mogelijk mede-stimuleren
- Vanuit het aardbevingsdossier een faciliterende rol spelen in brede regionale economische ontwikkeling

Kaders om dit te realiseren:

- Een bijdrage leveren aan een duurzaam economisch perspectief voor Groningen.
- Het aanpakken van negatieve effecten die aardbevingen op bedrijven en op het vestigingsklimaat in de regio hebben.
- Stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe bouwconcepten in samenwerking met consortia van (regionale) bouwbedrijven, producenten van bouwmaterialen, architecten, energie-installateurs en zorgaanbieders.
- Stimuleren van de regionale arbeidsmarkt gerelateerd aan het aardbevingsdossier
- De NCG bevordert samen met de NAM/CVW de instelling van een bedrijvenloket in samenspraak met VNO/NCW, LTO, MKB-Nederland en de Economic Board, voor kleinere bedrijven/ZZZP'ers.

4.2.2

Belangrijkste ontwikkelingen in 2016

- Op 11 juli 2016 is een Intentieverklaring Arbeidsmarkt getekend, waarin diverse partijen (zie stakeholders), de ambitie geuit hebben om beter samen te werken in de arbeidsmarktketen in de aardbevingsgerelateerde bouw. Dit om te bevorderen dat de beroepsbevolking in Groningen maximaal voorbereid is op, en profiteert van, de herstel- en versterkingsopgave
- Er zijn afspraken gemaakt over social return on investment (inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt) in de uitvoeringsvoorwaarden van het CVW. Deze afspraken zijn ingezet bij de aanpak van corporatiewoningen. Voor de uitvoer van het scholenprogramma worden op dit moment afspraken gemaakt over social return on investment.
- Via het EPI-Kenniscentrum zijn inmiddels bijna 5.000 bouwvakkers van ruim 800 bedrijven bijgeschoold en gecertificeerd. Hiervan komt het overgrote deel uit de provincie Groningen of vlak daarbuiten. Met deze bijscholen kunnen zij bij het CVW erkend worden als vakmensen en komen zij in aanmerking voor opdrachten in herstel- en versterking
- De NCG heeft 5 miljoen euro bijgedragen aan de provinciale subsidieregeling Snel Internet Groningen, om alle nog niet aangesloten adressen in het aardbevingsgebied te ontsluiten met snel internet
- Via consultatie van betrokkenen is een projectplan geschreven voor de implementatie van een adviespunt voor bedrijven.
- Op suggestie van de NCG heeft NAM een pagina 'Bedrijvenloket' geopend. Hier kunnen bedrijven, die menen recht te hebben op compensatie van schade die verder gaat dan enkel schade aan een pand, zich melden. Hoewel openstelling van deze pagina een stap is in de goede richting, is NCG met NAM in gesprek over verbetering van informatievoorziening op deze website.

4.2.3

Wat gaan we doen in 2017

Binnen het thema economie wordt gewerkt aan vier sporen:

- Schadeherstel en preventie bedrijven

- Bevordering van ontwikkeling en innovatie in de bouwsector
- Stimuleren van de regionale arbeidsmarkt
- Stimuleren van duurzame economische groei

De genoemde sporen worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt, waarin de rol van de NCG, resultaten, activiteiten en planning voor 2017 terug komt.

4.2.3.1 Schadeherstel en preventie bedrijven

Een absolute voorwaarde voor een duurzame economische toekomst is het aanpakken van de negatieve effecten die aardbevingen hebben op bedrijven en op het vestigingsklimaat in de regio. Daarbij horen heldere afspraken over afhandeling en compensatie bij (fysieke en vermogens)schade, onder andere grotendeels via het reguliere schadeprotocol, en te nemen preventieve maatregelen, zowel voor interne veiligheid als voor bedrijfscontinuïteit. Ook helderheid over de consequenties van de versterkingsopgave op continuïteit van bedrijfsvoering en investeringsplannen speelt hierbij een wezenlijke rol.

4.2.3.1.1 Rol NCG

- Ondernemers en investeerders bijstaan met informatie, advies en begeleiding
- De NCG identificeert knelpunten in versterking, schadeafhandeling (zowel in relatie tot het schadeprotocol als de zaken die daarbuiten vallen, zoals vermogensschade) en regelingen voor bedrijven en legt dit voor aan NAM en CVW.

4.2.3.1.2 Resultaten 2017

Een situatie waarin bedrijven goed geïnformeerd zijn over aardbevingsconsequenties, schadeafhandeling en versterking en waarin schadeafhandeling (onder meer via het schadeprotocol) en versterking helder en duidelijk georganiseerd is, en waarin bedrijfscontinuïteit zo goed mogelijk gewaarborgd wordt. Dit om de impact op hun bedrijfsvoering en het brede investeringsklimaat te minimaliseren.

4.2.3.1.3 Activiteiten 2017

- Het NCG-adviespunt bedrijven is eind 2016 of begin 2017 actief in een pilotfase. Via dit steunpunt vindt informatievoorziening en advies aan bedrijven plaats met betrekking tot aardbevingen, schadeafhandeling of versterking. Ook wordt de koppeling gelegd met andere ondernemersdienstverleners. Medio 2017 wordt op basis van een eerste evaluatie het steunpunt definitief ingericht. (Aansprakelijkheid en schadeafhandeling blijft daarbij een verantwoordelijkheid van NAM/CVW.)

- De NCG brengt samen met provincie en VNO-NCW/MKB in kaart wat problemen en oplossingen voor bedrijven zijn in het aardbevingsgebied, stelt op basis hiervan een gezamenlijke agenda vast en voert deze gezamenlijk uit.

4.2.3.1.4 *Planning*

- Adviespunt bedrijven:
 - o Implementatie (pilot) eind 2016 of begin 2017
 - o Evaluatie pilot medio 2017
 - o Definitieve inrichting tweede helft 2017
- Inventarisatie problemen bij bedrijven; vaststelling agenda: eerste kwartaal 2017

4.2.3.2 **Bevordering van ontwikkeling en innovatie in de bouwsector en stimuleren van de regionale arbeidsmarkt**

De herstel- en versterkingsopgave leidt tot nieuwe kansen voor de bouw- en aanverwante sectoren in de regio. Door te investeren in kennis en kunde, in medewerkers en apparatuur en door in nieuwe netwerken te opereren kunnen noordelijke ondernemers een prominente rol spelen in de uitvoer van herstel en versterking en de koppeling met ambities zoals verduurzaming. Hierdoor wordt de concurrentiepositie van de Noordelijke bouwsector wat ook na de versterkingsopgave van geprofiteerd kan worden.

4.2.3.2.1 *Rol NCG*

NCG en de Economic Board Groningen (EBG) stimuleren waar mogelijk initiatieven op gebied van innovatie en netwerkvorming bij de bouw- en aanverwante sectoren.

4.2.3.2.2 **Resultaat**

Een herstel- en versterkingsopgave met positieve regionale impact op gebied van economie en arbeidsmarkt, die leidt tot betere herverdeling van lusten en lasten in het bevingsgebied:

- o Significante impact van de herstel- en versterkingsopgave op de werkvoorraad van bedrijven in de bouw- en aanverwante sectoren
- o Groeiend innovatief vermogen bij en een betere concurrentiepositie van het Groningse (en noordelijke) bedrijfsleven in de bouw- en aanverwante sectoren

4.2.3.2.3 **Activiteiten 2017**

De NCG bevordert dat er in de herstel- en versterkingsopgave door het CVW gewerkt wordt met aanbestedingsprocessen waarin aandacht is voor regionale werkgelegenheid en innovatie. Dit specifiek in structuren en processen rondom aanbesteding en certificering.

4.2.3.2.4 **Planning**

Bevordering bij CVW van stimulering regionale werkgelegenheid en innovatie:
permanent proces

4.2.3.3 Stimuleren van de regionale arbeidsmarkt

Het werk dat ontstaat door de herstel- en versterkingsopgave biedt mogelijkheden voor werkgelegenheid in de bouwsector en dus voor regionale arbeidskrachten. Om te bevorderen dat de regionale beroepsbevolking zoveel mogelijk profiteert van deze mogelijkheden, dient zij goed voorbereid te zijn op deze opgave. Dit betekent concreet dat huidige werknemers dienen te worden bijgeschoold en dat de kansen voor werkzoekenden moeten worden vergroot door werving en activering, door toeleiding naar de arbeidsmarkt in de bouw en aanverwante sectoren en door om- en bijscholing.

4.2.3.3.1 Rol NCG

De NCG bevordert dat er in de herstel- en versterkingsopgave door het CVW gewerkt wordt met een wijze van opdrachtverstrekking waarin aandacht is voor regionale werkgelegenheid en innovatie.

De NCG bevordert op basis van de 'Intentieverklaring Arbeidsmarkt Aardbevingsgerelateerde Bouw' samenwerking tussen opdrachtgevers, opdrachtnemers, de bouwsector, opleiders en arbeidsmarktpartijen (op lokaal, regionaal en nationaal niveau).

Waar noodzakelijk gaat de NCG samen met partijen op zoek naar financiële middelen voor arbeidsmarktprojecten.

4.2.3.3.2 Resultaten 2017

- Een herstel- en versterkingsopgave met positieve regionale impact op gebied van economie en arbeidsmarkt, die leidt tot betere herverdeling van lusten en lasten in het bevingengebied:
 - o Een goed opgeleide beroepsbevolking die beschikbaar is voor de herstel- en versterkingsopgave en daarmee kan profiteren van het beschikbaar komende werk in de bouw- en aanverwante sectoren
 - o Annex met bovenstaande: via deze lijn een aandeel in een lager werkloosheidspercentage in de regio

4.2.3.3.3 Activiteiten 2017

- De NCG bevordert dat er in de herstel- en versterkingsopgave door het CVW gewerkt wordt met aanbestedingsprocessen waarin aandacht is voor regionale werkgelegenheid en innovatie. Dit specifiek in structuren en processen rondom aanbesteding en certificering.
- De NCG faciliteert blijvend de samenwerking tussen de partners in de arbeidsmarktketen in de (aardbevingsgerelateerde) bouw, stimuleert uitwerking

- van de Intentieverklaring Arbeidsmarkt Aardbevingsgerelateerde bouw en denkt mee over uitbreiding van deze samenwerking naar andere sectoren.
- De NCG richt een subsidieregeling in voor cofinanciering van arbeidsmarktprojecten die een bijdrage leveren aan de ambities van de intentieverklaring
- De NCG financiert het EPI-Kenniscentrum als opleidingscentrum voor aardbevingsgerelateerde bouw, met een focus op kennisdeling

4.2.3.3.4 Planning

- Bevordering bij CVW van stimulering regionale werkgelegenheid en innovatie: permanent proces
- Facilitering arbeidsmarktketen: permanent proces
- Subsidieregeling arbeidsmarktprojecten aardbevingsgerelateerde bouw: permanent proces

4.2.3.4 Stimuleren van duurzame economische groei

De NCG wil, naast bovenstaande thema's waar een specifieke relatie met aardbevingen bestaat, waar mogelijk de brede economische groei van de regio faciliteren en ondersteunen. Dit op basis van aard en behoefte uit de regio; de NCG zal immers in de meeste gevallen niet de primaire stakeholder zijn. Belangrijkste thema dat op dit moment geïdentificeerd kan worden is de ontwikkeling van een Gas2.0-agenda, waarin de in de regio sterk ontwikkelde sectoren landbouw, chemie en energie bij elkaar komen en waarin diverse kansen bestaan voor de regio. Gezien het feit dat dit thema gezien kan worden als een transitiepad vanuit fossiele brandstoffen (waaronder aardgas) en gezien het feit dat al vanuit het rapport van de commissie Meijer het belang van dit ontwikkelprogramma onderstreept wordt, is de NCG bereid een actieve rol in te nemen in het uitwerken en/of faciliteren van dit programma, op basis van een logische verhouding met andere stakeholders op dit thema.

4.2.3.4.1 Rol NCG

De NCG is in de meeste gevallen geen primaire stakeholder. Wel kan en wil de de NCG fungeren als een belangrijke schakel in het contact tussen de regio en de Rijksoverheid bij het uitwerken van trajecten van economische ontwikkeling.

Voor Gas 2.0 is de NCG bereid een actieve rol in te nemen in het uitwerken en/of faciliteren van dit programma, op basis van een logische verhouding met andere stakeholders op dit thema.

4.2.3.4.2 Resultaten 2017

Samenwerking tussen stakeholders in de economische ontwikkeling van de regio waarin voldoende aandacht is voor gezamenlijke focus en eigenaarschap. Met daarbij specifieke aandacht voor Gas2.0

4.2.3.4.3 Activiteiten 2017

- De NCG organiseert een halfjaarlijks bestuurlijk overleg regionale economie (voorheen stuurgroep Regionale Economie genoemd) en werkgroep sessies. Een nauwe samenwerking met stakeholders is nodig, wil de NCG kansen, knelpunten en voortgang op alle economische thema's in dit hoofdstuk goed in beeld te hebben.
- De NCG werkt haar rol binnen het thema Gas2.0 uit

4.2.3.4.4 Planning

Bestuurlijk overleg regionale economie: bijeenkomst voorjaar 2017 (1x) en najaar 2017 (1x)

Uitwerking rol NCG Gas2.0: eerste kwartaal 2017

4.3 Leefbaarheid

Naast het waarborgen van veiligheid, werkt de NCG samen met de inwoners aan de leefbaarheid van de regio. Het herstel van vertrouwen zal alleen ontstaan wanneer naast de veiligheid van gebouwen en het herstel van schade, ook geïnvesteerd wordt in de leefbaarheid. En dit is belangrijk, want dit biedt hoop en zin in de toekomst. Uit eerdere inventarisaties vanuit de ervaringen met krimp blijkt dat het gebied voorop loopt in nieuw burgerschap en nieuwe vormen van ondernemerschap. Ondanks de aardbevingsproblematiek, liggen er in het gebied veel kansen en is er perspectief.

4.3.1 Doelstelling & kaders thema leefbaarheid:

Bijdragen aan het herstel van vertrouwen door het geven van een extra (financiële) impuls aan het gebied, waarmee we inzetten op een kansrijk Groningen.

Kaders om dit te realiseren:

- De NCG neemt de programma's leefbaarheid van de voormalige Dialoogtafel over en zorgt dat reeds afgesproken acties worden uitgevoerd en dat de verdere ontwikkeling en uitwerking voor de komende jaren worden opgepakt;
- De NCG stimuleert dat participatie van bewoners plaatsvindt bij de concrete planvorming in een dorp of wijk, zowel op individueel als op collectief niveau. Het is van belang dat daarvoor initiatiefnemers ontstaan die hierin de kar willen trekken. De NCG wil deze groep mensen ondersteunen waar nodig en mogelijk in aanvulling op de inzet van gemeenten en provincie.

Met de leefbaarheidsprogramma's willen we bijdragen aan de leefbaarheid door aan te sluiten bij de bestaande energie in het gebied en initiatieven uit dorpen en wijken te faciliteren en versnellen. Dit sluit niet altijd aan bij de prioritering die binnen de bouwkundige versterking wordt aangebracht. Hierdoor kan een mismatch ontstaan met de samenleving, waardoor de bewoner zich niet centraal gesteld voelt en de leefbaarheidsprogramma's vertraagd worden. Daarom heeft de NCG de inspanningsverplichting uitgesproken om binnen de programmering voor de versterking initiatieven die ingediend worden bij één van de leefbaarheidsprogramma's mogelijk te maken.

4.3.2 *Resultaten 2016*

Alle programma's zijn in 2016 (of al eerder) gestart met uitvoering: initiatiefnemers kunnen maandelijks terecht bij het Loket Leefbaarheid, onder regie van Landschapsbeheer Groningen zijn in 2016 acht dorpen aan de slag gegaan met hun groene ideeën, mensen die collectief aan de slag willen met energiebesparing of energieopwekking kunnen aankloppen bij het energieloket en de regeling 'snel internet Groningen' is gepubliceerd. Vanuit de leefbaarheidsprogramma's is er dus volop beweging. En door gezamenlijk op te trekken onder de noemer 'Kansrijk Groningen' (www.kansrijkgroningen.nl) biedt de NCG één overzichtelijk aanbod vanuit alle programma's.

4.3.3 *Wat gaan we doen in 2017*

Binnen het thema leefbaarheid wordt gewerkt aan twee onderwerpen:

- Leefbaarheidsprogramma's bestuursakkoord;
- Stimuleren van burger- en overheidsparticipatie.

De genoemde twee onderwerpen worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt, waarin de rol van de NCG, resultaten, activiteiten en planning voor 2017 terugkomen.

4.3.3.1 Leefbaarheidsprogramma's bestuursakkoord

In het bestuursakkoord 'Vertrouwen op herstel en herstel van vertrouwen' hebben Rijk, provincie Groningen en de G9⁴ uitgesproken dat de leefbaarheid van het aardbevingsgebied een forse impuls moet krijgen. Dit krijgt vorm door:

- Een leefbaarheidsprogramma onder regie van de NCG (voorheen onder regie van de Dialoogtafel). Hiervoor is t/m 2018 35 miljoen euro beschikbaar;
- Een leefbaarheidsprogramma onder regie van de NAM. Hiervoor is t/m 2018 25 miljoen euro beschikbaar.

4.3.3.1.1 Rol NCG

De NCG heeft de volgende rollen:

- Regie op ontwikkeling en uitwerking van de programma's leefbaarheid van de Dialoogtafel;
- Coördinatie samenhang leefbaarheidsprogramma's NCG en NAM (Kansrijk Groningen).

4.3.3.1.2 Resultaten 2017

In 2017 wordt gericht op het behalen van de volgende resultaten:

- Starten met de aanleg van snel internet voor alle inwoners van de G9 (realisatie per eind 2019);
- Behouden, versterken en herstellen van de kernkwaliteiten in het landschap in samenwerking met bewoners, gemeenten en waterschap;
- De ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap leesbaar en beleefbaar maken voor bewoners en bezoekers middels aanleg en uitbreiding van recreatieve routenetwerken;

⁴ Gemeenten Eemsum, Ten Boer, Delfzijl, De Marne, Bedum, Winsum, Appingedam, Slochteren en Loppersum.

- Lokale energiecollectieven in het aardbevingsgebied naar een niveau brengen, waarin ze daadwerkelijk een bijdrage kunnen leveren aan het zelfvoorzienend krijgen van bewoners in hun energiebehoefte;
- Het geven van een positieve impuls aan lopende en nieuwe leefbaarheidsinitiatieven door een financiële bijdrage te verlenen om te stimuleren dat er breed gedragen samenwerkingsprojecten binnen dorpen en tussen dorpen ontstaan, of aanvullende kleinschalige voorzieningen, bijvoorbeeld op het terrein van zorg of recreatie;
- Gemeentelijke projecten die in het kader van de leefbaarheidsmiddelen worden ingediend moeten bijdragen aan het oplossen van een leefbaarheidsprobleem én moeten een relatie hebben met de versterkingsopgave en/of met aardbeving gerelateerde schade.

4.3.3.1.3 Activiteiten 2017

Programma's onder regie NCG:

De programma's van 'Kansrijk Groningen' zijn onderverdeeld naar drie niveaus waarop leefbaarheidsvraagstukken spelen en initiatieven ontstaan:

- Lokale bewonersinitiatieven: het loket leefbaarheid gaat door met maandelijkse toekenningen voor initiatieven van bewoners tot 10.000 euro.
- Gemeentelijke projecten: de laatste twee tenders worden in 2017 opgesteld voor gemeenten.
- Regionale programma's:
 - Landschapsbeheer Groningen zal een tweede (en laatste) tender openstellen voor dorpen die groenplannen hebben binnen hun dorpsvisies.
 - De provincie Groningen en de Economic Board Groningen gaan (mits kwalitatief voldoende inschrijvingen) de uitvoering van het project 'snel internet' gunnen aan één of meerdere uitvoerders, zodat de voorbereiding voor de aanleg kan starten.
 - De provincie Groningen begeleidt doorlopend samen met Grunneger Power, de Groninger Energie Koepel en Natuur- en Milieufederatie initiatiefnemers die coöperatief energie willen gaan opwekken. En het revolverende fonds voor de aanschaf van besparingsmaatregelen of instrumentarium voor het opwekken van energie wordt geopend.

Programma's onder regie NAM:

- Koppeling bouwkundig versterken en NAM leefbaarheidsprogramma's: voor 2017 zoeken we weer naar mogelijkheden voor het koppelen van de programma's Herbestemming cultureel erfgoed en Elk dorp een duurzaam dak met het bouwkundig versterken. De beleidslijnen van 2016 worden in principe ook voor 2017 gehanteerd. Afhankelijk van de beschikbare inspectie- en engineeringscapaciteit volgt hieruit een programma voor 2017.

Overkoepelend

Naast de beschreven programmalijnen wordt in 2017:

- Uitvoering geven aan het gezamenlijke label 'Kansrijk Groningen';
- Afstemming gezocht met het leefbaarheidsprogramma van de provincie Groningen.

4.3.3.1.4 Planning

- Gemeentelijke projecten: 1 april 2017 (tender 4) en 1 oktober 2017 (tender 5).
- Dorpsvisies en landschap: omvang en planning zijn nog onbekend en medeafhankelijk van de uitvoering van de plannen uit de eerste tender.
- Overige programma's: doorlopend.

4.3.3.2 Stimuleren van burger- en overheidsparticipatie

De bewoner staat centraal in de versterkingsopgave van de NCG. De individuele bewoner wordt ondersteund door een bewonersbegeleider en de voorgestelde aanpak kan alleen worden uitgevoerd na akkoord van de eigenaar. Gemeenten vragen echter aan bewoners om ook op collectief (dorps- en wijk-) niveau mee te denken. Om de versterkingsopgave toekomstbestendig uit te kunnen voeren, is het van belang dat bewoners zich goed (kunnen) organiseren, mee kunnen en willen praten en tot slot ook bereid zijn om projecten uit te denken, in te dienen en uit te voeren.

Inwoners geven echter aan dat zij overvraagd worden door de toenemende complexiteit en daardoor onvoldoende hun invloed kunnen laten gelden. Ook gemeenten ervaren vaak een tekort aan menskracht en kennis op dit dossier om bewoners hierin volledig te kunnen ondersteunen of ontzorgen.

4.3.3.2.1 Rol NCG

Dit is een knelpunt dat niet alleen gesignaleerd wordt binnen de bevingsgemeenten, maar in de volle breedte in de provincie Groningen. Binnen gemeenten en de provincie lopen daarom verschillende sporen om hier een werkwijze voor te ontwikkelen. De NCG wil hier, in aanvulling op deze inzet, graag een stimulerende en faciliterende inzet op plegen.

4.3.3.2.2 Resultaten 2017

Georganiseerde bewoners die mee kunnen en willen praten over de ontwikkelingen in hun dorp of wijk en bereid en toegerust zijn om projecten uit te denken, in te dienen en uit te voeren.

4.3.3.2.3 Activiteiten 2017

Het vraagstuk om bewoners actief te betrekken bij de ontwikkelingen in hun woon- en leefomgeving speelt breder dan alleen in het bevinggebied. In het gebied waarbinnen de NCG actief is komt deze opgave echter nog nadrukkelijker aan het licht. De NCG wil daarom actief bijdragen aan het mede mogelijk maken van burger- en overheidsparticipatie en de inzet die daarop gepleegd wordt door gemeenten en provincie. Wij zoeken hierbij naar mogelijkheden om actieve bewoners, zowel georganiseerd als ongeorganiseerd, die bereid zijn een bijdrage te leveren te ondersteunen.

4.3.3.2.4 Planning

Na het eerste kwartaal 2017 maken we samen met de gemeenten en de provincie de balans op van de ontwikkelde activiteiten en plannen van aanpak op dit thema. Indien aanvullende inzet gevraagd wordt door de NCG voor het bevingsgebied, stellen we hiervoor een plan van aanpak op in samenwerking met de gemeenten, provincie, maatschappelijke organisaties en uiteraard de bewoners zelf. Dit voorstel wordt voorgelegd aan de stuurgroep leefbaarheid (medio 2017).

4.4 **Cultureel erfgoed en beeldbepalende panden**

PM

5 Wat hebben we nodig: Instrumentarium

5.1 Instrumentarium

5.1.1 *Beschrijving*

Aanvullend op de uitgangspunten gericht op veiligheid is het soms nodig om aanvullende instrumenten in te zetten. Soms zullen er extra kosten zijn voor de bouw van een woning of gebouw en deze te laten voldoen aan de nieuwe veiligheidsnorm op basis van de NPR. Soms zal het nodig zijn om woningen op te kopen, bijvoorbeeld bij knelpunten of in die gevallen waarin de kosten van versterken de economische waarde van de woning overstijgen. In een aantal gevallen zal achterstallig onderhoud een effectieve aanpak in de weg kunnen staan. Het is daarom van belang dat er instrumenten beschikbaar zijn waarop eigenaren in die gevallen een beroep kunnen doen.

5.1.2 *Koop bij knelpunten en ondersteuning bij moeizame verkoop*

Knelpunten bij koop kunnen in verschillende vormen voorkomen. Voor de meest urgente gevallen is er de Commissie Bijzondere Situaties die daarbij in uiterste gevallen de woning kan kopen.

De NCG constateert dat er daarnaast een groep bewoners bestaat die het door de overlast van aardbevingen in combinatie met een moeizaam functionerende woningmarkt niet lukt hun woning te verkopen. Bewoners geven aan het gevoel te hebben "gevangen te zitten in hun eigen huis" en daarin geen uitweg te zien. Bewoners blijven primair zelf verantwoordelijk voor het woningbezit en de verkoop. Door de aardbevingen kan het echter zijn dat extra ondersteuning nodig is om het verkoopproces soepeler te laten verlopen. Deels zijn daarvoor al instrumenten beschikbaar, zoals de waardedalingsregeling die door de NAM wordt uitgevoerd.

Naar aanleiding hiervan is in 2016 de pilot Koopinstrument aangekondigd en uitgevoerd. Insteek is om binnen een budget van €10 miljoen eigenaar-bewoners binnen het 0.2 PGA gebied met een knelpunt te helpen. Voorwaarden voor deelname aan de pilot Koopinstrument waren:

- 1) woning van eigenaar-bewoner dit ligt in de 0,2 PGA zone,
- 2) op de aanmeldingsdatum voor een aaneengesloten periode van minimaal 12 maanden aantoonbaar openbaar en tegen een reële vraagprijs te koop staan en
- 3) bij de eigenaar-bewoner(s) moest er sprake zijn van een onderbouwde verhuisnoodzaak. Bij de selectie wordt gelet op de sociaal- economische en sociaal- maatschappelijke factoren van de aanvrager. Hierbij spelen drie categorieën een rol:
 1. Familie-gerelateerde omstandigheden: bijvoorbeeld scheiding, overlijden, ontslag, financiële problemen, psychische problemen door aardbevingen (voor zover niet vallend onder de Commissie Bijzonder Situaties) .
 2. Werk elders.

3. Wil kleiner wonen: bijvoorbeeld indicatie voor opname in verzorgingshuis, medische omstandigheden.

De pilot Koopinstrument wordt geëvalueerd door professor Boelhouwer/OTB. De uitkomsten worden meegenomen bij het bepalen van het vervolg en de verder invulling van de pilot Koopinstrument in 2017. Daarnaast zal het CBS in haar reguliere woningmarktonderzoek naar het Groningerveld aandacht besteden aan de pilot Koopinstrument.

De NCG zal de komende periode onderzoeken welke mogelijkheden verder kunnen worden ontwikkeld, om bewoners extra ondersteuning te bieden in het verkoopproces.

Uitvoering Pilot Koopinstrument

- 5.1.2.1 **Rol NCG**
De NCG voert de proef met het koopinstrument uit.
- 5.1.2.2 **Resultaten**
De proef is in mei 2016 gestart. In juli zijn er op basis van de voorwaarden 55 woningen geselecteerd, welke in augustus zijn getaxeerd. In oktober krijgen de mensen de voorlopige koopovereenkomst toegestuurd. De woningen worden echter pas in 2017 geleverd, en in de tussenliggende periode kan de bewoner zelf zijn woning verkopen.

Hoeveel woningen daadwerkelijk worden aangekocht is dus pas in het voorjaar van 2017 bekend. Per woning zal vervolgens worden bekeken of deze ingezet kan worden als wisselwoning, verhuurd of verkocht kan worden. Het doel is om leegstand te voorkomen.
- 5.1.2.3 **Activiteiten**
Het kopen van woningen van eigenaar-bewoners in het aardbevingsgebied die een knelpunt ervaren.
- 5.1.2.4 **Planning**
De proef met het koopinstrument wordt in december 2016 en in april 2017 door respectievelijk de TU Delft en het CBS geëvalueerd. De verantwoording en de evaluatie zullen vervolgens worden besproken met de maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroepen. Daarbij zal aandacht worden besteed aan het koopbeleid zoals opgenomen in het MJP en aan de vraag of en op welke wijze een vervolg op de proef met het koopinstrument kan komen.

Als de proef een vervolg krijgt kan de financiering die de NAM beschikbaar heeft gesteld revolverend worden ingezet. Dat wil zeggen dat voor iedere woning die verkocht wordt, een nieuwe kan worden aangekocht.
- 5.1.3 ***Vastgoedgerichte koop***
Naast de koop bij knelpunten zal de NCG komende periode in het kader van de versterkingsopgave nadere kaders ontwikkelen voor die situaties waarin bewoners met een dusdanig grote versterking geconfronteerd worden, dat deze niet meer in verhouding staat tot de waarde van de woning. Koop kan in die gevallen een passend alternatief zijn. In aansluiting hierop zal de NCG gemeenten aansporen hun taken en

verantwoordelijkheden op het gebied van bouw & woningtoezicht op te pakken, zodanig dat in beeld kan worden gebracht welke woningen niet voldoen aan de veiligheidsnorm 10-4. Zodra hiervoor een goede methodiek beschikbaar is, kan ook hiervoor het instrument van koop worden ingezet. Waardebepaling voor koop-sloop dient per geval te gebeuren. In het geval de woning om bouwkundige redenen aan het bestand onttrokken kan en moet worden, is het voorstel om de waardebepaling aan te laten sluiten bij de onteigeningssysteematiek waar schadeloosstelling de kern is. Met dien verstande dat dit wordt gecorrigeerd voor de waardedaling.

5.1.4 *Woonbedrijf*

De NCG is gestart met het opzetten van een publieke stichting. Deze stichting gaat het woningbezit van de tijdelijke private stichting overnemen. Indien nodig en wenselijk krijgt de stichting de mogelijkheid om een breed takenpakket te gaan uitvoeren. De inschatting is dat deze publieke stichting gereed is in maart 2017. De inzet is onder andere sterk afhankelijk van de mate van versterking die noodzakelijk is. Met twee gemeenten en de provincie zijn gesprekken gevoerd over de opzet van het woningbedrijf en de eventuele deelname daaraan. Uitkomst is dat ze niet meedoen.

5.1.5 *Waardevermeerdering bij aardbevingsschade en verduurzaming bij versterking*

In het meerjarenprogramma is uitgegaan van een nieuw instrument voor verduurzaming, met uitgangspunt dat woningeigenaren die overlast gaan ondervinden doordat hun woning moet worden versterkt een vergoeding kunnen aanvragen voor verduurzamingsmaatregelen (zoals energiebesparende voorzieningen en decentrale energieopwekking). De maatregelen worden collectief en in samenhang met de versterkingsmaatregelen aangevraagd.

Met de motie Bosman c.s. (TK 33 529, nr. 242) heeft de Kamer verzocht om met een voorstel te komen voor voorbehoud van de waardevermeerderingsregeling in de oude vorm of een vergelijkbare regeling. In de voorjaarsnota 2016 is binnen het budget van € 284 mln. € 165 mln. beschikbaar gesteld voor de combinatie van verduurzaming bij versterking en bij herstel van schade. Op basis hiervan is in samenspraak met de regio de regeling voor waardevermeerdering (compensatie bij aardbevingen) en de regeling verduurzaming bij versterking ontstaan.

NCG stelt voor de regeling voor waardevermeerdering, ter compensatie van aardbevingsschade, in te vullen in lijn met de voormalige regeling waardevermeerdering, te weten een eenmalige uitkering van €4.000,- bij minimaal € 1.000,- schade; (invulling motie Bosman); De mogelijkheid van een uitkering van € 4.000,- bij koop niet meer op te nemen in de nieuwe regeling.

Daarnaast is gekoppeld aan de versterkingsopgave gekeken naar de mogelijkheid van verduurzaming, hier is de regeling verduurzaming bij versterking uit voortgekomen. Een belangrijk vertrekpunt hierbij is de gelijktijdige inzet van de regeling bij de versterkingopgave zodat koppelkansen optimaal ingezet kunnen worden. Aanvullend en passend bij de versterkingsmaatregelen die gaan plaatsvinden.

Aanvullend op de regeling voor verduurzaming bij versterking gaat de NCG een coördinerende rol spelen bij de aanvraag van aanvullende subsidies voor

energiebesparende maatregelen vanuit het ministerie van BZK en energieopwekkende maatregelen vanuit het ministerie van EZ.

Instrument voor Achterstallig onderhoud/ Fonds Woningonderhoud & Aardbevingen

In het aanvullende bestuursakkoord wordt gesproken over een in te richten fonds voor het aanpakken van achterstallig onderhoud dat schadeherstel of een preventieve versterkingsopgave kan belemmeren. Hiermee kunnen eigenaar-bewoners laagdrempelig lenen om dit achterstallig onderhoud betaalbaar te financieren, naast herstel van schade of het preventief versterken, dat voor rekening van de NAM komt.

De NCG is opdrachtgever en wordt daarmee eigenaar van dit Fonds en heeft in 2016 overeenstemming bereikt met NAM over de inhoudelijke contouren van dit Fonds met de titel Fonds Woningonderhoud en Aardbevingen. In 2016 is tevens de procedure in gang gezet om het financiële beheer voor dit fonds aan te besteden. De NCG heeft een revolverend fonds voor ogen waaraan ook door private partijen kan worden deelgenomen. NCG heeft voor de pilotfase € 4 mln. beschikbaar voor het Fonds, dit is inclusief de vergoeding voor het fondsmanagement.

Het doel van het fonds is om door middel van 'zachte financiering' de woningeigenaren in het aardbevingsgebied te stimuleren achterstallig onderhoud aan de woningen aan te (laten) pakken. De afweging of het Fonds kan worden ingezet, is maatwerk en komt tot stand in het overleg tussen de NCG en de eigenaar van de woning. Uitgangspunt is daarmee dat de bewoner centraal staat. Daarmee komt de bewoner na zorgvuldige afweging in gezamenlijkheid met NCG tot een keuze en overeenstemming over wat er in zijn of haar situatie moet gebeuren. Uiteindelijk maakt eigenaar/bewoner zelf de afweging of hij een aanvraag wil doen voor een lening uit het fonds. Indien een eigenaar/bewoner dit op eigen initiatief wil doen zal er een intakegesprek plaatsvinden vanuit NCG. Met name door de gelijktijdige inzet van verschillende instrumenten, kan het garantiefonds een zinvolle bijdrage leveren (naast verduurzaming en het schadeherstel/versterking) om tot een compleet arrangement op maat te komen per individuele casus.

Het fonds is niet toegankelijk voor woningen die onder het Koopinstrument vallen. Ook is het niet de bedoeling om via het fonds te investeren in woningen die eigenlijk gesloopt moeten worden. Eigenaren die gebruik maken van de Commissie Bijzondere Situaties komen in principe niet in aanmerking (tenzij volgens de commissie herstel van achterstallig onderhoud nodig en mogelijk is).

Om te beoordelen of het Fonds aantrekkelijk is voor woningeigenaren wordt het Fonds in eerste aanleg voor aanvragen opengesteld tot 1 januari (of 1 juli????) 2018 (pilotfase). In de pilotfase zullen de ervaringen in de praktijk nauw gevolgd worden door NCG voor tijdige besluitvorming over een vervolg. Uit de evaluatie zal onder meer blijken in hoeverre het fonds voldoende aantrekkelijk is voor bewoners om daadwerkelijk gebruik van te maken. Het besluit over de vormgeving van een verder vervolg op de pilot hangt mede af van deze evaluatie.

Wanneer woningeigenaren een beroep willen doen op het Fonds Woningonderhoud & Aardbevingen zullen er vijf vragen moeten worden beantwoord:

1. Staat het achterstallig onderhoud en bijbehorende constructieve gebrek het schadeherstel en de eventuele versterking in de weg?
2. Is er alleen een privaatrechtelijke relatie tussen de NAM en woningeigenaar (bevingsschade en achterstallig onderhoud zonder overtreding van de

veiligheidsnormen), of is er potentieel ook een publiekrechtelijke component als de veiligheidsnormen (NEN8700) wel in het geding zijn?

3. Is er in het concrete geval een relatie met het herstel van schade en versterking en overige beleidsdoelen van de lokale en regionale overheden, bijvoorbeeld voor bevolkingskrimp, leefbaarheid en energiebesparing?

4. Wat is de impact op de sociale leefsituatie van het betreffende huishouden en zijn omgeving?

5. Hoe groot is de financiële draagkracht van de betreffende huishoudens?

De beantwoording van de laatste drie vragen bevinden zich in een breder publiek domein. Afhankelijk van de beantwoording, komt de inzet van dit financieel instrument in beeld om de eigenaar te helpen met de realisatie van het deel van de opgave dat in redelijkheid bij deze eigenaar ligt.

5.1.6 *Instrument ten behoeve van Nieuwbouw*

Voorkomen moet worden dat de kans op aardbevingen leidt tot een stagnatie in het aantal nieuwbouwprojecten. Tevens moet gestimuleerd worden dat bij nieuwbouw aardbevingsbestendige maatregelen worden toegepast, ook zolang dit wettelijk nog niet verplicht is. Momenteel voert NAM hiervoor de interim nieuwbouwregeling uit met een raming van 50 miljoen euro voor de gemeente Groningen en 20 miljoen euro voor de regionale gemeenten voor onder andere technisch advies en financiële vergoedingen bij woningbouw, utiliteitsbouw en agrarische bouwwerken.

Vanwege zorgen over reikwijdte, transparantie, onafhankelijke besluitvorming en eenduidigheid, is de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) met regionale partijen en NAM in gesprek over de herijking van deze nieuwbouwregeling. Het vernieuwde instrumentarium moet daarmee de mogelijkheid bieden tot nieuwbouw, die zowel een voldoende versterkt gebouw mogelijk maakt als eenzelfde functionaliteit, esthetische kwaliteit en gebruikscomfort voor de eigenaar biedt.

Met een afspraak over een herijkte nieuwbouwregeling zal ook het traject in gang worden gezet om de Nederlandse Praktijk Richtlijn (NPR 9998), de bouwrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen, middels een ministeriële regeling aan te wijzen op basis van het Bouwbesluit. Het wordt dan als gevolg van de mijnbouwactiviteiten van NAM verplicht om in grote delen van de provincie Groningen volgens de NPR te bouwen.

Uitvoering PM

5.1.7 *Rechtsbijstandverzekering*

In het Meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen is aangekondigd dat NCG, indien de voorwaarden voor het verzekeren van rechtsbijstand buitenproportioneel zijn, met betrokken partijen in overleg zou treden om te bekijken op welke wijze voorzien kan worden in adequate juridische bijstand ter aanvulling op de bestaande mogelijkheden en de reeds ontwikkelde protocollen bij schade en preventie.

Uit de contacten tussen de NCG en verzekeraars blijkt dat het bij meerdere verzekeraars mogelijk is een rechtsbijstandverzekering af te sluiten voor juridische procedures ten gevolge van schade door bodembeweging, zonder dat een uitsluiting geldt of bijzondere voorwaarden worden gehanteerd. Wel is het zo dat een rechtsbijstandverzekering, zoals alle verzekeringen, is bedoeld om de gevolgen van een onzeker voorval af te dekken. Verzekeraars wijzen er daarom op dat rechtshulp voor geschillen die voorzienbaar zijn, omdat de desbetreffende schade reeds is

opgetreden op het moment dat de rechtsbijstandverzekering wordt gesloten, in beginsel niet onder de dekking van de polis valt. Dit geldt voor alle soorten geschillen en ongeacht de woonplaats van de verzekerde. Het Verbond van Verzekeraars heeft deze bevindingen bevestigd tijdens een gesprek met de NCG.

Naast de mogelijkheid om een verzekering voor rechtsbijstand af te sluiten, bestaat voor minder vermogenden het landelijke stelsel voor gesubsidieerde rechtsbijstand.

In Groningen zijn ten aanzien van rechtsbijstand dus dezelfde voorzieningen beschikbaar als in andere delen van Nederland. In aanvulling daarop kunnen Groningers met schade geschillen over de schadeafhandeling sinds 1 mei jl. kosteloos voorleggen aan de Arbiter Aardbevingsschade. In geval van zeer schrijnende situaties waar snel een oplossing voor nodig is, kunnen zaken worden voorgelegd aan de Commissie Bijzondere Situaties. Ook kunnen gedupeerden met klachten over lopende schadeafhandelingsprocedures zich wenden tot de Onafhankelijke Raadsman.

Dit alles in acht nemend ziet NCG geen noodzaak ziet om een aanvullende voorziening voor rechtsbijstand in te richten. Mocht in de toekomst blijken dat deze situatie verandert en aantoonbaar buitenproportionele voorwaarden worden gesteld door verzekeraars, dan zal NCG gepaste maatregelen nemen.

5.2 Ruimtelijke Kwaliteit

PM

5.3 Vergunning, Toezicht en Handhaving (VTH)

Gemeenten spelen een cruciale rol in de versterkingsopgave van woningen en schadeherstel. Zij beheren de ruimtelijke kwaliteit van de dorpen en het buitengebied. De gemeenten leggen de ruimtelijke kwaliteit vast in kaders en verordeningen, zoals bestemmingsplannen en welstandsverordeningen. De WABO, de Woningwet en het daarin opgenomen Bouwbesluit geven de gemeenten wettelijke kaders om deze ruimtelijke kwaliteit te beheren. Zij doen dat door vergunningen te verlenen, toezicht te houden op de naleving van de regels en daar waar nodig te handhaven.

Doelstelling thema Vergunning, Toezicht en Handhaving (VTH)

- Het stimuleren van het harmoniseren van gemeentelijke kaders die een rol spelen bij vergunningverlening, toezicht en handhaving, en/of de gemeenschappelijke interpretatie van landelijke wet- en regelgeving;
- Het stimuleren van het werken volgens compliance management. Dat wil zeggen: het maken van afspraken – en vooral de borging van de naleving daarvan – tussen gemeenten en CVW over het standaardiseren van (versterkings)maatregelen tussen CVW en gemeenten;
- Het stimuleren van adequate gemeentelijk toezicht en handhaving op de norm voor aardbevingsbestendigheid en de staat van de (gebouwde) omgeving.

Kaders om dit te realiseren:

- Inzet op een doelmatig en snel proces van vergunningverlening;
- Gemeenten bekijken hoe zij bestaande instrumenten het beste kunnen gebruiken en wat zij aanvullend nodig hebben;

- De NCG maakt met gemeenten en CVW werkafspraken over welstandnota's, het vergunningsvrij stellen van specifieke zaken, het toepassen van 'kruimelgevallenlijst' en Compliance-management in combinatie met systeemtoezicht;
- Gemeenten hebben een gezamenlijke aanpak voor vergunningverlening en toezicht ontwikkeld;
- Gemeenten ontwikkelen een specifiek toezichtbeleid en een daarmee samenhangende toezicht- en handhavingsstrategie, die moet leiden tot een uitvoeringsprogramma op de bestaande bouw.

Iedere gemeente heeft de discretionaire bevoegdheid om voor haar grondgebied de kaders en verordeningen op haar eigen manier in te vullen. Dat levert de situatie op dat vergelijkbare gevallen in de ene gemeente anders kunnen worden behandeld dan in andere. Bij grootschalige versterking kan dat procedurele knelpunten opleveren, omdat de capaciteit zowel bij de initiatiefnemer als bij de gemeenten snel te kort schiet. Voor dat probleem hebben gemeenten in samenwerking met NCG voor de versterkingsopgave het instrument Compliance ontworpen.

Naast het stellen van regels voor nieuwbouw en verbouw hebben gemeenten ook een belangrijke rol in het toezicht op de bestaande bouw. Deze taak heeft bij veel gemeenten de afgelopen decennia niet de hoogste prioriteit gehad. Toezicht heeft zich dan ook vooral toegespitst op nieuwbouw. De staat van de gebouwde omgeving is in Groningen echter van groot belang, aangezien dit de referentiesituatie is waar bovenop schade moet worden hersteld of bouwkundig moet worden versterkt. Heel lastig is dat het referentieniveau geen vast peil vormt, maar onder invloed staat van:

- natuurlijke veroudering;
- onderhoud en verbouw en tenslotte;
- schade als gevolg van gaswinning.

Deze variabelen kunnen in combinatie zorgen voor buitengewoon complexe situaties, omdat onduidelijk is wat de schade aan de woning heeft veroorzaakt of versterkt. Om die reden is het gewenst dat de gemeenten op het vlak van het toezicht op de bestaande bouw een toetredende beweging maken. Dat draagt bij aan de oplossing van complexe schadegevallen en draagt bij aan de (gebiedsgerichte) versterking van woningen. NCG faciliteert de gemeenten daarbij.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) als bottleneck

Doel van het NCG is om het herstel, de versterking en verduurzaming voortvarend aan te pakken zodat de leefbaarheid en gevoel van veiligheid zo snel mogelijk kan worden hersteld. Maar de VTH-taken van gemeenten kunnen hierbij als bottleneck gaan fungeren.

Belangrijk is dat deze grote toename van het werkaanbod niet gaat leiden tot lange wachttijden voor bewoners en bedrijven en tot onnodig hoge kosten voor gemeenten en NAM. Daarom hebben 10 gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie en het NCG afgesproken een organisatie in te richten om de VTH-taken zo effectief en efficiënt mogelijk uit te voeren. Deze organisatie is VTH Drieslag.

Roi NCG

NCG faciliteert dat de aardbevingsgemeenten de VTH Drieslag in de uitvoering van hun beleidstaken en uitvoeringstaken, zonder dat de NCG daarin zelf een formele rol speelt.

VTH Drieslag wordt uitgevoerd door Werkorganisatie DEAL

Op dit moment hebben de 10 betrokken gemeenten hun VTH-taken in meerderheid ondergebracht bij de Omgevingsdienst Groningen (De Marne, Hogezeand-Sappemeer en Menterwolde) en DEAL (Delfzijl, Eemsum, Appingedam, Loppersum). Gemeenten Winsum, Bedum en Slochteren voeren de VTH-taken nog vooral zelf uit maar hebben hun basistaken (milieutaken) overgedragen aan de Omgevingsdienst Groningen.

Eén van de afspraken gemaakt in het Aanvullend Bestuursakkoord 'Vertrouwen in herstel, herstel van vertrouwen', is dat het publieksrechtelijke spoor voor herstel van schade en versterking van gebouwen ook zal worden gestroomlijnd⁵. Daarom hebben 10 Groningse gemeenten met elkaar afgesproken een deel van hun VTH-taken onder te brengen in VTH Drieslag. Het gaat hierbij om de VTH-taken die voortkomen uit bouwwerkzaamheden in het kader van schadeherstel, versterking en waardevermeerdering/ verduurzaming nodig als gevolg van de aardbevingen en via het CVW lopen.

Omdat het accent van de versterkingsopgave de komende jaren in Noord-Groningen ligt waar betrokken gemeenten hun VTH-taken hebben ondergebracht bij DEAL, is besloten de uitvoering van VTH Drieslag onder te brengen bij DEAL. Voor taken die vallen onder het basispakket van taken die daar al zijn ondergebracht, zal VTH Drieslag een beroep doen op de Omgevingsdienst Groningen.

Doel van VTH Drieslag

VTH Drieslag heeft tot doel om - via compliance-management - snel en efficiënt de VTH-taken uit te voeren die annex zijn met de Drieslag, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit. Ook het faciliteren van gemeenten in het vereenvoudigen en harmoniseren van kaders en verordeningen behoort daartoe.

VTH Drieslag beperkt zich tot de VTH taken die nodig zijn in het kader van privaat herstel van aardbevingsschade en het preventief versterken en verduurzamen van gebouwen⁶.

In VTH Drieslag moet uitvoering worden gegeven aan het Gemeenschappelijk Uitvoeringskader dat in de periode november 2015 tot en met januari 2016 is vastgesteld door alle betrokken gemeenten.

⁵ Aanvullend Bestuursakkoord 'Vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen', bijlage bij Kamerbrief, DGETM-EM / 15015030, 9 februari 2015

⁶ Verduurzaming zal in principe alleen gebeuren binnen de projectmatige aanpak van categorieën gebouwen. De aard en omvang van de projecten wordt bepaald door de NCG.

6 Onderzoeken

6.1 **Onderzoeken**

Doel:

De NCG heeft als taak om het onderzoek en de kennisontwikkeling gerelateerd aan aardbevingen en de ontwikkeling van een Kansrijk Groningen te coördineren. Dit door te bevorderen dat op gestructureerde wijze gewerkt en samengewerkt wordt aan onderzoeksthema's. Hiermee faciliteert de NCG een verbeterd inzicht op de diverse thema's voor bewoners, maatschappelijke partijen, overheden en professionele partijen.

Rol NCG:

- De NCG ontwikkelt samen met de kennisplatforms een gezamenlijke kennisagenda die jaarlijks geactualiseerd wordt
- De NCG levert, samen met partijen uit de regio, kennisvragen richting het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw
- De NCG stimuleert en faciliteert actieve verspreiding van, en discussie over, kennis via het faciliteren van de kennisplatforms-kennisloket en een critical review (zie hoofdstuk critical review)
- De NCG is opdrachtgever voor de onderzoeken binnen deze kennisagenda die samenvallen met haar eigen doelen en thema's

Wat is er al gebeurd in 2016

- De NCG heeft het onderzoek van Arcadis dat de onderbouwing van de zogenaamde 'schadecontour' vormt, laten valideren door de TU Delft. De validatie geeft aan dat de conclusies van Arcadis te stellig en onvoldoende onderbouwd zijn. Als resultaat hiervan is NAM gestopt met het hanteren een schadecontour en heeft opdracht gegeven circa 1.800 schademeldingen in het gebied buiten de contour alsnog te inspecteren.
- Verschillende onderzoeken van het Centraal Bureau voor de Statistiek en TU Delft geven inzicht in de woningmarkt in het aardbevingsgebied, verkoopbaarheid en waardeontwikkeling van woningen en de woonbeleving van Groningers. Resultaat hiervan is, naast inzicht, onder andere een analytische basis van het opkoopinstrument voor woningen van de NCG.
- In april 2016 is het eerste tussenrapport van het onderzoek 'Gronings Perspectief' verschenen. Daaruit valt op te maken dat Groningers weliswaar tevreden zijn met hun leefomgeving, maar dat er een sterke afname van veiligheidsbeleving en toename van gezondheidsklachten aan de orde is. Aanbevelingen uit het rapport focussen vooral op het verbeteren van veiligheid- en risicoperceptie, gezondheid en toekomstperspectief van bewoners.
- In 2016 zijn de bestaande meetsystemen in en rondom het aardbevingsgebied in beeld gebracht en zijn samen met maatschappelijke organisaties uit de regio de relevante vragen en behoeften op gebied van meetsystemen in beeld gebracht. Dit als basis voor aanbevelingen over eventuele versterking van het meetnetwerk in het gebied.
- Voor de ontwikkeling van een kennisplatform bovengrond hebben partijen binnen het cluster 'Gebouwen en Versterken' inmiddels de samenwerking gezocht. Dit heeft in het najaar 2016 geleid tot een programma van eisen voor een kennisplatform, met als onderdelen kennistafels en een kennisloket. Ook zal eind 2016 een eerste kennistafel binnen dit kenniscluster plaatsvinden.

Resultaten:

- Een actief kennisplatform Gebouwen en Versterken, inclusief kennisloket
- Een actief kennisplatform Leefbaarheid
- Een bijdrage in het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw
- Diverse onderzoeksopdrachten en oplevering van resultaten uit deze onderzoeken

Activiteiten**Ontwikkeling kennisstructuur**

- De NCG ontwikkelt een programma van eisen voor de inrichting van een kennisplatform/kennisloket gebouwen en versterken. Dit samen met de beoogde trekkers (namelijk de samenwerkingspartners binnen bouwinnovatiecentrum BuildInG). Doel van het kennisplatform/kennisloket is het in beeld brengen van het kennisaanbod, het duiden van beschikbare kennis, het met relevante partijen uit de regio in beeld brengen van de kennisvragen, het initiëren van nieuw onderzoek en het actief delen van beschikbare kennis.
- Eerste stap daarin is het periodiek organiseren van kennistafels en de ontwikkeling van een kennisagenda. Aan deze kennistafels wordt kennisaanbod en kennisbehoefte gedeeld tussen een brede groep kennisaanbieders (zoals onderzoeksinstellingen) en kennisvragers (zoals overheden en maatschappelijke organisaties). Kennisbehoefte en kennisaanbod leiden uiteindelijk tot onderzoeksvragen en daarmee een kennisagenda.
- Daarnaast wordt vanuit via het Kennisplatform Bouwen en Versterken (BuildinG) een kennisloket ontwikkeld waarin beschikbare kennis wordt gebundeld, actief verspreid (via een digitaal platform, informatie-sessies) en bediscussieerd (relatie critical review).
- De NCG stimuleert een samenwerking tussen onderzoeksinstellingen binnen het cluster leefbaarheid/kansrijk (sociaaleconomisch, psychosociaal, erfgoed, cultureel, etc.). Dit eveneens in de vorm van ontwikkeling van een kennisplatform, periodieke kennistafels waarin onderzoeksvragen geformuleerd worden die gezamenlijk leiden tot een kennisagenda.
- De NCG heeft een ondersteunende rol in het kennisprogramma Ondergrond, dat geïnitieerd wordt door Ministerie EZ en Staatstoezicht op de Mijnen. Dit door samen met EZ een kennistafel in de regio te organiseren om de kennisvragen te definiëren en mee te denken over de inrichting van een kennisplatform Effecten Mijnbouw (Ondergrond).
- De NCG definieert eigen onderzoeksbehoeften binnen de voor de NCG actuele en relevante thema's. Dit binnen de hoofdthema's Schadeherstel, Versterking en Kansrijk Groningen
- De NCG ontwikkelt, op basis van eigen onderzoeksbehoeften en de resultaten uit de kennistafels een Kennisagenda 2017, die de basis vormt voor de onderzoeksopdrachten die de NCG uit zal zetten.

Informatie over het Kennisplatform

1. Ondergrond

Het Ministerie van EZ werkt, samen met Staatstoezicht op de Mijnen aan een "Kennisprogramma Effecten Mijnbouw". Dit programma heeft een bredere scope dan enkel gaswinning/aardbevingen (onder andere ook zout-, steenkool- en oliewinning, opslag en geothermie). In het programma worden de volgende elementen gedefinieerd:

- Het ontwikkelen van een onderzoeksprogramma effecten mijnbouw
- Het ontwikkelen van een platform voor kennisuitwisseling effecten mijnbouw. Dit platform moet zorg gaan dragen voor periodieke wetenschappelijke bijeenkomsten waarin de resultaten van recent onderzoek met de wetenschap en

(regionale) stakeholders worden gedeeld. Anderzijds moet dit platform ook ruimte gaan bieden voor het maatschappelijke debat over de vraagstelling en resultaten van het onderzoek.

- Het instellen van een onafhankelijke wetenschappelijke adviescommissie kennisontwikkeling effecten mijnbouw.

Het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw opereert daarmee niet als een kennisplatform vanuit de NCG. Wel is afgesproken dat de NCG haar kennisbehoefte in kan brengen in het onderzoeksprogramma. Dit om de aansluiting tussen het onderzoeksprogramma en de partijen uit de regio (zowel professioneel als maatschappelijk) te garanderen. Focus daarbij ligt zowel op kennisbehoefte, vraagarticulatie als op transparantie.

2. Bouwen en versterken

Doel van het Kennisplatform Bouwen en Versterken is het in beeld brengen van het kennisaanbod, het duiden van beschikbare kennis, het met relevante partijen in beeld brengen van de kennisvragen, nieuw onderzoek te initiëren, en het actief delen en beschikbaar stellen van kennis op het gebied van aardbevingsbestendig bouwen en versterken. De NCG heeft de partijen achter het 'BuildInG'-initiatief (onder andere Hanzehogeschool, TNO, Bouwend Nederland, Economic Board Groningen) gevraagd dit Kennisplatform te organiseren. Daarbij zijn de volgende elementen gedefinieerd:

- Het jaarlijks in beeld brengen van de stand van de kennis
- Het organiseren van de vraagarticulatie door het jaarlijks organiseren van één of meerdere kennistafels met kennisaanbieders en kennisvragers om kennisvragen 'op te halen' en maatschappelijke of beleidsvragen te vertalen in kennisvragen
- Het organiseren van bijeenkomsten tussen kennisinstellingen onderling en (al dan niet gecombineerd) met bedrijven, maatschappelijke organisatie, burgers en overheden voor kennisoverdracht en kennisuitwisseling (platformfunctie)
- Het actief openbaar stellen, ontsluiten en zo nodig duiden van beschikbare kennis (kennisloket)
- Het laten zien van innovatieve en betrouwbare producten en technieken, incl. het inzichtelijk maken van varianten in versterkingsmethoden

3. Leefbaarheid/Kansrijk

Voor het cluster Leefbaarheid heeft het NCG de RUG, de Hanzehogeschool en CMO-STAMM gevraagd in hoeverre zij mogelijkheden zien voor het, samen met andere relevante kennisinstellingen, ontwikkelen van een kennisplatform. Dit met de RuG als regie-instelling. Idee is hierbij om volgens dezelfde lijn als bij cluster 2 te komen tot een overzicht van de stand van de kennis, het organiseren van kennistafels, een loketfunctie en het laten zien van nieuwe innovaties en onderzoeksresultaten.

Afzonderlijke onderzoeken

Op dit moment lopen de volgende onderzoeken of worden binnen afzienbare tijd gestart:

- CBS Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld
Sinds 2015 heeft de NCG het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) opdracht gegeven tot het onderzoeken van de ontwikkeling van de verkoopbaarheid en verkoopprijzen van woningen in het aardbevingsgebied. De woningmarkt in het aardbevingsgebied wordt hierin vergeleken met een referentiegebied, met name de

periode vanaf medio 2012 (beving Huizinge). Het CBS heeft hiervoor in december 2015 en mei en oktober 2016 een rapport gepubliceerd. De huidige opdracht aan het CBS loopt eind 2016 af. De NCG kiest ervoor een nieuwe opdracht te verlenen voor 2017 en 2018, met in de basis dezelfde opdracht als in 2015/2016 aangevuld met analyses betreffende van de ontwikkeling van de WOZ-waarde in het risico- en referentiegebied, verschil in verkoopbaarheid hoog- en laag segment, de representativiteit van de te koop staande en verkochte woningen ten opzichte van de overige koopwoningvoorraad en een schets van verhuisbewegingen vanuit en naar het aardbevingsgebied. Verder zal in de rapporten in 2017 en 2018 rekening worden gehouden met de aangenomen motie van uit de Tweede Kamer welke verzoekt om rekening te houden met de onderzoeksmethode als gebruikt door de Rijksuniversiteit Groningen welke gericht is op een lager schaalniveau.

- Evaluatie pilot Koopinstrument

Het OTB zal voor een kwalitatief onderzoek doen naar de pilot Koopinstrument gericht op de inhoud en de uitvoering. Hiervoor zal een documentenanalyse, een enquête onder bewoners en betrokkenen. Aanvullend zal het CBS in zijn rapporten in 2017 ook aandacht besteden aan de kwantitatieve gegevens over de pilot Koopinstrument.

- Vervolg woningmarkt en leefbaarheidsonderzoek aardbevingsgebied Groningen van OTB en CMO STAMM

Aan dit onderzoek zal een vervolg gegeven worden in de vorm van een herhaling voor vergelijking van de resultaten en een update van de situatie. Het gaat hierbij om de woonbeleving, verhuisgeneigdheid en het vertrouwen in de overheid, die in het onderzoek op een kwalitatieve manier in beeld gebracht worden. Hiervoor zullen opnieuw bewonersbijeenkomsten gehouden worden

- Regionale Marktindicator Groningen

Het OTB heeft in opdracht van de Vereniging Eigen Huis in 2004 de 'Eigen Huis Marktindicator' ontwikkeld, waarmee het vertrouwen onder woonconsumenten in de koopwoningenmarkt kan worden gemeten. Deze monitor loopt in 2016 nog steeds door, uitgevoerd door OTB. Omdat de aardbevingsproblematiek leidt tot andere marktomstandigheden, is het raadzaam om binnen de monitor het onderzoek in Noordoost Groningen te intensiveren en het aantal respondenten op te hogen. Dit om betrouwbare uitspraken over de regio afzonderlijk te kunnen doen en de regio te vergelijken met andere delen van Nederland. In dit aanvullende onderzoek kunnen ook (tijdelijk) specifieke vragen in relatie tot aardbevingen opgenomen worden.

- Gronings perspectief

Eind 2015 heeft de NCG opdracht gegeven aan de RuG, de GGD Groningen en afdeling Onderzoek&Statistiek van de gemeente Groningen om een onderzoek te starten naar het welzijn van bewoners in Groningen. Dit onderzoek moet inzicht geven in gevolgen van gaswinning op de ervaren veiligheid, risicoperceptie en het toekomstperspectief van de Groninger. Het onderzoek loopt van eind 2015 tot eind 2017 en vindt plaats via een periodiek panel-onderzoek, data-onderzoek (op basis van Lifelines) en kwalitatief verdiepend onderzoek middels interviews. De RUG rapporteert minimaal halfjaarlijks over de resultaten van het onderzoek.

- Hoge frequentie schades

Nadat medio 2016 validatie van het Arcadis-rapport over schade aan de randen van het bevingsgebied heeft plaatsgevonden, heeft de NCG eind 2016 aan de TU Delft opdracht gegeven voor een onderzoek naar oorzaken van schades. In meerdere

gebieden in en rond het 'aardbevingsgebied' is namelijk sprake van hoge percentages schademeldingen met onverklaarbare schades, zeker gezien de locatie van de dorpen en/of wijken in de randen van de voormalige contour. De hoofdvraag voor het nu voorgestelde vervolgonderzoek richt zich op de mogelijke oorzaken van de schade aan gebouwen, ook daar waar bevingen (ogenschijnlijk) niet de (enige) oorzaak kunnen zijn. Er zijn al veel onderzoeken geweest die veelal aangeven wat de oorzaak niet is. Dit onderzoek heeft daarom tot doel aan te geven wat het nu wel is. De zoektocht naar waar schade door wordt veroorzaakt, waarbij niet alleen de focus op aardbevingen ligt.

Hoofdvraag: Wat is dan de (meest waarschijnlijke) oorzaak of oorzaken van gemelde schades? Bij deze hoofdvraag wordt ingegaan op mogelijk effecten van bijvoorbeeld bodemdaling, peilaanpassing, brede opslag- en mijnbouwactiviteiten, verweking, zetting, bodemsamenstelling, etc. Ook wordt aandacht besteed aan mogelijke cumulatieve effecten van verschillende oorzaken.

De NCG streeft om na de zomer 2017 een rapport openbaar te kunnen maken.

- Onderzoek schadeafhandelingsproces CVW

Goede afhandeling van schade is voor bewoners van groot belang. Voor dit proces is terecht veel aandacht bij publiek en in de media. Onafhankelijkheid en transparantie zijn daarbij belangrijke thema's. NCG zal met behulp van een externe audit een oordeel (laten) vormen over het bedrijfsproces van CVW en de gerapporteerde cijfers. Hoofdvraag daarbij: in hoeverre worden schademelders op een goede manier geholpen bij afhandeling van schade? Daarnaast zal aandacht zijn voor een aantal deelvragen met betrekking tot het functioneren van schadeprotocol en schadehandboek in de praktijk, borging van de belangen van schademelders, rolverdeling en transparantie. De uitkomst van de audit zal tevens fungeren als nulmeting, bij aanvang van de toezichthoudende rol van de NCG op de werkzaamheden van het CVW.

- Onderzoek praktische uitwerking schadeprotocol CVW

NCG heeft opdracht gegeven tot een onderzoek dat de praktische uitwerking van het schadeprotocol bij het CVW evalueert. Voor dit onderzoek zijn drie hoofdaanleidingen: 1) 70% van de bewoners laat het schadebedrag uitkeren en kiest niet voor uitvoering via CVW, 2) een grote groep bewoners reageert niet op het aanbod tot schadeherstel, 3) het waarderingscijfer voor klanten daalt.

- Meetsystemen

De NCG faciliteert en ondersteunt bij het zicht krijgen op mogelijke en gewenste aanpassingen en/ of uitbreidingen van de huidige meetnetten in het Groningse aardbevingsgebied. In 2016 is hiervoor een onderzoek opgestart, het beoogt te komen tot aanbevelingen voor een kwaliteitsverhoging van de meetnetten. De NCG zal het ministerie van EZ, NAM, TNO en KNMI adviseren over de mogelijke optimalisatie van het meetinstrumentarium. Dit met behulp van onafhankelijke expertise. Dit zal eind 2016 of begin 2017 gebeuren.

- (Kennis)programma infrastructuur

In 2016 is er gestart met een kwalitatieve risico-inventarisatie voor de infrastructuur in het gebied van het Groninger-veld. Deze wordt uitgevoerd met behulp van een marktpartij en zal begin 2017 informatie opleveren waarmee verdere bestuurlijke besluitvorming over een mogelijke bevingsopgave op dit terrein vormgegeven kan worden. Hierbij moet gedacht worden aan onder meer invulling van verdere normering, maar ook prioritering en een bijdrage aan de gebiedsgerichte versterkingsaanpak bij (woon)gebouwen. Mogelijk is hiervoor nog aanvullend

onderzoek nodig, zoals ten aanzien van secundaire risico's en cascade-effecten. De al bestaande kennis is voor een groot deel ondergebracht in een digitaal kennisportaal voor infrabeheerders. Afstemming van de kwalitatieve risico-inventarisatie en mogelijk noodzakelijke vervolgstappen zal plaatsvinden tussen de betrokken infrabeheerders via het platform aardbevingsbestendige infrastructuur (PAI).

- NEN

Met de Nederlands Praktijk Richtlijn (NPR) is het mogelijk, gegeven een bepaalde seismische belasting, de weerstand van een bouwwerk tegen aardbevingen te bepalen. De huidige NPR is sinds 18 december 2015 van kracht. Nu de eerste ervaringen zijn opgedaan met de NPR bestaat er de behoefte aan een update van de NPR. Deze update richt zich met name op de uitvoeringspraktijk. In de opdracht aan de NEN voor de actualisatie van de NPR zijn de volgende elementen meegenomen:

- Het verhelderen en expliciet maken van de toepassingsmogelijkheden van vier verschillende berekeningsmethoden
- Waar op basis van de huidige kennis verweking een rol speelt en hoe de onzekerheden in de huidige bepalingsmethodiek verkleind kunnen worden.
- Het verhelpen van onduidelijkheden in definities van niet-constructieve vallende objecten,
- Een adviesrapport over in hoeverre schadepreventie momenteel is opgenomen in de NPR, of de NPR een instrument is om dat te doen en zo ja op welke wijze schadepreventie mogelijk in de toekomst in de NPR kan worden opgenomen.
- Mogelijkheden voor het aanbieden van communicatiemiddelen waaronder cursussen over de NPR.
- Een internationale review van de NPR
- Nieuwste inzichten t.a.v. weerstand van gebouwen

Planning

Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (ondergrond) Ondergrond:

- Eerste kennistafel eind 2016, benoemen van onafhankelijk wetenschappelijke commissie najaar 2016, opbouw Kennisplatform najaar 2016/begin 2017

Kennisplatform/kennisloket

- Gebouwen & Versterken: eerste kennistafel eind 2016. Verdere ontwikkeling kennisplatform, kennisagenda en kennisloket eerste helft 2017

Leefbaarheid

- Clustervorming eind 2016. Opzet kennisplatform najaar 2016/begin 2017

Onderzoeken:

- CBS Woningmarktonderzoek: opstart nieuw onderzoek eind 2016. Looptijd tot eind 2018.
- OTB Woonbelevingsonderzoek: opstart nieuw onderzoek eind 2016. Oplevering begin 2017.
- Evaluatie Koopinstrument: opstart onderzoek eind 2016. Oplevering begin 2017.
- Regionale marktindicator: start najaar 2016. Looptijd tot eind 2017.
- Gronings Perspectief: looptijd 2015-2017
- Onderzoek Hoge Frequentie Schades: opdrachtverlening 4e kwartaal 2016. Oplevering zomer 2017
- Onderzoek schadeafhandelingsproces CVW: start najaar 2016. Oplevering eind 2016 of begin 2017
- Onderzoek praktische uitwerking schadeprotocol CVW: start najaar 2016. Oplevering eind 2016

- Meetsystemen: aanbevelingen op basis van inventarisatie eind 2016 of begin 2017
- Risico-inventarisatie infrastructuur: oplevering 2017
- NEN: zie eerder benoemde opmerking. Oplevering groene NPR begin 2018? (nog check benodigd)

6.2 **Critical review en validaties**

Doel

Critical review over onderzoeken met een bepaald thema organiseren om het publieke debat over de onderzoeken te voeren. Dit met als doel om transparant te zijn in de beschikbare kennis en een forum te bieden voor discussie over onderzoeken. Op basis hiervan is het doel de geloofwaardigheid van gerenommeerde instituten en het vertrouwen van het publiek te bevorderen. De eerste critical review is in het najaar van 2016 gehouden over de onderzoeken die gedaan zijn naar de woningmarkt. In 2017 worden naar verwachting critical reviews gehouden over onder andere het kaartmateriaal.

De NCG voert de regie op werkprocessen van NAM/CVW zoals het herstel van schade en de versterkingsopgave. Onderdelen van deze werkprocessen zal de NCG inhoudelijk valideren.

Resultaat

Twee keer per jaar een critical review waarin eerst wetenschappers met elkaar gediscussieerd hebben over onderzoeken naar een bepaald thema en hier vervolgens een publiek debat over gevoerd wordt. In een apart traject vindt de review van een aantal onderzoeken op gebied van leefbaarheid plaats om de toepasbaarheid van deze onderzoeken voor de effectmonitor te bepalen

2017

In samenwerking met RuG een critical review organiseren over:

1. PGA-kaarten
2. Nader te bepalen onderwerp, wellicht prioritering

In samenwerking met Universiteit Leiden de toepasbaarheid van onderzoeken als effectmonitor te bepalen.

Planning

Eerste critical review in mei/juni 2017; tweede in november 2017

6.3 **Monitoring**

De programmatische aanpak die is beschreven in dit Meerjarenprogramma stelt ons in staat om met de vele betrokken partijen en de grote diversiteit van inspanningen doelgericht te werken en te prioriteren. Per jaar moeten we bijstellen en flexibel en effectief reageren. Dit geldt zowel voor nieuwe inzichten over aardbevingsrisico's als veranderende omgevingsfactoren, maatschappelijk, economisch en politiek. Om jaarlijks goed te kunnen bijsturen moeten we beschikken over een goede monitor en voortgangsrapportages.

Doelstelling van de monitoring:

Beschikken over een goede monitor en voortgangsrapportages om jaarlijks goed bij te kunnen sturen om alle mogelijke thema's.

Kaders om dit te realiseren:

- De NCG publiceert kwartaalrapportages over de voortgang;
- In 2017 wordt een nulmeting gedaan, opgevolgd door een jaarlijkse effectmeting;
- Er wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande bronnen;
- Om te zorgen voor een hoge mate van transparantie wordt zowel voor in- als extern gebruik zoveel mogelijk gebruik gemaakt van dezelfde rapportages.

Terugblik 2016

In het afgelopen jaar heeft de NCG de mogelijkheden voor effectmonitoring van de 'zachte elementen' (niet telbaar) van de programmadoelen verkend.

Elk kwartaal is er een kwartaalrapportage gepubliceerd. De rapportages zijn geëvalueerd met zowel interne als externe partijen. De uitkomsten hiervan worden steeds meegenomen in volgende kwartaalrapportages. Sinds de derde kwartaalrapportage 2016 worden financiële gegevens opgenomen.

Wat gaan we doen in 2017**Rol NCG**

Informerend en coördinerend

Resultaten 2017

In 2017 wordt:

- een nulmeting gedaan.
- worden kwartaalrapportages gepubliceerd.
- wordt een jaarmonitor gepubliceerd. Deze monitor bestaat uit de nulmeting en een samenvatting van de voorgaande vier kwartaalrapportages (derde en vierde kwartaal 2016 en eerste en tweede kwartaal 2017).

Activiteiten 2017

Voor het uitvoeren van een effectmonitor van de 'zachte elementen' wordt gebruik gemaakt van lopende onderzoeken in de regio. In 2017 wordt bepaald welke onderzoeken bruikbaar zijn voor de NCG. Vervolgens wordt gestart met het meten van indicatoren.

De NCG rapporteert viermaal per jaar, na afloop van elk kwartaal, over haar activiteiten. Deze rapportages geven per kwartaal een beeld van de activiteiten van de NCG. Met deze rapportages wil de NCG haar inspanningen voor een breed publiek inzichtelijk maken. De rapportage over het tweede kwartaal, van april tot en met juni, geeft hiernaast ook een samenvatting van de drie voorliggende kwartalen. Hieraan wordt bovendien de rapportage vanuit de effectmonitor toegevoegd. In zijn geheel vormt deze publicatie de jaarmonitor.

Planning

Juli 2017: publicatie eerste effectmonitor en jaarmonitor.

Kwartaalrapportages verschijnen kort na afloop van ieder kwartaal.

6.4 Communicatie

De NCG werkt voor de Groningers die zich vanwege de aardbevingen niet meer veilig voelen in hun woon- en leefomgeving en/of schade hebben aan hun huis. In de communicatie over het Meerjarenprogramma staat de bewoner dan ook centraal. Essentieel bij het werken aan herstel van vertrouwen is heldere, transparante en toegankelijke communicatie. De kernboodschap is: de NCG werkt aan een veilig, aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen, voor nu en later. De opgave is nu om woorden om te zetten in daden en zo te werken aan herstel van vertrouwen. De NCG is een onafhankelijke regisseur die partijen en initiatieven in het aardbevingsgebied bij elkaar brengt en daarmee activiteiten versnelt en problemen oplost. Uitgangspunt is dat we samen (bewoners, overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven) bepalen wat er moet gebeuren, waarbij de sleutel in handen is van de bewoners. In de gebiedsgerichte aanpak van een dorp, wijk of straat staan de bewoners centraal. Het gaat daarbij om het huis en het thuis van de mensen zelf.

De NCG stelt jaarlijks een communicatieplan op waarin de communicatiestrategie en -aanpak wordt beschreven. Een aantal uitgangspunten staan hierin centraal:

Persoonlijk contact met bewoners

Bewoners worden betrokken bij de aanpak. Het is van belang om goed benaderbaar en bereikbaar te zijn. In de gebiedsgerichte aanpak staat de communicatie met de inwoners centraal. Maatwerk in communicatie en samenwerking met de gemeenten is hierbij essentieel. Bijvoorbeeld in één-op-één gesprekken aan de keukentafel, maar ook bijeenkomsten met de inwoners van een straat of wijk maken hiervan deel uit.

Open, eerlijk en transparante communicatie

De NCG presenteert relevante documentatie en informatie toegankelijk via bijvoorbeeld de website www.nationaalcoordinatorgroningen.nl. De NCG communiceert over nieuwe relevante onderzoeksresultaten en organiseert hierover in bepaalde gevallen een kritisch openbaar debat (critical review). In de communicatie maken we gebruik van verschillende communicatiemiddelen en -kanalen: belangrijke elementen zijn persoonlijk contact, print en online. Voorbeelden hiervan kunnen zijn:

- Publiekspagina in de huis-aan-huisbladen (op reguliere basis);
- Bewoners- en buurtbijeenkomsten in het gebied;
- Spreekuur op locatie in de versterkingspunten;
- Keukentafelgesprekken bij inwoners thuis;
- Nieuwsbrieven;
- Website;
- Social media.

Communicatie

- De communicatie is open, eerlijk en transparant.

7 Sturing en financiën

Maatschappelijke en Bestuurlijke stuurgroep

Overlegstructuur

In het instellingsbesluit (art. 2.3 a t/m h) worden de volgende taken van de Nationaal Coördinator Groningen genoemd :

- a. het jaarlijks doen van een voorstel voor het Programma Aardbevingbestendig en Kansrijk Groningen aan de betrokken ministers;
- b. het adviseren van de betrokken bestuursorganen over de uitvoering van het Programma Aardbevingbestendig en Kansrijk Groningen, waaronder het doen van voorstellen aan de betrokken bestuursorganen om hun bevoegdheden in te zetten;
- c. het doen van voorstellen voor de agenda van de betrokken onderraad van de Ministerraad, Gedeputeerde Staten van Groningen of de Colleges van Burgemeester en Wethouders van de betrokken gemeenten en het op verzoek bijstaan van betrokken bestuurders in het parlement, Provinciale Staten van de provincie Groningen respectievelijk de gemeenteraad van de betrokken gemeenten en in andere gremia;
- d. het coördineren en faciliteren van en het bijdragen aan de uitvoering van het Programma Aardbevingbestendig en Kansrijk Groningen;
- e. het bewaken van de voortgang van de uitvoering van het Programma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen en het rapporteren daarover aan de betrokken bestuursorganen;
- f. het bevorderen en voeren van overleg tussen en met bestuurders;
- g. het bevorderen van maatschappelijk, politiek en bestuurlijk draagvlak voor het Programma Aardbevingbestendig en Kansrijk Groningen en van maatschappelijke participatie in de uitvoering daarvan en het bijdragen aan herstel van vertrouwen, waarbij de Nationaal Coördinator Groningen de Dialoogtafel betreft;
- h. het bevorderen van de communicatie over het Programma Aardbevingbestendig en Kansrijk Groningen.

De Nationaal Coördinator Groningen wordt bij de uitvoering van deze taken geadviseerd door een maatschappelijke stuurgroep en een bestuurlijke stuurgroep. In deze stuurgroepen wordt de NCG geadviseerd over de uitvoering van het MJP en over de inhoudelijke actualisatie hiervan (mocht dat noodzakelijk zijn). Het overleg is zodanig ingericht dat het maatschappelijke overleg vooraf gaat het bestuurlijke overleg, zodat in de bestuurlijke stuurgroep de maatschappelijke inbreng bekend is en bij de afwegingen wordt betrokken.

Maatschappelijke Stuurgroep

De maatschappelijke stuurgroep adviseert de NCG over de inhoud en uitvoering van het MJP.

De dialoog met alle bij het gebied betrokken organisaties, van groot belang voor het herstel van vertrouwen en het verwerven van maatschappelijk draagvlak voor het realiseren van de geschetste opgaven. De Maatschappelijke Stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en bewoners. Dit zijn vertegenwoordigers van de Groninger Bodem Beweging (GBB) en vertegenwoordigers van meerdere organisaties, die zich verenigd hebben in het Gasberaad. Dit zijn de volgende organisaties: Groninger Dorpen, Libau/Monumentenwacht, Wierden en Borgen, LTO Noord, Samenwerking MijnbouwSchade Groningen, Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta en Eemsdelta Green, LTO, VNO-NCW / MKB Noord, FNV en CNV. De maatschappelijke stuurgroep dient een goede afspiegeling te zijn van de regio, daarom is het mogelijk dat de samenstelling van deze stuurgroep kan worden aangepast/uitgebreid. De

NCG ondersteunt de leden van de Maatschappelijke Stuurgroep zodat zij in staat zijn om tot een voorbereide inbreng te komen en de achterbannen bij hun werk te betrekken. Voor deze ondersteuning is een subsidieregeling ingericht. Die ondersteuning is dusdanig vorm gegeven dat de onafhankelijkheid van de maatschappelijke partijen gewaarborgd is.

Bestuurlijke Stuurgroep

Rijk, provincie en gemeenten nemen deel aan de bestuurlijke stuurgroep. Deze stuurgroep bestaat uit de 'opdrachtgevers' van de Nationaal Coördinator Groningen: de 12 burgemeesters, de verantwoordelijke gedeputeerde van de Provincie Groningen en een vertegenwoordiger van het Rijk. De bestuurlijke stuurgroep adviseert de NCG over de inhoud en uitvoering van het MJP.

Financiën

Meerjarenprogramma (MJP)

Het MJP is opgezet om te voorzien in een duurzame versterking van de leefbaarheid en het economisch perspectief in de provincie Groningen. Het programma loopt van 2016 tot en met 2024. Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2016 is voor de duur van het programma € 430,1 miljoen beschikbaar gesteld, waarvan € 334,1 miljoen voor het programmabudget en € 96 miljoen voor het apparaatskostenbudget. Voor het programmabudget is een bedrag van € 244 miljoen beschikbaar gesteld uit de gasbaten. De hieraan gerelateerde begrotingsartikelen kennen een 100% eindejaarsmarge. Dit houdt in dat budget dat in een bepaald jaar niet wordt benut, meegenomen kan worden naar volgende jaren en derhalve beschikbaar blijft voor de uitvoering van het MJP. Deze begrotingsartikelen zijn in de onderstaande tabellen geduid.

De geraamde apparaatskosten van € 96 miljoen zijn gebaseerd op een formatie van 100 fte. Bij het opstellen van de voorjaarsnota is geanticipeerd op een toename van de benodigde personele capaciteit. In het programmabudget (onderdeel werkbudget) zijn hiervoor structureel middelen gereserveerd. De toekomstige formatie is mede afhankelijk van de versterkingsopgave. Een eerste beeld van deze opgave wordt eind 2016 verwacht.

Bij de uitvoering van het programma kan het in bepaalde situaties wenselijk zijn om budget over te hevelen naar overheidsinstanties buiten de NCG (zoals andere ministeries en het Gemeentefonds). Om aansluiting te behouden bij het totaal aan toegekende middelen (€ 430,1 miljoen) zijn deze opgaven voor overheveling van budget meegenomen in de opstelling van de Voorjaarsnota 2017 en gepresenteerd onder de noemer "programmakosten naar andere overheidslichamen".

Het scholenprogramma richt zich op het versterken en nieuwbouw van scholen in de provincie Groningen. Hiervoor is € 50 miljoen overgeheveld van de begroting van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) naar de begroting van Economische Zaken. Deze bijdrage wordt vervolgens via het Gemeentefonds ingezet voor het doen van investeringen in de nieuwe schoolgebouwen. Gemeenten gaan hiervoor langjarige leningen aan bij de BNG en de € 3 mln per jaar wordt gebruikt voor de jaarlijkse betalingen aan rente en aflossing die gemeenten moeten doen aan de BNG. Hiermee wordt dezelfde systematiek gevolgd die nu algemeen geldt in het Gemeentefonds voor het doen van langjarige investeringen in schoolgebouwen. Naast de € 50 miljoen van OCW wordt ook een bijdrage van € 23,5 miljoen gefinancierd vanuit de € 165 miljoen NCG-middelen voor de verduurzamingsopgave.

Tabel x: Meerjarenbegroting NCG (bedragen x € 1 miljoen)

Samenvattend overzicht	EJ-marge 100%	Totaal	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	OCW restant
Totale middelen		430,1	129,5	89,6	34,4	33,6	31,9	25,9	21,9	18,9	18,4	26,0
Middelen binnen begroting NCG		429,2	128,6	89,6	34,4	33,6	31,9	25,9	21,9	18,9	18,4	26,0
A. Apparaatskosten NCG (art. 40)	nee	96,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	11,0	10,0	7,0	8,0	
B. Programmakosten NCG (art. 15)	mix	333,2	116,6	77,6	22,4	21,6	19,9	14,9	11,9	11,9	10,4	26,0
Programmakosten naar andere overheidslichamen	0,0	0,9	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Middelen binnen begroting NCG	EJ-marge 100%	Totaal	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	OCW restant
A. Apparaatskosten NCG (art. 40)	nee	96,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	11,0	10,0	7,0	8,0	
B. Programmakosten NCG (art. 14 en 15)	mix	333,2	116,6	77,6	22,4	21,6	19,9	14,9	11,9	11,9	10,4	26,0
Verduurzaming (Niet-Relevant)	ja	125,0	75,0	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Verduurzaming (Relevant)	nee	40,0	18,5	6,0	5,8	5,7	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Scholenprogramma NCG (OCW)	nee	50,0	0,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	26,0
Fonds Achterstallig Onderhoud en Inzet Woningmarkt	ja	14,0	9,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Onderzoeksbudget	ja	29,1	2,1	3,0	3,0	3,0	3,0	6,0	3,0	3,0	3,0	
Compensatie gemeenten	ja	20,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Werkbudget	ja	55,0	7,9	6,6	6,6	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	4,4	
Bijdrage RVO tbv NCG	ja	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	

Programmakosten naar andere overheidslichamen	Totaal	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Totaal	0,9	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Onderzoeksbudget overgeheveld naar Min. I&M	0,9	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Bestuursakkoord en aanvullende afspraken

Naast de middelen die vanuit het Rijk beschikbaar zijn gesteld voor het MJP is destijds via het bestuursakkoord en aanvullende bestuursakkoord totaal € 1,2 miljard geraamd voor de verschillende maatregelen in Groningen. Deze middelen zijn ingebracht door NAM en door de Provincie. In het aanvullend bestuursakkoord zijn destijds regelingen vermeld waarvoor nog geen financiële uitwerking was opgenomen, Inmiddels heeft deze uitwerking plaatsgevonden en daarmee is het totale bedrag opgelopen naar € 1,3 miljard.

Bestuursakkoord + aanvullende toezeggingen

(bedragen x € 1. mln)

	Plafond bedrag	Akkoord 2014 t/m 2018	Aanvullend akkoord 2014 t/m 2018	Totaal akkoord 2014 t/m 2018	Aanvullende toezeggingen	Totale middelen	Cum. uitgaven t/m kw 3	Cum. uitgaven t/m kw 2	Uitgaven in kw 3
Totaal		1.182,5	110,0	1.292,5	7,0	1.299,5	1.089,3	1.015,8	73,5
NAM		1.125,0	110,0	1.235,0	7,0	1.242,0	1.056,8	983,3	73,5
Spoor 1: Veiligheid en preventieve versterking	nee	600,0	0,0	600,0		600,0	316,7	288,0	28,7
Spoor 2: Schade afhandeling	nee	250,0	0,0	250,0		250,0	520,3	497,5	22,8
Spoor 2: Overig instrumentarium (waardevermindering -vermeerdering, nieuwbouw, commissie bijz. situaties, regeling achterstallig onderhoud, opkoopregeling)	ja/nee	150,0	60,0	210,0		217,0	159,6	140,3	19,3
Spoor 3: Leefbaarheid	ja	60,0	0,0	60,0		60,0	10,4	9,2	1,2
Spoor 4: Economisch perspectief	ja	65,0	0,0	65,0		65,0	39,1	39,1	0,0
Aanvullend pakket stad Groningen	ja	0,0	50,0	50,0		50,0	10,7	9,2	1,5
Bijdrage NAM aan programma NCG	ja				7,0				
Provincie		57,5	0,0	57,5	0,0	57,5	32,5	32,5	0,0
Spoor 3 leefbaarheid	ja	25,0	0,0	25,0		25,0	0,0	0,0	0,0
Spoor 4: Economisch perspectief	ja	32,5	0,0	32,5		32,5	32,5	32,5	0,0

NAM

Zoals uit het overzicht blijkt zijn de kosten voor NAM voor spoor 2 schade afhandeling significant hoger dan ten tijde van het ondertekenen van het bestuursakkoord was voorzien.

De genoemde financiële uitwerking van regelingen in het bestuursakkoord leidt tot een toename van het bedrag bij spoor 2 (overige instrumenten) van € 40 miljoen. Het betreft € 6,0 miljoen voor een pilot achterstallig onderhoud, € 24 miljoen voor het vervolgtraject en € 10 miljoen in het kader van de opkoopregeling.

Het overzicht geeft de gerealiseerde uitgaven weer. Voor spoor 3 van het Leefbaarheidsprogramma kan verder nog het volgende worden vermeld. Voor het deel van de NAM-gelden waar NCG de regie over voert (€ 35 miljoen van het totaal van € 60 miljoen) is reeds € 23,5 miljoen verplicht. In aanvulling op het bestuursakkoord is NAM in 2016 akkoord gegaan met een bijdrage van € 7,0 miljoen aan het programma van de NCG.

Provincie

De provincie heeft gemeld dat voor spoor 3 het fonds leefbaarheid per 1 juli is opengesteld. De tender is op 1 oktober gesloten. Vanaf het vierde kwartaal zullen subsidies kunnen worden verstrekt.